

1982/83:145

Onsdagen den 11 maj

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Sammanträdet tisdagen den 17 maj

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen tar kammarens sammanträde tisdagen den 17 maj sin början kl. 14.00.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1982/83:2417 till finansutskottet

1982/83:2418 till skatteutskottet

1982/83:2419 till socialutskottet

1982/83:2420 till arbetsmarknadsutskottet

1982/83:2421 till finansutskottet

1982/83:2422 till arbetsmarknadsutskottet

1982/83:2423 till civilutskottet

1982/83:2424 till utbildningsutskottet

1982/83:2425 till skatteutskottet

1982/83:2426 och 2427 till civilutskottet

1982/83:2428 till skatteutskottet

1982/83:2429 yrkande 1 till utbildningsutskottet

yrkande 2 till arbetsmarknadsutskottet

1982/83:2430 till kulturutskottet

1982/83:2431 yrkandena 4–9 till arbetsmarknadsutskottet

yrkandena 11, 12 och 14–16 till skatteutskottet

i övrigt till finansutskottet

1982/83:2432 yrkandena 3–6, 11 och 12 till skatteutskottet

yrkandena 14–20 till utbildningsutskottet

yrkandena 21–26 till arbetsmarknadsutskottet
yrkande 27 till civilutskottet
i övrigt till finansutskottet
1982/83:2433 till utbildningsutskottet
1982/83:2434 till skatteutskottet
1982/83:2435 yrkandena 3–5 och 7–11 till skatteutskottet
yrkande 12 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till finansutskottet

4 § Regionalpolitik

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:23 om regionalpolitik (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 2 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Årets debatt om regionalpolitiken kommer med all sannolikhet att präglas av det förhållandet att riksdagen för endast ett år sedan fastslog principer och riktlinjer för de närmast följande årens regionalpolitik. Vid detta tillfälle fattades också beslut om att begära en parlamentarisk utredning med uppgift att ta fram underlag för ett beslut om regionalpolitikens omfattning och inriktning från 1985. Denna utredning har nyligen påbörjat sitt arbete, som skall vara avslutat före den 1 september 1984.

Det är också rimligt att tro att den mycket långa debatt kammaren i går hade om den regionala utvecklingen i Norrbotten åtminstone i någon mån kan påverka debattens längd i dag.

Vid den debatt som föregick 1982 års regionalpolitiska beslut redovisade moderata samlingspartiets företrädare den moderata synen på regionalpolitikens inriktning och praktiska tillämpning. De förslag som vi inför årets riksmöte presenterar innebär en vidare utveckling av dessa ståndpunkter. Flera av de argument som vi i går förde fram i debatten om den regionala utvecklingen i Norrbotten om vikten av att öka de generella insatserna på bekostnad av de selektiva äger givetvis sin giltighet även för andra delar av landet. Jag avser därför inte att upprepa dem i någon större utsträckning.

Herr talman! Det har hittills rätt en bred enighet om regionalpolitikens allmänna målsättning: att skapa så likvärda förutsättningar som möjligt mellan landets olika delar i vad avser tillgång till arbete, service och en god miljö.

Moderata samlingspartiet har konsekvent hävdat att en förutsättning för att i rimlig grad kunna nå detta mål är en ekonomi i balans och med god aktivitet, med en internationellt konkurrenskraftig industri som motor och drivkraft i denna ekonomi. Utvecklingen under senare tid visar klart att vi har haft rätt på denna punkt. Denna insikt tycks nu ha spridit sig till de flesta partier.

I tider med låg aktivitet i ekonomin och en försämrad internationell

konkurrenskraft drabbas ofelbart de regioner och industrigrenar som har de relativt sämsta förutsättningarna. Även industriministern var i ett av sina inlägg i går inne på samma tankegångar. Även på den punkten tycks ganska stor samstämmighet råda i kammaren.

Vi har med fog hävdat att den solidariska lönepolitikens stelbenta tillämpning i en del områden slagit ut stora delar av vissa industribranscher med ett koncentrerat lokaliseringsmönster – tekoindustrin i Sjuhäradsbygden kan tas som ett exempel på en sådan bransch – och på så sätt skapat stora regionala problem.

Likaså har de kraftigt ökade arbetsgivaravgifterna för vissa arbetsintensiva företag och branscher skapat problem för småföretag som dominerat de mindre orternas näringsliv.

Det alltmer komplicerade samhällmaskineriet med sinsemellan konkurrerande sektorsintressen, utbyggda regelsystem och florerande byråkrati har lagt en hämmande hand över främst småföretagen, vilkas utveckling är helt avgörande för de mindre orternas framtid och därmed för den inomregionala balansen.

Just frånvaron av en livskraftig privat sektor för både varuproduktion och, inte minst, tjänsteproduktion är det kanske allvarligaste hotet mot den regionala och inomregionala balansen. Särskilt den offentliga sektorns utbyggnad har koncentrerats till ett fåtal orter i olika län. En livskraftig enskild tjänstesektor inom exempelvis vårdområdet skulle kunna vara spridd över länet och på det sättet skapa bättre förutsättningar för de allra minsta orterna i glesbygden.

Herr talman! Regionalpolitiken skall på något sätt bidra till en balanserad regional utveckling, det har varit en gängse uppfattning. Vad menas då med en balanserad regional utveckling? Är det att befolkningen i olika delar av länet skall vara i det närmaste konstant årtionde efter årtionde? Är det möjligen att det råder balans mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft? Eller finns det andra, bättre definitioner? Bör kanske definitionen justeras med hänsyn till tidens förändrade krav?

Den debatt som brukar blossa upp kring de s. k. befolkningsramarna och förändringarna av deras storlek tyder på att många, enligt vår mening, i alltför stor utsträckning ensidigt fixerar sig vid befolkningstalen när de talar om regional balans. Det innebär inte, herr talman, att det är ointressant att se på befolkningsutvecklingen i olika län och regioner, men det finns kanske skäl att något mindre ensidigt betona just befolkningsramarna när man hävdar att regional balans skall råda.

Enligt vår uppfattning vore det lika naturligt, om balansen mellan utbud och efterfrågan på arbete vore ett väl så viktigt kriterium på regional balans. Med detta synsätt kommer såväl geografisk som yrkesmässig rörlighet att uppfattas som ett naturligt och också nödvändigt inslag i regionalpolitiken.

Regeringens Norrbottensproposition andades nytänkande på denna punkt. Vi moderater känner att socialdemokraterna även i den totala synen på de regionala balansproblemen ansluter sig till vårt synsätt. Vi noterar det,

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

herr talman, med stor tillfredsställelse.

Det är nödvändigt att regionalpolitiken får mer av generella medel till sitt förfogande. Det har vi diskuterat vid flera tillfällen, och vi gjorde det ingående i gårdagens debatt.

Även på denna punkt förefaller det som om det pågår en gradvis omorientering inom socialdemokratin. Direktiven till den regionalpolitiska utredningen tycker jag väl speglar detta förhållande. Där finns en öppenhet att pröva nya vägar och att väga selektiva insatser mot generella. Den tidigare ganska ensidigt negativa inställningen till generella medel har förbytts i en välgörande öppenhet.

Utifrån vår inställning till behovet av ökade generella insatser anser vi det angeläget att mer arbeta med differentierade skatter och avgifter som regionalpolitiska instrument.

Vi har i vår motion 1982/83:1594 lagt fram förslag om en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 5 resp. 3 procentenheter i stödområde A och B. I de fyra nordligaste malmfälskommunerna är nedsättningen redan i dag 10 procentenheter. Detta framgår av reservation nr 1, vilken jag yrkar bifall till.

Vidare vill vi ta bort beskattningen av elenergi, först i stödområde A och därefter i område B, och vi kan därför acceptera att stödet för oljetransporter i glesbygd tas bort.

Förslaget om differentierade arbetsgivaravgifter med hänsyn till företagens storlek, som har varit föremål för debatt både i den allmänna diskussionen och i utskottet, kan vara av intresse att diskutera även ur regionalpolitisk synvinkel. En sådan differentiering bör ses som ett inslag av särskilda generella åtgärder. Över huvud taget finns det, herr talman, f. n. ett ökat intresse för att diskutera bl. a. differentierade och sänkta arbetsgivaravgifter som ett regionalpolitiskt medel. Den diskussionen hade varit omöjlig att föra med samma öppenhet för ett par år sedan. Nu har moderata samlingspartiet visat vägen. Regeringen har i sin Norrbottensproposition och riksdagen genom sitt beslut i går accepterat differentierade och sänkta arbetsgivaravgifter som ett av flera generella regionalpolitiska medel. Även detta hälsar vi med tillfredsställelse och noterar regeringens 180-gradiga omsvängning.

Vår moderata ambition är alltså att genom ett ökat inslag av generella medel påtagligt minska behovet av selektiva insatser. Vi föreslår därför i reservation 6 minskade anslag för det regionalpolitiska stödet. Dessutom avstyrker vi regeringens förslag om ytterligare 500 miljoner till lokaliseringslånefonden. Den fonden innehåller redan i dag så mycket pengar att den inte på något sätt behöver ytterligare medel för att klara sina åtaganden under den närmaste tiden. Därmed yrkar jag bifall till reservation 7.

Det är f. ö., herr talman, vår allmänna inställning att den helt övervägande delen av den regionalpolitiska kreditgivningen till företag på sikt skall kunna överföras till det reguljära bankväsendet och inte likviditetsmässigt belasta budgeten. Även om vi kraftigt kan minska de selektiva inslagen i regionalpolitiken, kommer det alltid att finnas behov som bäst tillgodoses

genom selektiva åtgärder. Dessa åtgärder bör finansieras inom ramen för anslaget Regionala utvecklingsinsatser, där länsstyrelsen har ett avgörande inflytande när det gäller att fördela resurserna på länsnivå. Vi har tyckt att tillämpningen av ett sådant anslag många gånger varit obyråkratisk och okonventionell. Det ger möjligheter att bryta ner olika sektorsgränser på länsnivå.

Min utskottskollega Ingrid Hemmingsson kommer i anslutning till reservation 11 att närmare utveckla vår positiva syn på denna typ av insatser, inte minst på möjligheterna att ge ett aktivt stöd för glesbygden och kombinationssysselsättningen.

Herr talman! Det brukar i varje regionalpolitisk debatt förekomma ett avsnitt om stödområdet: hur stödområdet skall se ut och vad för slags förmåner de olika delarna av stödområdet skall ha. Alla yrkanden om förändrade placeringar och nyinplaceringar har i år avstyrkts av utskottet med hänvisning dels till förra årets beslut, dels till att den regionalpolitiska utredningen även har till uppgift att se över principerna för ett eventuellt reviderat stödområdessystem.

En idé som vi för fram i vår motion är att stödområdesindelningen – detaljerna – i högre grad skall avgöras på länsnivå och på så sätt kopplas till beslutsrätten över det sammanhållna anslaget Regionala utvecklingsinsatser. Det finns anledning att i utredningen återkomma till detta och se om de tankar som präglar regeringens Norrbottensproposition och riksdagens beslut i går, att man skall stödja även de mindre utsatta delarna av landet, skall slå igenom också i fråga om andra län. Även om industriministern i går talade om att Norrbottensfallet var unikt, det var extraordinära insatser, så är det väl inget tvivel om att man i andra län börjar något fundera om utvecklingen exempelvis i Luleå är så mycket allvarligare än utvecklingen i Västerbottens inland, i Värmlands inland eller vissa delar av Bergslagen. Det bör finnas anledning för oss som fått förmånen att sitta i den regionalpolitiska utredningen att verkligen överväga hur man eventuellt, enligt regeringens ambitioner, skall kunna undvika s. k. smittoeffekter eller om de tankegångar som förs fram i vad gäller Norrbotten skall tillämpas även i fråga om andra delar av landet.

Herr talman! Det ankommer nu på den regionalpolitiska utredningen att ta fram underlag för beslut om den framtida regionalpolitikens inriktning, omfattning och praktiska handläggning. Det är min bestämda förhoppning att en sådan politik skall utgå från de problem, men också de möjligheter, som 1980-talets senare hälft och inledningen av 1990-talet kan ställa oss inför.

De gångna årens regionalpolitik har lärt oss en hel del om dess möjligheter men också mycket om dess uppenbara begränsningar. I en relativt fri och öppen marknadsekonomi som vår har regionalpolitiken de största möjligheterna att avsätta resultat, om den får en stark generell inriktning. Det är därför naturligt att vi moderater argumenterar för denna inriktning.

En ny framtida regionalpolitik skall också hantera en ekonomi och ett samhälle i snabb teknisk omvandling. Det gäller att fånga in inte bara

hotbilderna utan också de möjligheter som modern data- och telekommunikationsteknik kan innebära. Inte minst denna tekniks möjlighet att krympa avstånden i tid och rum borde ses som en positiv utmaning, åtminstone för de regioner som från Stockholms horisont sett är avlägset belägna.

Över huvud taget borde det s. k. informationssamhället kunna erbjuda många möjligheter som tidigare ej stått till buds för avlägsna regioner, samtidigt som det finns uppenbara risker förenade med detta samhälles koncentrationstendenser. Det finns i dag enligt min mening en uppenbar risk att utvecklingen inom data- och telekommunikationsområdet koncentreras till ett fåtal orter i Sverige, till de tekniska högskolorna och till industri som väljer att lokalisera sig kring dessa högskolor. Vi ser redan nu tydliga tecken på detta. Därför är det nödvändigt att man genom aktiva insatser när det gäller utbildningsväsende och näringsliv stimulerar utvecklingen i exempelvis Norrland, så att inte Norrland om tio år i stort sett står vid sidan om denna tekniska utveckling.

Herr talman! Det är sannolikt att det blir s. k. mjukvaror av skilda slag som alltmer blir den framtida regionalpolitikens främsta spjutspetsar, på bekostnad av 1960- och 1970-talets mer traditionella stöd till industrilokaler. Att peka på en satsning på en ny industrilokal har tidigare kanske varit mer gripbart, men jag tror att de i framtiden mest aktiva insatserna blir de som kännetecknas av utveckling av mjukvaror och av att olika regioner hänger med i den tekniska och teknologiska utvecklingen.

Men en framtida regionalpolitik kommer att få dväljas inom knappa ekonomiska ramar, och då är det viktigt att vi hushållar med resurserna och maximalt drar nytta av marknadsekonomins välståndsskapande krafter. En sådan politik måste spela med produktionsfaktorernas rörlighet och finna avvägningar mellan var behoven är som störst och var de knappa insatserna kan göra den största nyttan för landet i dess helhet.

Med detta, herr talman, har jag velat peka på några framtidsfrågor som vi framöver får anledning att återkomma till i arbetet i den regionalpolitiska utredningen eller i debatten om nästa långsiktiga regionalpolitiska beslut om ett par år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga moderata reservationer som är fogade till utskottets betänkande nr 23.

Anf. 3 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Regeringspolitiken måste ha till uppgift att fördela tillgängliga resurser rättvist över landet. En utveckling mot en allt ojämlikare fördelning av befolkning och näringsliv skall inte accepteras. Inriktningen av regionalpolitiken måste vara att fastställda befolkningstal för länen skall ligga fast och att arbetet inriktas på detta – inte att viljelöst acceptera pågående utveckling och slentrianmässigt framräknade prognoser.

Fjolårets regionalpolitiska debatt rörde ett innehållsmässigt digert förslag. I år gäller motsatsen för det förslag som kommer ifrån den socialdemokratiska regeringen.

Förra året fastslogs med eftertryck att målet om regional balans skulle

prioriteras. Redan då visade socialdemokraterna stor regionalpolitisk svaghet, bl. a. genom att rösta för en snabb folkökning i Stockholm. Det första regionalpolitiska livstecknet från den socialdemokratiska regeringen har därför helt följdriktigt blivit att närmast uppgivet notera att Stockholm-Uppsala-regionen kommer att svara för en befolkningsökning som är större än befolkningsökningen i landet i dess helhet. Socialdemokraterna talar nu om folkminskning för flertalet län och säger kort och gott att de tycker att det är en svår uppgift att motverka en sådan utveckling.

Till yttermera visso hade den socialdemokratiska regeringen i årets finansplan tagit bort målsättningen om regional balans som en av målsättningarna för den ekonomiska politiken.

De som har läst budgetpropositionen – t. ex. Industriförbundet, industriföreträdare, centrala fackliga organisationer, centrala verk, sektorsorgan av olika slag, prognosmakare m. fl. – måste därför tolka den socialdemokratiska regeringens budskap på det sättet, att regeringen mer eller mindre är på väg att sätta regionalpolitiken på undantag.

Regeringens regionalpolitiska bottennivå, hittills, nåddes när regeringen redovisade sin ambition att överlåta regionalpolitiken på generaldirektören i statens industriverk. Vanliga företag som söker regionalpolitiskt stöd skulle inte få en chans att ens överklaga till den politiska nivån – regeringen – utan regeringen ville göra regionalpolitiken till en tjänstemannafråga. Detta socialdemokratiska förslag spred skräck i alla som praktiskt har sysslat med regionalpolitik.

Centern anser därför att det är mycket viktigt att riksdagen inte tillåter att någon tvekan tillåts att sprida sig om de regionalpolitiska målens giltighet. Detta framkommer också med all önskvärd tydlighet i vår partimotion.

Förutom den övergripande reservationen om regionalpolitikens inriktning har centern lämnat ytterligare fyra reservationer till olika delar av det betänkande som riksdagen nu skall besluta om. Reservation nr 5 behandlar datateknik och kommunikationsteknikens roll för sysselsättning och utveckling. Arne Fransson och Marianne Ståhlberg har var för sig i motioner tagit upp denna fråga ur regionalpolitiska synpunkter. Vi vill för vår del notera att datateknik och datautveckling kan bli en centraliseringsfaktor, men att datautvecklingen rätt använd i stället kan bli ett verksamt medel för en bättre regional balans. Centern anser att den nytillsatta regionalpolitiska utredningen på ett kraftfullt sätt måste se till att datateknik och kommunikationsutveckling behandlas så, att tekniken blir ett verksamt medel för en bättre regional balans.

Vi anser dessutom att denna tillväxtbransch är så viktig att riksdagen redan i dag skall uppmana regeringen att direkt ta itu med och medverka till att verksamheten får en regionalpolitisk inriktning. Vi beklagar att övriga partier inte har visat någon större förståelse för denna viktiga fråga.

Nästa reservation berör oljetransporter i glesbygd. Förra budgetpropositionen låstes utan att anslaget för prisutjämning av oljetransporter i glesbygd kom med. Riksdagen meddelades tämligen omedelbart att detta var ett misstag och att det skulle rättas till. Norrländska socialdemokrater hann

emellertid gå till hårda angrepp. När nu den socialdemokratiska regeringen tar bort detta rättviseanslag så är det helt tyst från de tidigare så högröstade. Den socialdemokratiska regeringen säger att 69 kr. per kubikmeter olja är så litet pengar att det är ingenting att bry sig om. 300–350 kr. per familj är emellertid inte så litet. Men det är principen som är viktig. Den förra regeringen ansåg att man skulle ge lika förutsättningar eller – som man säger – göra Sverige rundare.

Moderaterna säger i sin principreservation att också de anser frågan om att ge lika förutsättningar för olika regioner vara viktig. Men i denna praktiska fråga glömmar de genast sin princip. Centern anser att den utjämning av oljetransportpriset som införts som en regional rättviseåtgärd bör behållas.

I reservation nr 10 föreslår centern att högsta beloppet till företag i glesbygd höjs från 200 000 till 250 000 kr. och att beloppet till uthyrningsstugor, s. k. träkor, samt beloppet för s. k. IKS-stöd till enskilda projekt höjs från 30 000 till 40 000 kr.

För ett år sedan talade sig socialdemokraterna i den här salen varma för den nu av centern föreslagna höjningen. Sedan dess har kronans värde skrivits ned med 16 %, momsen höjts med 2 %, lönerna stigit med nära 10 % osv. Alla sakskalet talar alltså för att beloppen bör höjas på det sätt som centern föreslår. Men nu är tydligen inte socialdemokraterna intresserade. Någon saklig anledning till den förändrade socialdemokratiska inställningen kan jag inte se. Enda anledningen till agerandet måste vara, som jag ser det, att vi i fjol hade ett val några månader efter det att riksdagen behandlat regionalpolitiken. När nu valet är över verkar glesbygdsfrågorna inte längre vara lika intressanta för socialdemokraterna. I vanliga fall brukar jag tala för minst fyraåriga valperioder. Men som socialdemokraterna nu agerar så skulle det för den svenska glesbygden vara bättre med ettåriga valperioder.

I reservation nr 12 yrkar centern och folkpartiet på att anslaget för regionala utvecklingsinsatser, som i stor utsträckning används för att vidmakthålla och främja de i glesbygderna verksamma småföretagen, skall höjas med 150 milj. kr. Det rör sig här i stor utsträckning om företag inom jord- och skogsbruk, hantverk samt olika sorters s. k. kombinationsföretag. Dessa arbetstillfällen blir billigare än beredskapsarbeten. De ger dessutom i motsats till flertalet beredskapsarbeten långsiktiga sysselsättnings effekter. Ur den synpunkten är det mycket förvånande att socialdemokrater och moderater är kallsinniga. Flera av oss har hört Ragnar Lassinantti och kommunalt ansvariga i inlandskommunerna lovprisa den här typen av medel. Jag tycker uppriktigt sagt att arbetsmarknadsutskottets ordförande, fru Frida Berglund, skulle ha lyssnat mera på det öra som är vänt mot glesbygden än på det öra som är vänt mot regeringen. Regeringen har ju, som jag tidigare konstaterat, inte lagt ned så stor möda på regionalpolitiken. utan har i stället valt att ensidigt gå den breda AMS-vägen.

I en tidigare debatt i december i fjol uppmanade jag Frida Berglund att under juluppehållet gå i studiecirkel med Ragnar Lassinantti för att inhämta

hans breda kunskaper på detta område. Jag förstår att tiden icke har gett tillfälle till någon sammankomst.

Eftersom det blir fler jobb på kort sikt av glesbygdsmedel än av beredskapsarbeten och eftersom glesbygdsmedlen dessutom ger många en möjlighet att sedan klara sin egen försörjning, måste det anses vara en klok politik att minska AMS-anslagen med 150 milj. kr. och i stället fylla på medlen för ökade utvecklingsinsatser i glesbygd med 150 milj. kr. till 448.25 milj. kr. Centern yrkar bifall till reservation 12.

Jag vill också peka på det särskilda yttrandet från centern om lokalisering av ny statlig verksamhet till Stockholm. Alla partier uttalar sig gärna i allmänna, välvilliga ordalag om regionalpolitiken. Men när det kommer till beslut finner man ofta en anledning att fortsätta i de gamla koncentrations-spåren. Vi har därför pekat på att centern var det enda partiet som i riksdagen röstade för att det nya energiverket inte skulle lokaliseras till Stockholm.

På Nils Åslings förslag beslöt riksdagen för ett år sedan att ålägga de centrala verken att ge förslag på hur 10–25 % av de centrala verkens arbetsuppgifter/arbetstillfällen skulle kunna läggas ut på kommuner och län. Med de tillväxtsiffror som den socialdemokratiska regeringen litet lamt noterar i budgetpropositionen för Stockholm är det mycket viktigt att den nya regeringen lever upp till den beställning som förra riksmötet ställde sig bakom. Åtgärden är också i många fall ett verksamt steg för att lägga besluten närmare berörda människor.

Avslutningsvis några ord om den framtida regionalpolitiken. I ett läge av svag sysselsättning i större delen av landet är det lika viktigt att regionalpolitiken inte kommer på undantag som under ett gott sysselsättningsläge. Målsättningen om regional balans måste sättas i politikens centrum. Ett regionalpolitiskt tänkande måste också genomsyra alla samhällsområden om ett bra resultat skall uppnås. Detta gäller centrala verk, sektorsansvariga länsmyndigheter m. fl. – och sist men inte minst var och en av de i regeringen ingående statsråden.

Framför allt socialdemokrater brukar förklara sig rätt nöjda om länsutvecklingen är godtagbar. Den inomregionala balansen ägnas mycket liten uppmärksamhet. Socialdemokraterna är fortfarande fastlåsta i sina 20 år gamla teorier från 1960-talet att en eller två orter i varje län skall expandera. De synpunkterna förekommer fortfarande ofta i debatten. Men sunda förnuftet säger ju att det man i praktiken åstadkommer med en sådan inriktning är en snabb avfolkning av de sämst ställda kommunerna. Enligt centerns mening är det mycket viktigt att stor kraft läggs ner på att skapa en bättre balans inom länen. Till följd av den utpräglade flyttningspolitik som kännetecknade 1960-talet krävs nu krafttag för en bättre inomregional balans. Det behövs så kraftfulla tag att många, många kommuner under 1980- och 1990-talen får en nyinflyttning.

Den ekonomiska och sysselsättningspolitiska situationen ute i världen och i vårt land gör att de regionalpolitiska medlen med jämna mellanrum måste ses över. Den nya regionalpolitiska utredningen skall bl. a. se över avvägningen mellan selektiva och generella medel. Till de generella medlen

hör sänkta arbetsgivaravgifter, t. ex. inom vissa stödområden. Centern har i Norrbottensmotioner föreslagit en småföretagsväg. Vi anser nämligen att den allra viktigaste 1980-talsfrågan är att skapa ett mycket positivt småföretagsklimat. Att få fram nya småföretagare är en nödvändighet i hela landet, men mest nödvändigt i de regionalpolitiskt mest känsliga områdena. Vi har därför föreslagit att företag i Norrbottens inland helt fritas från arbetsgivaravgiften för en lönesumma på 400 000 kr. Detta motsvarar lön för fyra fem personer. Detta är en mycket kraftfull stimulans för såväl start av småföretag som tillväxt i småföretag.

Centern har också i en partimotion föreslagit att småföretag generellt i hela riket borde ha ca 5 % lägre arbetsgivaravgift. Detta på grund av att sjukfrånvaron är klart lägre i småföretag än i storföretag.

Eftersom de ekonomiska resurserna är begränsade bör det inom den regionalpolitiska utredningen noga övervägas, om inte de pengar som skall användas till generella åtgärder skall användas till lättnader för just småföretagen. Centern har visat vägen i Norrbottensförslaget. Andra belopp kan användas i andra regioner som inte har det lika besvärligt som Norrbottens inland. En kombination av generella åtgärder som stöttar i gång varande småföretag och uppmuntrar till start av småföretag samt en del av dagens selektiva åtgärder behövs för en positiv utveckling av skogslänens inlandskommuner. Det finns all anledning att ta fasta på centerns förslag om frizoner för de minsta företagen när det gäller frågan om en positiv utveckling för de regionalpolitiskt högst prioriterade kommunerna.

Centern hävdar med bestämdhet att regionalpolitiken inte får vara en konjunkturfråga. Det allmänna näringspolitiska klimatet har emellertid sin stora betydelse. Utan att undervärdera den betydelse som storföretagen har för samhällsekonomi och sysselsättning, anser centern att det är nödvändigt att inse att växtkraften och förnyelsemöjligheterna ligger i framför allt de mindre företagen.

Genom årens lopp har såväl det socialdemokratiska partiet som LO och TCO framlagt många förslag och skisser som bygger på föreställningen, att framgången för svensk industri – fritt översatt – mera hänger på antalet departementsråd, antalet fackliga funktionärer och antalet byråsekreterare i skyddade, trygga miljöer än på initiativrika företagare. Att ödsla resurser och kraft på löntagarfonder och ökad central byråkrati skapar inte alls den anda som behövs för att människor skall få jobb över hela vårt land. Inte heller räcker det med att hålla Harpsundsmiddagar för näringslivets toppar. Kort sagt, det svenska näringslivets pånyttfödelse är inte en fråga om centrala organisationslösningar. Vad det gäller är att tillvarata lokala resurser – i företag och hos många människor på bästa sätt.

Allra sist vill jag hävda att det som centraliserat och koncentrerat Sverige inte i första hand är företagen. Orsaken är främst politiska beslut av övergripande karaktär samt politiska beslut inom och för den offentliga sektorn eller oviljan att fatta nödvändiga beslut till de svagare regionernas fromma.

Inom centern hyser vi i dag en stark oro för att regeringen inte kommer att

föra en politik som ger jobb över hela vårt land. Vi varnar bestämt regeringen för en ny socialdemokratisk flyttningspolitik av 1960-talsmodell.

Det som behövs i dag är närmast en flyttning i motsatt riktning.

Jag vill också notera att socialdemokraterna och dåtida högern på 1960-talet hand i hand förde denna koncentrations- och flyttningspolitik. När jag hör Anders Högmarks anförande, där han lovprisar den försämring som skett bara sedan i föl i det socialdemokratiska sinnelaget när det gäller regionalpolitiken, blir min oro än större för att nutida moderater och socialdemokrater hand i hand återigen skall driva på centraliserings- och koncentrationssamhället.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga centerreservationer.

I detta anförande instämde Arne Fransson, Sture Korpås, Karin Israels-son, Per-Ola Eriksson, Inger Josefsson, Ella Johnsson och Kersti Johansson (alla c).

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Regionalpolitikens mål är att skapa förutsättningar för en balanserad utveckling i landets olika delar och att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet.

Folkpartiet har under sex år i regeringsställning gjort målmedvetna insatser för att åstadkomma en balanserad utveckling i landet för att nå de uppställda målen.

Regionalpolitiken beskriver en lång linje, ungefär 20 år bakåt i tiden. Men jag vill ändå hävda att grunden lades på hösten 1976, då riksdagen vid sin behandling av proposition 1975/76:211 – f. ö. signerad av dåvarande arbetsmarknadsministern Ingemund Bengtsson – betonade regionalpolitikens inriktning mot en förbättrad inomregional balans. Vidare fastställdes nya planeringsramar för länen fram till år 1985. Slutligen begärdes en utvärdering av ortssystemet.

Folkpartiregeringen gick vidare på den inslagna vägen mot en förbättrad regional balans genom förslagen i proposition 1978/79:112. Bland förslagen kan nämnas ett nytt stödområdessystem, med bl. a. förstärkt sysselsättningsstöd, en mer åtgärdsinriktad länsplanering samt ett särskilt anslag för länsplaneringens genomförande. Nya industricentra föreslogs i Ånge och Vilhelmina, och de särskilda stödåtgärderna i glesbygder föreslogs bli utbyggda och samordnade. Slutligen bör erinras om förslag avseende frågor om lokaliseringspåverkan i offentlig och privat verksamhet med utgångspunkt i såväl den offentliga sektorns som den privata tjänstesektorns betydelse för sysselsättningen.

Den föreslagna stödområdesindelningen innebar en prioritering av skogslänen och då främst de inre delarna därav. Folkpartiregeringens förslag föranledde ett stort antal motioner. Motionärer från Norrland ansåg att stödområdet blev alltför utbrett. Centerpartiet däremot förordade en kraftig utbredning av stödområdet till bl. a. delar av Sydsverige. Folkpartiets förslag framstod vid riksdagens prövning som väl balanserat, och endast vissa smärre

justeringar gjordes. Riksdagen godkände i allt väsentligt propositionen.

I regeringsställning tillsammans med folkpartiet intog f. ö. centerpartiet en mer återhållsam inställning när det gäller stödområdets omfattning i landet. Jag tänker då på den dåvarande mittenregeringens mycket omfattande regionalpolitiska förslag i proposition 1981/82:113 våren 1982. I förslaget till stödområdesindelning – det som gäller i dag – prioriterades de områden som hade de svåraste sysselsättningsproblemen. Vidare föreslogs en förenkling av länsplaneringsarbetet genom slopande av de fullständiga länsplaneringsomgångar som dittills genomförts vart femte år. De delar av länsplaneringen som syftade till en bättre samordning mellan samhällssektorerna lyftes fram genom sektorsprogram för bl. a. den regionala industripolitiken.

När det gäller frågan om decentralisering av statlig verksamhet föreslogs – och godtogs av riksdagen – en prioritering av skogslänen samt sydöstra Serige och Sjuhäradsbygden i nämnd ordning.

För att komma till rätta med problemen i Norrbotten föreslogs en sänkning av arbetsgivaravgiften med 10 procentenheter i Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala kommuner.

Slutligen kan nämnas förslag om nya industricentra i Gällivare och Sveg samt insatser för en offensiv och utvecklingsinriktad glesbygdspolitik.

Utöver de förslag jag erinrat om – och som folkpartiet medverkat till – vill jag nämna särskilda åtgärds paket för Norrbottens län. I utskottet har vidare den dåvarande icke-socialistiska majoriteten tagit initiativ till särskilda insatser i bl. a. Värmlands län – 12 milj. kr. 1981 och 20 milj. kr. 1982. Det är pengar som skall användas efter länets egen prövning.

De insatser som har gjorts har inneburit att den tidigare negativa utvecklingen med koncentrationer till större kommuner och utarmning av glesbygden har kunnat vändas. Det är av avgörande betydelse att denna utveckling kan fortsätta. En förutsättning härför är att den nuvarande regeringen inte raserar det arbete som lagts ner för att nå de regionalpolitiska mål som statsmakterna ställt upp.

Frågan är emellertid, herr talman, var socialdemokraterna står när det gäller regionalpolitiken. Låt mig för ett ögonblick återvända till det tidigare nämnda regionalpolitiska beslutet förra våren. Till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:23 fogades inte mindre än ett sextiofemtal socialdemokratiska reservationer. De socialdemokratiska förslagen spände över ett brett register. Här är några exempel:

alternativa riktlinjer för regionalpolitiken,

ett högre planeringstal för Stockholms län än enligt regeringsförslaget,
en utbredning av stödområdet med ytterligare en stödnivå,

nya industricentra i Sollefteå och Torsby,

tidigareläggning av landstingsinvesteringar i Värmlands län,

statligt stöd till kommunalt industrihus i Kalmar kommun,

möjligheter till särskilda resurser för industriellt nyföretagande även i en lång rad kommuner i det av socialdemokraterna föreslagna stödområde D,

en förstärkning av lokaliseringssamrådet genom lagstiftning,

ytterligare medel för glesbygdsinsatser och möjlighet för kommunerna att utse representant i styrelsen för företag i kommuner som erhållit lokaliseringssöd.

Listan på socialdemokratiska initiativ inom regionalpolitiken valåret 1982 kunde självfallet göras mycket längre. Som jag tidigare nämnde reserverade man sig på ett sextiofemtal punkter.

Herr talman! Mot bakgrund av de mycket omfattande löften socialdemokraterna kan sägas ha givit uttryck åt för ett år sedan, var det naturligt att jag med mycket stor spänning tog del av vad socialdemokraterna i regeringsställning skulle komma med. Jag förväntade mig faktiskt en uppföljning av socialdemokraternas ställningstagande, som skedde mindre än ett år innan budgetpropositionen lades fram. Nu skulle väl andra och socialistiskt inriktade riktlinjer för regionalpolitiken presenteras? Ett nytt stödområde D skulle väl också förverkligas? Värmlands län skulle väl äntligen få tidigarelägga sina landstingsinvesteringar?

Ingalunda. I stort sett har jag bara kunnat finna att utvecklingen för Stockholms län beräknas få den mycket snabba utveckling som socialdemokraterna gav uttryck för i den särskilda reservationen förra året. Den av socialdemokraterna förordade fördubblingen av befolkningstillväxten i Stockholmsregionen jämfört med vad vi andra ansåg oss kunna acceptera ser ut att kunna förverkligas.

Låt mig då ställa frågan till alla socialdemokratiska talesmän i den debatt som nu pågår: Vart har alla initiativen tagit vägen?

Låt oss se på det nya stödområde som socialdemokraterna självfallet hade stor glädje av i valrörelsen. Utskottets dåvarande vice ordförande, Anna-Greta Leijon, ansåg bl. a. i debatten i fjol att det var en felsyn att utesluta skogslänens centralorter från stödområde. Hon räknade även upp alla de kommuner som enligt socialdemokratin borde ingå i stödområde. Det gällde inte mindre än 24 kommuner, som enligt socialdemokraterna borde ha lokaliseringsbidrag med upp till 25 % av godkänt stödunderlag.

I debatten strök socialdemokrater från de berörda länen med eftertryck under värdet av det socialdemokratiska förslaget om stödområde D. Har behoven, som var så klart uttalade för mindre än ett år sedan, så radikalt förändrats i dessa län? Att döma av de socialdemokratiska motionerna från länen har situationen snarare förvärrats. Det skall bli intressant att senare här i debatten få höra hur man i år ser på behovet av regionalpolitiskt stöd i de 24 kommuner som socialdemokraterna ville få in i stödområde för mindre än ett år sedan.

Herr talman! Låt mig också nämna något om Värmlands län.

Arbetsmarknadsutskottet har under senare år alltmer uppmärksammat de stora problemen på arbetsmarknaden i Värmlands län. Den dåvarande icke-socialistiska majoriteten i utskottet har därför tagit särskilda initiativ för att komma till rätta med problemen. Som jag nämnde har vi föreslagit 32 milj. kr. extra de senaste två åren. Socialdemokraterna har emellertid regelmässigt bjudit över och bl. a. föreslagit tidigareläggningar av landstingsinvesteringar och byggande av ett nytt industrihus i Torsby. Jag vet att de

socialdemokratiska förslagen utnyttjats mycket intensivt politiskt i länet, inte minst i valrörelsen 1982. Nu är det tyst om både tidigareläggningar och industrihus i Torsby.

I debatten i fjol uttalade också den socialdemokratiska representanten för Värmlands län bl. a. att det var erbarmligt att behöva konstatera, att inte ens borgerliga ledamöter från Värmland kan sätta det egna länets problem före partifällans uppfattning – det gällde såväl regering som utskottsmajoritet. Det återstår att se huruvida partifällan för de socialdemokratiska ledamöterna från Värmland får dem att i år tala tyst om värdet av tidigarelagda landstingsinvesteringar i länet.

Har då problemen kanske avtagit i Värmland, så att det är förklaringen? Svaret på den frågan måste tyvärr bli nekande, att döma av den uppvaktning utskottet mottagit från en delegation från länet med landshövdingen i spetsen. Man beskrev situationen som närmast akut.

Jag har, herr talman, med mitt anförande i den här delen velat stryka under värdet av kontinuitet och balans i regionalpolitiken. Folkpartiet har under de sex åren i regeringsställning försökt föra en ansvarsfull regionalpolitik. Vi har för att uppnå den regionala balans vi eftersträvar arbetat för en koncentration av de regionalpolitiska insatserna till de delar av landet som har de största problemen, dvs. främst skogslänen. Samtidigt var vi beredda att göra särskilda tillfälliga insatser i de delar av landet som till följd av bl. a. strukturomvandlingar inom industrin fått problem på arbetsmarknaden. Låt mig erinra om de satsningar som gjorts t. ex. i varvsregionerna för att få fram ny sysselsättning åt dem som lämnat varven. I Landskronaregionen skapades Landskronainvest som under relativt kort tid medverkat till mer än 600 nya arbetstillfällen. Vi gjorde också särskilda arbetsförmedlingsinsatser för att underlätta omställningen.

Att konsekvent föra en regionalpolitik som främst tar sikte på de delar av landet som långsiktigt har de största problemen har onekligen inneburit påfrestningar. I oppositionsställning kan det självfallet vara frestande att göra stora delar av landet till stödområde. Detta visar inte minst de socialdemokratiska ställningstagandena i samband med förra årets regionalpolitiska beslut.

Jag tror att det är viktigt för vår trovärdighet att vi som politiker är konsekventa i vår politik, oavsett om vi befinner oss i opposition eller i regeringsställning. Från folkpartiets sida följer vi därför i år som oppositionsparti upp de ställningstaganden inom regionalpolitiken som vi tidigare i regeringsställning verkat för.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 3 och 12 i utskottets betänkande.

Till sist: Det är av avgörande betydelse att den socialdemokratiska politiken inte raserar den uppbyggda regionalpolitiken. Jag tror inte att det är fråga om illvilja – man vill säkert väl. Men talet om socialistiska experiment på närings- och industripolitikens område inger oro. Dessutom tror jag att den ideologiska spänning som präglar socialdemokratin kan bli ödesdiger.

Vi vet inte vilken väg socialdemokratin kommer att välja i regionalpolitiken.

I en stort uppslagen artikel på s. 2 i lördagens nummer av Aftonbladet skrev en av de socialdemokratiska regionalpolitiska experterna så här: "Socialdemokratin --- levde kvar i sitt traditionella tänkande.

Den förmådde aldrig att i opposition formulera en ny regionalpolitik, anpassad till de nya förhållandena.

Och där står vi i dag. Vilsenheten är nu större än någonsin."

Herr talman! Det är viktigt att den linje som dragits upp från riksdagsbeslutet 1976 och som beskriver en relativt rak och utvecklande linje fullföljs. Regionalpolitik är svårt, ofta tålamodsprövande. Det finns inget internationellt facit. Den utveckling som ägt rum under det senaste decenniet – och där folkpartiet i hög grad medverkat – vill vi fortsätta att utveckla.

I detta anförande instämde Jan-Erik Wikström, Jörgen Ullenhag, Börje Stensson, Christer Eirefelt, Olle Grahn och Lars Ernestam (alla fp).

Anf. 5 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tror tiden är kommen att försöka diskutera regionalpolitiken och framför allt dess framtid på ett något annorlunda sätt än förut – friare och med mer distans, också uppriktigare och mer analytiskt.

Svensk regionalpolitik är ju inte vad den gärna utger sig för att vara. Som officiell samhällelig politik har den nu funnits i snart 20 år. Under den tiden har någon regional utjämning inte skett. I krisregionerna har problemen försvårats. En rad nya krisområden har under tiden uppstått.

Vad kan vi dra för slutsatser av detta?

Först och främst naturligtvis att de krafter som framkallar regionala kriser och obalanser är långt starkare än regionalpolitikens eventuella verkningar.

Sedan har tydligtvis också andra krafter än regionalpolitiken, framför allt högkonjunkturtidens starka tillväxt i offentlig sektor, betytt avsevärt mer för skogslänens utveckling än de i strikt mening regionalpolitiska åtgärderna.

Regionalpolitikens verkningar på det ekonomiska kretsloppet är också något tvetydiga. I första omgången leder regionalpolitiska insatser till att de sämre ställda regionerna får ett tillskott. Men i nästa led kan detta tillskott bilda en efterfrågan, som på grund av regionens svaga ställning i övrigt inte kan rikta sig till dess egen marknad utan i stället strömmar ut och förstärker de bättre ställda regionernas situation, bidrar mer till deras kapitalackumulation än till den utsatta regionens egen.

Med detta är nu alls inte sagt att regionalpolitiken saknat effekt, även om man naturligtvis på industrisidan egentligen inte riktigt kan mäta den effekten. Det förefaller troligt att regionalpolitikens verkan varit större via t. ex. utlokalisering av offentlig förvaltning än via stöd till industrin. En regionalpolitik av den här aktuella typen bidrar i viss mån också till att konservera ett mönster i industriutvecklingen som inte alltid är till de sämre ställda regionernas fördel.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Det är nämligen ofta de mindre attraktiva och de mindre beständiga arbetena som lokaliseras ut, och företagen har också uppenbart utnyttjat det sämre löneläge som råder i skogslänen.

Regionalpolitiken har alltså varit för svag och dubbelbottnad. Den har inte kunnat neutralisera fördjupningen av skogslänens kris. Den har över huvud taget inte tillämpats i systematisk form i de nya krisområdena som t. ex. Blekinge. Den starkt dämpade folkomflyttning från krisregionerna i norr som kunde noteras under 1970-talet beror på den allmänt sämre ekonomiska situationen i landet och inte på regionalpolitiken. De arbetslösa får stanna i hemlandet i större utsträckning. Förhållandet mellan arbetsmarknad och folkmängd har också förändrats under den allmänna krisen.

Vad kunde och borde då göras med regionalpolitiken i framtiden?

Först måste man fråga vad som orsakar regionala obalanser. På den punkten behövs en mer fördjupad forskning. En avgörande allmän insikt, som man nog redan nu har, är emellertid att regionala obalanser ständigt föds på nytt inom det ekonomiska systemet. Som bl. a. Gunnar Myrdal påpekat och utrett har detta system i själva sitt sätt att förändras en rad mekanismer som alstrar obalanser och tilltagande ojämnheter i utvecklingen. Dessa har en tendens att konservera och förstärka sig själva. Genom de regionala olikheter som då uppstår kan inte marknadsmekanismerna stimulera till de spridningar och utjämningar som de åtminstone i teorin uppges skola åstadkomma. Oftast förstärker de i stället, i den helt olika bakgrund mot vilken de i skilda regioner verkar, de regionala obalanserna.

Genom det allmänna ekonomiska lägets förändringar på senare år och genom det växande antalet regionala krisområden står regionalpolitiken inför en ny och ganska farlig situation. Just i ett läge, där den naturligt borde intensifieras, frågar sig allt fler i det politiska och ekonomiska etablissemang-
et i Sverige om man har råd med regionalpolitik. Det allmänna åtstramningsklimatet leder till ett ifrågasättande av den aktiva regionalpolitikens roll. Detta är en stor politisk fara för de sämre ställda länen inom landet. Just när insatser mer än någonsin behövs, blir de som mest ifrågasatta.

Att vi här i går kunde rösta igenom 4 miljarder till Norrbotten för en treårsperiod var ju ett undantag och var – om jag får tillåta mig en cynisk kommentar – mer en politisk-taktisk åtgärd än en regionalpolitisk insikt. Ingen instans på det centrala planet skulle ha kommit på idén att föreslå 300 miljoner till Blekinge eller 500 miljoner till Värmland eller Jämtland, trots att de skulle göra skäl för en sådan insats lika bra som Norrbotten.

Vad är då viktigt att betona för framtiden, om man nu verkligen uppriktigt önskar effektivt angripa de regionala kriserna, åtminstone i någon påtaglig grad minska de regionala klyftorna samt åstadkomma en hygglig ekonomisk bas och socialt något så när goda och fungerande regioner och bygder i landet?

Först måste man då konstatera att svaga regioner inte kan få sin ställning i framtiden förändrad, om inte insatsernas styrka blir mycket större och sker samlat på en gång, över en bred front, så att de förmår starta en ny process i ett län eller en bygd. Den stänkvisa, svagt samordnade bidragspolitiken står

inte i proportion till problemets natur. Det är fråga inte bara om kvantitet utan också om kvalitet. Insatserna måste vara samordnade och deras olika delar avpassade för att medvetet stödja varandra. Detta talar för en mer energisk nationell resursfördelningspolitik, men det talar minst lika mycket för ett ökat samordnade och skapande självansvar hos länen.

Sedan tror jag det är tid att överge det tänkande enligt vilket regionalpolitiska insatser är en sorts extra kostnad, som man av sociala skäl söker tillföra de sämre ställda länen. Ett sådant synsätt har sin rot i 1800-talet och bygger på tanken att fullständig spontanism i ekonomin leder till lägsta möjliga kostnad och att all avvikelse från spontanismen leder till ökad kostnad. Ett sådant synsätt leder alltid till att regionalpolitiken öppet eller fördolt får prägel av nådevedermåle. Och den prägeln skall regionalpolitiken inte ha.

Man kan se på regionalpolitiken på ett helt annat sätt, ungefär så här: I ett system, som i sig självt tenderar till självförstärkande olikheter och obalanser, blir det i själva verket så att det i de sämre ställda regionerna ständigt finns mer outnyttjade resurser än i de bättre ställda. En tillräckligt kraftig resursinsats i den sämre ställda regionen mobiliserar alltså mer outnyttjade materiella och mänskliga resurser än vad en motsvarande insats skulle göra i en annan typ av region. Insatsen ger både kvantitativt och kvalitativt större fördelar än en motsvarande insats i en redan allsidigt utvecklad region och medför därmed en vinst för det nationella ekonomiska systemet. Ser man det så blir regionalpolitiken inte till en kostnad utan till en fördel för samhällsekonomin.

Det finns en växande tendens att i dag vilja identifiera regionalpolitik nära med den allmänna industriella tillväxten. Det är en något farlig tendens. Inte därför att det i och för sig är oriktigt att påpeka detta samband utan därför att det kan fördunkla regionalpolitikens nödvändiga allsidighet. Det finns ju i dag inte alls samma samband mellan investeringar i industrin och verkningarna därav på sysselsättningen som det fanns för 25 år sedan. Investeringar leder tvärtom ofta till minskat antal arbeten. Då kan man – redan av det skälet – inte bygga upp regionalpolitiken väsentligen kring den industriella sfären. Tvärtom måste man i relativt större utsträckning beakta helheten, infrastrukturen, samhällssektorn.

Det finns, herr talman, två andra moment som tyvärr vanligen intar en mycket undanskymd plats i nutida regionalpolitisk diskussion.

Det ena är frågan om 6-timmarsdagen. I mitt parti har vi den allmänna uppfattningen att man inte skall se förkortning av arbetsdagen som i första hand en sysselsättningspolitisk åtgärd. Men det förändrade sambandet mellan investeringar och sysselsättning i de moderna, högt utvecklade industriella ekonomierna gör att man heller aldrig kan hoppas på att kunna minska den kroniska arbetslösheten i ett land som Sverige utan att förkorta arbetsdagen.

Man kan heller aldrig skapa allsidiga sociala miljöer och genomföra en utjämning mellan män och kvinnor i de sämre ställda regionerna med mindre man genomför 6 timmars arbetsdag. Detta är särskilt viktigt med tanke på

kvinnornas kvantitativt och kvalitativt sämre situation. Skillnader och orättvisor mellan män och kvinnor framträder mycket mer markerat i de typiska problemregionerna än i landet i övrigt och är alltså en stor och grundläggande del av den regionala obalansen.

Det andra momentet som man ofta glömmer bort eller ger en undanskymd plats är trafiken, transportsystemet. Man måste inrikta sig på framtida trafiksystem och trafikorganisation, som kraftigt ökar integreringen geografiskt i länen. Och denna integrering kommer inte förrän de s. k. trafiksvaga grupperna, de mest transportkänsliga, bl. a. då kvinnorna och barnen, kan förflytta sig på ett långt mindre betungande sätt än de i dag är nödsakade att göra.

Detta gäller särskilt i problemlänen och särskilt i de geografiska strukturer som råder i skogslänen och bruksbygderna med deras ofta stora avstånd eller spridda småortssystem. Vi slösar bort mycken mänsklig kapacitet, till förfång för regionernas utveckling, genom de utvecklade transportsystemen. Vi har här i landet ett svagt utvecklat trafiktänkande, och de aktuella tendenserna i t. ex. järnvägspolitiken är ur dessa synvinklar närmast katastrofala.

Det här problemet, som så många andra problem i regionalpolitiken och den regionala planeringen, är delvis en frukt av ett utpräglat manligt synsätt. De flesta planerare är män. Antingen är de unga, framåtsträvande och klättrande män eller också är de stabila män i den övre medelåldern, och förståelsen för kvinnofrigörelsen är inte precis att beteckna som maximal just i de skikten.

Slutligen sammanhänger givetvis regionalpolitiken med det allmänna ekonomisk-politiska synsättet. Där finns i dag en motsättning mellan regionalpolitikens ökade behov och angelägenhet å ena sidan och den inre åtstramningen i den ekonomiska politiken å den andra. Så länge man har den principen, att nationell efterfrågan skall hållas tillbaka, under föregivande att det skall gynna exporten eller något annat påstående, kan man inte föra någon bra regionalpolitik. Jag fruktar att om regeringen insisterar på sin nuvarande budgetpolitik och budgetsyn, som också i grunden är den borgerliga, tvingas man i nästa steg börja avveckla eller försvaga regionalpolitiken. Inga devalveringar i världen kan ju ersätta den välgörande verkan på en regions struktur och sociala funktioner som en bred och stark nationell och regional marknad har. En utpräglad åtstramning på den nationella fronten gör inte bara landet till en ekonomisk bananrepublik, den gör de sämre ställda regionerna till bananrepubliker inom bananrepubliken.

Därför menar jag att en annan budgetpolitik är nödvändig för en bra regionalpolitik. Man får inte stirra sig helt blind på budgetunderskott och lån, även om de medför många problem som man måste erkänna och se i ögonen. Det är – förenklat uttryckt – bättre att låna till genomtänkta regionalpolitiska insatser än att tvingas låna för att betala utgifter för arbetslöshet och vacklande sociala strukturer. Totalt sett blir det inte större underskott i det första fallet än i det andra.

Herr talman! Den mera aktuella polemiken har sin plats i en regionalpolitisk debatt, och jag får säkert tillfälle att återkomma till den, men jag har

velat betona dessa mer framtidsinriktade aspekter. Förr eller senare tvingas vi ändå här i riksdagen att ta ställning till dem på ett eller annat sätt. Jag tror att det är en fördel om vi börjar redan nu.

Med detta yrkar jag bifall till de vpk-reservationer som finns fogade till betänkandet.

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Anf. 6 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Först till Börje Hörnlund: Jag tänker inte gå in på industriverkets organisation, eftersom vi kommer att diskutera den nästa vecka. Jag hoppas att Börje Hörnlund då har hunnit läsa in vad det är vi skall besluta om här i riksdagen.

Sedan övergår jag till att något kommentera utskottsbetänkandet. Tidigare talare har redan framhållit att arbetsmarknadsutskottets betänkande präglas av att vi så sent som i fjol fattade beslut om riktlinjerna för den framtida regionalpolitiken och justerade den regionalpolitiska stödarsenalen samt av att den nuvarande socialdemokratiska regeringen har tillsatt en utredning om regionalpolitiken i dess helhet.

Utredningen beräknas bli färdig nästa år, och det, Elver Jonsson, är skälet till att vi socialdemokrater i år avstår från att ändra på förra årets beslut – med undantag för nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten.

Elver Jonsson frågade också om vi står kvar vid våra åsikter från i fjol. Vid vår behandling av regionalpolitiken redogjorde vi för våra idéer och synpunkter, och de måste också bli vägledande när den socialdemokratiska regionalpolitiken om något år skall få sin långsiktiga utformning. Regionalpolitiken har således ett mellanår beträffande förändringar.

Jag blev litet förvånad när Elver Jonsson så starkt kritiserade oss för att vi inte i år har tagit upp några förändringar, eftersom vi ju har tillsatt en utredning. Dessutom efterlyste Elver Jonsson balans och stabilitet i politiken.

Mot den här bakgrunden är propositionen och utskottsbetänkandet kortfattade när det gäller den fortsatta regionalpolitikens utformning. Det hindrar emellertid inte att vi debatterar principer kring den för landet och för oss alla mycket viktiga frågan. Det handlar i alla fall om människors livsvillkor i olika delar av landet, och det är sannerligen inte enbart en fråga om vallöften. Det är bekymmersamt att man så hårt har fastnat i löften av olika slag i stället för att diskutera sakfrågan.

Utvecklingen i vårt land har i mångt och mycket sprungit förbi den politik som gällde under 1960-talet, då den nuvarande regionalpolitiken tog sin början. Då skulle vi sätta in åtgärder för att fördela en allt snabbare växande kaka. Vi skulle motverka den koncentration av befolkningen i närheten av storstäder som den snabba industrialiseringen medförde. Vi skulle också hejda avfolkningen i skogslänen och åstadkomma en mjuk övergång från det jord- och skogsdominerade näringslivet till en mer industrialiserad struktur.

Vi kan konstatera att socialdemokraterna under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet vände på utvecklingen i skogslänen; våra ansträngningar

gav resultat. Vi kunde glädjas åt en positiv befolkningsutveckling i skogslänen och åt en lokaliseringsspolitik som innebar att man började fördela den industriella expansionen över landet.

Några exempel och siffror: skogslänen hade 1970 ca 19 % av den totala sysselsättningen, men 26 % av sysselsättningsökningen till 1975. År 1975 hade skogslänen 20 % av sysselsättningen och 23 % av ökningen till 1980 – således en lägre andel av sysselsättningsökningen.

Den svenska industrin ökade under perioden 1970–1975 med ca 38 000 sysselsatta. Mer än hälften – 20 500 – av denna ökning skedde i skogslänen. 1975–1980 förlorade skogslänen 12 500 arbetstillfällen i industrin.

1980–1982 fick alla län vidkännas minskningar i industrisysselsättningen. För skogslänen var minskningen 15 000. Den sammanlagda minskningen från 1975 var ca 27 500.

För att under 1960- och 1970-talet kunna vända på utvecklingen krävdes en politik som korrigerade marknadskrafterna, eftersom en ohejdad och okontrollerad industriell utveckling ledde till stora regionala obalanser. Men vi skall komma ihåg att regionalpolitiken, sådan den utformades under 1960-talet, hade sin grund i den tillväxtekonomi som landet hade då.

När tillväxten avtog i landet och ersattes av stagnation och ekonomisk tillbakagång blev de tidigare instrumenten överksamma. Därför är det viktigt att den utredning som är tillsatt arbetar snabbt och håller tidsschemat.

Vi socialdemokrater har kritiserat de fyra borgerliga regeringarna för att de inte förmådde ändra politiken när de märkte varthän det barkade. De var systemets fångar – marknadskrafternas fångar.

Sex års borgerliga regeringar innebar sex förlorade år för regionalpolitiken.

Herr talman! Vi brukar alltid hävda, från skilda håll, att vi är eniga om de allmänna målen för regionalpolitiken, att alla skall ha tillgång till arbete, service och en god miljö. Men när denna politik skall föras ned på marken och medlen skall bestämmas, då är det slut med enigheten.

Reservationerna är ovanligt få i det betänkande som vi diskuterar, men de avslöjar ändå att det inte finns något gemensamt borgerligt alternativ.

Moderaterna kastar loss helt från alla andra och vill praktiskt taget bara ha generella medel i regionalpolitiken. Det har också framgått av Anders Högmars inlägg både i dag och i går. Centern formulerar, i synnerhet på länsnivå, helt orealistiska mål – men de avviker inte särskilt mycket från oss när det gäller medlen. Folkpartiet ligger inte särskilt långt ifrån oss vare sig när det gäller målen för regionalpolitiken eller när det gäller medlen. Vpk går liksom moderaterna en egen väg när det gäller medlens utformning. Men man går så att säga åt motsatt håll.

Flertalet av de förslag som läggs fram i reservationerna 1, 2, 3 och 4 berör frågor som utredningen om regionalpolitiskt stöd till näringslivet tar upp.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt motsvarande motionsyrkanden med hänvisning härtill. Jag skall likväl ta upp några av de frågor som behandlas i de här fyra reservationerna.

Moderaterna säger i sin reservation att man bör ha ett ökat inslag i

regionalpolitiken av generellt verkande medel och successivt avveckla flertalet selektiva stödformer.

Om man också erinrar sig vad moderaterna sade i anslutning till förra årets regionalpolitiska beslut, ligger det nära till hands att dra slutsatsen att selektivt stöd i moderaternas regionalpolitik i praktiken skall finnas kvar bara inom glesbygdspolitiken. Som jag framhöll i går kommer det inte att räcka om man skall få en regional balans.

Jag vill också fråga Anders Högmark: Hur kan man med generella medel få t. ex. de utvecklingsbara industrierna från Stockholmsområdet att på något vis placera sig i skogslänen? Vi fick i fjol reda på att den industri som expanderade och var utvecklingsbar fanns i Stockholmsområdet – det gällde bl. a. dataelektronik. En stor del av våra utvecklingspengar går också till detta område. Inga generella medel kan få de företagen att flytta, utan här krävs det riktade insatser.

Också Anders Högmark gör någonting som man ofta träffar på i debatten, nämligen en jämförelse mellan Norrbottens kustland och Västerbottens inland. Det vore mera rättvist att jämföra Norrbottens inland med Västerbottens inland. Jämför Sorsele kommun med Pajala kommun! Jämför utvecklingen i Fyrkanten, eller i Luleå och Pitcå kommuner, med utvecklingen i Västerbotten! Då kommer Anders Högmark ganska snart underfund med att utvecklingen i Norrbottens kustland skiljer sig helt från utvecklingen i Västerbottens kustland. Med detta vill jag inte på något sätt förringa problemen i Västerbottens inland, men debatten blir mycket skev om man jämför den bästa regionen i ett län med den sämsta i ett annat län. Litet anständighet kan man kräva också i den här sortens debatter.

Moderaternas avvägning mellan selektiva och generella insatser diskuteras i går. Vi kan från socialdemokratins sida inte ställa oss bakom moderaternas förslag.

När vi förra året diskuterade de generella och selektiva stödinsatserna sade vi att de selektiva åtgärderna måste spela en huvudroll även i den framtida regionalpolitiken. Det viktigaste motivet är att vi anser att de selektiva medlen i de flesta fall är effektivare och billigare än de generella – de ger helt enkelt bättre resultat. När vi förordar användningen av mera generella åtgärder som komplement till riktade insatser är det viktigt att också framhålla att de skall utformas så, att de leder till de mål som de syftar till. Om vi skall kunna öka sysselsättningen måste utformningen av medlet anpassas till det. Det har vi exempelvis gjort vid nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten, som vi debatterade i går.

Centerpartiet har nyss lämnat ansvaret för regionalpolitiken. Den centerpartistiska perioden är, alla gamla vallöften och förespeglingar till trots, ett lågvattenmärke i regionalpolitikens historia. Eftersom centern inte gärna kan kritisera den förda politiken under de senaste åren, som bl. a. lett till utflyttning och ökad arbetslöshet i skogslänen, måste man söka sig tillbaka i tiden. Man gör då en finurlig gruppering av fakta och jämför utvecklingen på 1960-talet med 1970-talets och konstaterar att utvecklingen från regionalpolitiska utgångspunkter var mest balanserad under det senare

decenniet. Den bedömningen kan vi dela, speciellt beträffande början på 1970-talet. Siffrorna för sysselsättningsökningen, som jag redovisade i inledningen av mitt anförande, visar att det var så.

Men centerpartisterna knyter samman utvecklingen under 1970-talet med den av dem förda regionalpolitiken på ett sådant sätt att det ger sken av att det var åtgärder under centerpartiets regeringsinnehav som ledde fram till förbättringen. Så var det ju inte alls. Skälet till att 1970-talet får ett anständigt eftermäle i regionalpolitiken är att utvecklingen i skogslänen var så pass god under de år socialdemokraterna satt i regeringsställning att det väger upp den tillbakagång som skedde efter 1976.

Det sägs i reservationen vidare att befolkningen bl. a. under början av 1970-talet koncentrerades till några få storstadsregioner och att den statliga verksamheten huvudsakligen förlades till Stockholmsområdet. Sanningen är att storstadslänen – Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län – ökade nästan dubbelt så mycket 1976–1982, när centern svarade för regionalpolitiken, som 1970–1976 när socialdemokraterna gjorde det.

En liten påminnelse om lokaliseringen av statlig verksamhet i Stockholmsområdet. I början av 1970-talet beslutade riksdagen, på förslag av en socialdemokratisk regering, i två omgångar, att totalt ca 10 000 arbetstillfällen inom central statlig administration skulle omlokaliseras till orter i olika delar av landet. Alla som var med den gången minns vilken borgerlig röra det var. Det hade inte blivit någon decentralisering i realiteten, om inte socialdemokraterna hade haft en klar linje. För resten, vad gjorde centern i regeringsställning?

I den del av budgetpropositionen som heter Gemensamma frågor brukar finnas en redogörelse för vad regeringen har gjort i fråga om decentralisering i statsförvaltningen. Under de gångna åren har dessa propositionsavsnitt upplevts som en patetisk redogörelse för centerns totala misslyckande på området.

Jag skall inte gräva mer i det förgångna. Jag vill bara sluta med att konstatera att centern ställde upp stora mål för utvecklingen, t. ex. i anslutning till 1972 års regionalpolitiska beslut. Det man åstadkom under åren 1976–1982 upplevs som en besvikelse av dem som trodde på centerns budskap.

Regionalpolitiken är helt beroende av vilken ekonomisk politik, industri-, sysselsättnings- och fördelningspolitik som förs i landet. Det arv som de borgerliga lämnade efter sig med stagnation i ekonomin, svindlande statsskulder, stora ränteutgifter, minskade industriinvesteringar, stor arbetslöshet och stor regional obalans gör att även den regionala balansen under de närmaste åren kommer att påverkas av detta borgerliga arv.

Länsstyrelsens prognoser visar att det blir befolkningsminskningar i skogslänen, ca 25 000 personer fram till 1990-talet. Från Norrbotten exempelvis kommer åtta av tio ungdomar att tvingas flytta, om man inte hindrar prognosen att bli verklighet. Det är dessa prognoser som ligger till grund när man i årets budgetproposition nämner att prognoserna tyder på att det kan bli svårt att vidmakthålla 1970-talets stabilisering av befolkningsut-

vecklingen under 1980-talet. Detta innebär inte att vi socialdemokrater ändrat på målen för regionalpolitiken. Inte heller våra yrkanden förra året om en högre planeringsnivå för Stockholms län, som Börje Hörnlund var inne på, innebär en omläggning av regionalpolitiken. Men vi tycker att det är rimligt att man i Stockholms län skall få planera för det födelseöverskott som uppstår här. 60 % av befolkningsökningen i Stockholm, med den planeringsnivå vi förordar, är att hänföra till födelseöverskott. Födelseöverskott resp. -underskott spelar även för utvecklingen i länen i övrigt på 1980-talet en väl så stor roll som nettoflyttningen. Det talar för att centerpartiet borde ägna mindre intresse åt flyttningsstödet och mer åt åtgärder som påverkar andra komponenter i befolkningsutvecklingen.

Redan 1977 fick vi en utflyttning från skogslänen till Stockholmsområdet. Det var unga människor i fertil ålder som flyttade. Det var i Stockholm jobben fanns. Då skulle de borgerliga regeringarna ha tänkt på, att om man skall klara stabil befolkningsutveckling i skogslänen, skall man inte flytta unga människor till Stockholm, för det medför födelseöverskott där på 1980-talet.

Som sagt, centern har oftast långtgående mål för en decentraliserad utveckling. I varje fall beskriver man sina ambitioner så. Men det har inte återspeglats i de åtgärder man i regeringsställning utformat och anvisat medel för. Mål och medel överensstämmer dåligt. Inte ens i år, när centern sluppit loss från regeringsansvaret, ser man spår av några högre ambitioner i fråga om regionalpolitiken. Centern hänvisar till att man motsätter sig ökade flyttningsbidrag – motsvarande 20 milj. kr. – och man vill anslå ytterligare 150 milj. kr. till regionala utvecklingsinsatser. De stora sysselsättningsproblem som centern lämnat i arv till oss gör emellertid att jag har svårt att se att dessa marginella markeringar skulle kunna göra det möjligt att genomföra en regionalpolitik som ute i landet skiljer sig nämnvärt från den regeringen kommer att följa.

Jag vill inte förneka att man kan uträtta en del med 150 milj. kr., men ett sådant tillskott påverkar bara marginellt våra möjligheter att öka den regionala balansen. De nästan 300 milj. kr. som regeringen föreslår motsvarar gott och väl den ambitionsnivå som centerpartiet kostade på sig i regeringsställning, och de utgör i nuvarande statsfinansiella läge en rimlig nivå. Centerns förslag motiverar på intet sätt det höga tonläge som vi fått höra i debatten i dag och i går.

Börje Hörnlund oroade sig för min fortbildning, men jag vill säga att jag har genomgått fortbildning, och där lärde jag mig att den ekonomiska politik som de borgerliga regeringarna bedrev med centern som huvudagerande innebar ett allvarligt hot mot våra glesbygder. För de belopp som motsvarade 11 miljarder i ökade ränteskulder skulle man ha kunnat göra många regionalpolitiska och glesbygdspolitiska insatser. Börje Hörnlund bör enligt min mening tänka på vilka spår centern i det här avseendet har lämnat efter sig.

Folkpartiet yrkar i reservation 3 att den regionalpolitik som beslutades förra året skall ligga fast. Detta har utskottets majoritet också accepterat med

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

hänvisning till den pågående utredningen, och därför finns ingenting att tillägga på den punkten.

Vpk förordar i sin reservation om riktlinjerna för regionalpolitiken, som Jörn Svensson nyss berörde, att regionalpolitiken helt görs om. Detta kan vi inte gå med på, speciellt med hänsyn till att vi vill avvakta den utredning som nyligen börjat sitt arbete. Vi tycker det är viktigt att utredningen och remissinstanserna får en chans att lämna sina synpunkter, innan vi börjar ändra på det som gäller i dag.

Reservation 15 tar upp ett yrkande om särskilda medel för regionala utvecklingsinsatser i Jämtlands län. Detta yrkande är inte nytt och behandlades också i fjolårets regionalpolitiska betänkande. Den borgerliga majoriteten – som alltså inkluderade även centerpartiet, som nu står för reservationen – anförde bl. a. följande:

”Det försöksprojekt som planerats i länet stämmer väl överens med statsmakternas principiella inställning till hur planeringsarbetet i länen bör bedrivas. Utskottet är emellertid inte berett att föreslå riksdagen en ekonomisk satsning på den nivå som motionärerna tänker sig. Utskottet vill i stället förordar att arbetet bedrivs i mindre skala inom ramen för länsplaneringsarbetet och med utnyttjande av de medel regeringen enligt förslaget avses ställa till länsstyrelsens förfogande för utvecklingsarbete, lokaliseringsstöd och glesbygdssöd inom ramen för det samlade anslaget.”

Vi socialdemokrater hade då en reservation som var betydligt vänligare i tonen, men vi fick den avslagen. Vi har samma uppfattning i dag, men centerpartiet har nu frångått sin inställning och reserverat sig.

Herr talman! Mina socialdemokratiska utskottskamrater Marianne Stålbjerg, Karin Flodström, Bo Nilsson och Sven Lundberg kommer att kommentera de övriga reservationer som har fogats vid betänkandet. Jag vill här bara tillägga att vi i samarbete med riksdagens upplysningstjänst har sammanställt en bilaga med statistiska uppgifter om länens utveckling. De siffror avseende befolkningstalen för 1982 som där redovisas är preliminära. När de definitiva uppgifterna för 1982 har framräknats kommer bilagan att tryckas om.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Avslutningsvis vill jag säga att när regionalpolitiken infördes var medlen utformade så att man kunde tillvarata eventuell ”avknoppning” från starka, utvecklingsbara företag. Det finns en del exempel på ”avknoppning” som utfallit mycket väl, både ur regionalpolitisk och företagsekonomisk synpunkt.

Framtidens regionalpolitiska stöd måste handla om hur utvecklingsinsatser skall göras i de olika regionerna. F. n. går ca 50 % av de statliga utvecklingspengarna till Stockholmsområdet.

Den ekonomiska kris som Sverige befinner sig i kräver således andra insatser. Regeringens omläggning av den ekonomiska politiken och insatser som stimulerar till investeringar i industrin gör att vi även ur regionalpolitisk synpunkt kan se något ljusare på framtiden.

Anf. 7 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande beskriver partiernas agerande i regionalpolitiska frågor på ett schabloniserande sätt Jag vill från folkpartiets sida bestämt bestrida klichéer av typen "marknadskrafternas fångar". F. ö. går denna beskrivning dåligt ihop med den argumentering som Frida Berglund använde, när hon senare litet avslaget sade att folkpartiet ligger väl inte så långt ifrån oss socialdemokrater.

Folkpartiet är för marknadsekonomi, men den skall vara socialt styrd. Låt mig säga det som en deklaration, så kan vi sedan gå in på praktiska väsentligheter.

Regionalpolitiken, såsom vi har medverkat till den, vill jag påstå är enligt detta synsätt just en socialt styrd marknadsekonomi. Det gällde 1976 års regionalpolitiska beslut, som hade den nuvarande talmannen Ingemund Bengtsson som undertecknare. Det gällde 1979 års regionalpolitiska beslut, som folkpartiet hade ett särskilt ansvar för. Det gällde det miljardpaket som kom samma år och som vi något diskuterade här i kammaren i går. Det gäller också de insatser som omfattas av gårdagens riksdagsbeslut. Jag kan upprepa vad jag sade i går, då jag citerade AMS-chefen. Denne talade om perioden 1976–1982 och beskrev den så här: "Men vi har aldrig fått så mycket pengar som under åren 1976–1982."

Frida Berglund säger att de krav som socialdemokraterna hade i föl inte kan vara aktuella nu, eftersom det pågår en utredning. Långsiktigt har naturligtvis regionalpolitiska utredningen stor betydelse, men poängen med min kritik var ju att socialdemokraterna också under utskottsbehandlingen i föl kände till denna utredning. Då framställde socialdemokraterna i reservationer – till ett antal av 65 – krav som riksdagen omedelbart borde tillgodose, trots att utredningen skulle börja arbeta. Någon hämsko på reservationsivern från socialdemokratiskt håll kunde ju inte förmärkas vid det tillfället.

Jag ställde en del frågor som jag ännu inte fått svar på, men det kanske kommer svar från varmländska och andra företrädare för socialdemokraterna.

Vad är det som har inträffat i Värmland och som gör att socialdemokraterna inte kräver de särskilda insatser som de hade så bestämda krav på både i föl och i förföl? Landshövdingen var ju här och talade för sitt län och sade att vi nu inte kan vänta på utredningar. Gör något i stället! Läget är akut.

Hur ligger det till med det omskrutna stödområde D, där ytterligare 24 kommuner omedelbart skulle plockas in, därför att det var så viktigt att dessa kommuner hamnade i ett stödområde? Vad har hänt i Bollnäs? Är situationen bättre i Hudiksvall, Ockelbo och Gagnef? Vad är det som gör att det kravet inte är aktuellt i år?

Hur är det med de industricentra som man nödvändigtvis måste ha i Torsby och Sollefteå? Vad är det som har inträffat där?

Detta är naturligtvis exempel på socialdemokratisk överbudspolitik från i föl. Jag kritiserar inte den ställning man har tagit i år, för det kan vara rimligt

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

att invänta utredningar, men jag tror att det är nyttigt för politikens anseende att ha samma politik i oppositionsställning som när man har regeringsansvar.

Anf. 8 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Vi skall inte föra någon ekonomisk debatt här och nu, men jag vill påminna om att budgetunderskottet verkligen har rusat i väg sedan socialdemokraterna tog över regeringsmakten. Dessutom använde socialdemokraterna de sex åren i opposition i huvudsak till att bjuda över den borgerliga regeringens förslag. Med en socialdemokratisk regering skulle budgetunderskottet ha blivit än större.

Precis som jag misstänkte har det inte tagits några närmare kontakter med landshövding Lassinantti, Pajala kommun osv. när det gäller fortbildningen. Iså fall skulle Frida Berglund haft svårt att diskutera dessa 150 milj. kr. på det sätt som hon gjorde. Hon vill inte heller resonera om SIND:s organisation. Jag bara noterar att Thåge Petersons förslag att överlåta regionalpolitiken på generaldirektören i industriverket spred skräck djupt inne i de socialdemokratiska leden. Nu blev det inte majoritet för det förslaget, och det skall inte partiet ta på sig. Det blev litet bättre än vad regeringen hade avsett med sitt förslag.

Statistik kan som bekant användas på många sätt. Låt mig bara påminna om att sysselsättningen åren 1976–1982 ökade mest i de fyra norra länen. På socialdemokraternas tid i regeringsställning var det inte så, utan då ökade sysselsättningen mest i storstadslänen. Det är viktigt att notera. Därtill kommer att det internationellt sett bekymmersamma ekonomiska läget har påverkat såväl vårt land som andra länder.

Vad det rör sig om är politisk vilja, och en sådan saknades på 1960-talet. Jag misstänker att det kommer att visa sig att den i hög grad också saknas under nuvarande socialdemokratiska regeringsperiod. Det är något som vi får tillfälle att diskutera åren framöver.

Frida Berglund talar om centerns orealistiska mål. Jag skulle vilja att hon preciserade sig. Är det ett orealistiskt mål när vi inom centern inte längre vill acceptera en flyttningspolitik av 1960-talsmodell? Är det ett realistiskt mål att snabbt öka Stockholms befolkning, något som Frida Berglund och hennes partikamrater reserverade sig för i fjol?

Anf. 9 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Frida Berglund efterlyser en ärlig och anständig debatt. När vi kritiserar regeringen för att den förändrar socialförsäkringsavgifterna i Norrbotten och ställer kustlandet mot Västerbottens inland eller Värmlands inland, så är det enligt hennes mening ett icke anständigt sätt att debattera. Att jag tar upp frågan beror helt enkelt på att det, när riksdagen förra året fattade beslut om stödområdesindelningen, rådde en allmän enighet bland partierna om att geografiskt krympa området och verkligen satsa på de delar av landet som hade de största problemen. Därför är det litet anmärkningsvärt att vi nu har att räkna med större förmåner för Norrbottens kustland, som

näringsgeografiskt sett är en ganska hyfsad region, än för delar av andra län i landet.

Industriministern, som senare kommer att hålla ett anförande från denna talarstol, har sagt att det här är en engångssatsning, en extraordinär och unik insats. Min fråga till Frida Berglund är om Norrbotten enligt hennes uppfattning skall särbehandlas och att inlandskommuner i andra län inte skall påräkna samma förmånliga behandling som exempelvis kustregionen i Norrbotten. Det vore intressant att få detta klarlagt. Om Norrbotten skall särbehandlas, är det ett avsteg från principen att gynna de sämst ställda regionerna.

Jag skall inte i onödan gå in i debatten mellan centern och socialdemokraterna om den orealistiska politiken. Jag tror personligen att det är farligt att stirra sig blind på befolkningstalen och tro att man skall räkna med ganska statiska befolkningssiffror framöver. Utvecklingen går framåt, och det kommer att ställas nya krav. Centern för åtminstone en konsekvent politik.

Jag skulle vilja fråga Frida Berglund: Vad är socialdemokraternas politik? Ni kritiserar centern för dess politik, men vad är er politik när det gäller regional balans? Går den ut på att i stort sett den befolkning som sedan några år tillbaka har funnits i länen också skall kunna påräkna sysselsättning där under de kommande åren, eller är det fråga om någonting annat? Det vore bra om ni bestämde er. Man kan tycka mindre bra om en viss linje och tycka att den är orealistisk, som jag tycker om centerns linje, men det är i alla fall en konsekvent linje. Socialdemokraterna vacklar. Man skall ärligt deklarera sin linje.

Vi moderater har skilt oss från de andra, säger Frida Berglund. Ja, vi vill satsa mer på generella insatser, t. ex. differentierade sänkta arbetsgivaravgifter, och sådana insatser som regeringen gör i Norrbotten – i detta avseende är vi i ganska gott sällskap. Vi tror inte att man löser alla problem med generella insatser. Vi behöver selektiva insatser, och de skall göras via länsstyrelsen.

När vi hade föredragningar av länsstyrelsen i Norrbotten, fick jag en mycket stark känsla av att detta är en realistisk väg. Jag vet inte om Frida Berglund har fått en annan uppfattning vid sina kontakter med länsstyrelsen i Norrbotten.

Anf. 10 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Frida Berglunds huvudsakliga kritik mot vpk är att vi tycker annorlunda än regeringen. Det var ju en modest kritik.

Med anledning av detta och av att vi försöker föra in nya moment och en mer förutseende syn på regionalpolitiken och dess problem, svarar oss Frida Berglund: Det skall vi inte göra, man har redan tillsatt en särskild utredning som skall syssla med det här. Därför skall det vara tyst om detta i kammardebatterna, tills denna utredning väl har kommit med sitt betänkande i tryck.

Jag tror inte att Frida Berglund på allvar menar att det skall gå till på det

sättet. Det vore verkligen parlamentarism i ordets allra sämsta bemärkelse, det vore att underordna den regionalpolitiska diskussionen här i landet under en form av byråkratisk parlamentarisk formalism.

Enligt vår mening är det oerhört viktigt att denna diskussion icke isoleras till en statlig utredning och dess expertis. Sker det, kan vi räkna med att den kanske får en helt annorlunda inriktning – betänkandet kommer att se helt annorlunda ut än vad som vore det bästa för folkmajoriteterna ute i de drabbade krislänen. Just därför att en utredning nu kommer att arbeta med den framtida regionalpolitiken måste man i stället parallellt med utredningens arbete stimulera och initiera till offentliga diskussioner i fackföreningsrörelsen, i arbetarrörelsen i stort och i de folkliga organisationerna. Gör man inte det, förlorar man tid och riskerar att många viktiga aspekter över huvud taget inte kommer med.

Det som oroar oss i vpk är att regionalpolitiken, i det nuvarande politiska och ekonomiska klimatet, befinner sig under tryck. Den har helt naturligt svårt att hävda sin självständighet och sitt berättigande. Den blir ett potentiellt besparingsobjekt – den som allting annat i den samhällsliga budgeten. Det leder till en tendens att betrakta den ur en trängre synpunkt än vad man kanske tidigare har gjort. Det blir så väldigt mycket diskussion kring näringsliv i ordets trängsta bemärkelse. Man diskuterar inte regionernas sociala problem, och man tar inte in t. ex. trafikproblemet, sextimmarsdagen och kvinnofrigörelsen, som jag i blygsam mån försökte göra här. Alla sådana perspektiv tonas bort, och det blir så väldigt skrämmässigt och teknokratiskt. Det tror jag inte är bra för regionalpolitikens framtid. Vi skall ha en levande debatt, och vi skall hålla den utredning som är tillsatt av regeringen för att arbeta med regionalpolitikens framtid under ett offentligt tryck.

Anf. 11 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson säger att jag schabloniserar. Men de borgerliga har faktiskt haft regeringsansvaret tillsammans och fört en politik, och jag har många gånger varit förvånad över att ni kunnat krypa under samma täcke – eftersom ni har tre olika åsikter. När ni nu går var för sig har ni också tre reservationer. Det var bara detta jag ville säga.

Jag är också förvånad över att Elver Jonsson – som ändå har haft sitt parti i regeringsställning – inte har tänkt på att om en utredning håller på att arbeta, skall man inte från riksdagens sida ideligen ge nya förutsättningar för dem som skall jobba med regionalpolitiken.

Jag kan hålla med om att de borgerliga regeringarna var mycket ryckiga – ibland kunde man få nya förslag var tredje vecka – men det är inte en bra politik. Därför har vi inte ändrat i år, trots att vi har synpunkter på detta, som jag framförde tidigare.

Till Börje Hörnlund vill jag bara beträffande den ekonomiska politiken säga: Budgetunderskottet var 3,7 miljarder år 1976. Nu är det 90 miljarder. Det är er förtjänst eller ert fel – Börje Hörnlund får välja det ord han vill.

När det gäller sysselsättningsökningen i skogslänet: Med hänsyn till

minskningen t. ex inom industrin har många kommuner och landsting gjort extra insatser för att anställa folk. Arbetslösheten har ju varit enormt hög och drabbat människorna mycket hårt. Dessutom har deltidssysselsättningen ökat väldigt mycket.

Jag hinner inte i den här korta repliken gå in närmare på detta, men antalet arbetade timmar har ändå under borgarregeringens tid minskat betydligt, också när det gäller dem som i vanliga fall varit förankrade ute på arbetsmarknaden.

Till Anders Högmark: Beträffande socialdemokratins syn på hur man skall bete sig mot folk i inlandet och vid kusten vill jag säga: Det är vår målsättning att problemen skall lösas där de finns. Finns de i inlandet skall de lösas där, och finns de vid kusten skall de lösas där. Sysselsättningsstödet kommer inlandet till del. Det gäller 130 000 kr. på sju år. Det finns differenser, och jag tycker det är riktigt att de finns.

Till Jörn Svensson skulle jag vilja säga: Det är viktigt att debattera nya metoder. Att vi inte ställer oss bakom den reservation som ni har beror på utredningen. Men annars tycker vi att det är viktigt att diskutera nya metoder och därmed kanske också finna nya lösningar på problemet. Välkomna i debatten med synpunkter och idéer!

Anf. 12 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Fru Berglund säger att hon är förvånad över att vi har kunnat regera med de partier som vi har regerat tillsammans med under den period som gått. Kommentarer till den förvåningen kanske inte hör hemma särskilt mycket i den här diskussionen, men jag vill ändå säga att det är att göra det litet enkelt för sig – det är att vara fixerad vid något slags blockpolitiskt tänkande som i realiteten inte existerat i riksdagen och förmodligen inte kommer att existera under den period som ligger framför oss heller. Det finns ju inget parti som har egen majoritet i riksdagen. Så har det varit under de senaste perioderna, och så är det nu igen, när vi ånyo har en minoritetsregering.

Det gäller alltså att samverka. Och jag menar att Frida Berglund har helt rätt när hon säger att folkpartiet och socialdemokratin på många punkter har stått varandra nära i en hel del regionalpolitiska frågor. Det gäller särskilt de frågor som haft en socialpolitisk inriktning.

Sedan säger Frida Berglund att man inte ändrar inställning hur som helst, från vecka till vecka, och det är helt rätt. Men varför hade ni socialdemokrater i utskottet i fjol – trots den utredning som nu är ett hinder för att ta konkret ställning – hela 65 förslag till ändringar i det betänkande vi då hade att ta ställning till?

Jag har frågat tidigare, och jag vill upprepa de frågorna – i den mån Frida Berglund inte hinner göra en fullständig redovisning hoppas jag att den kommer senare: Vad har inträffat i Värmland som gör att socialdemokratin i år har lagt ner sin talan beträffande de anspråk man hade i fjol och i förfjol på att inrätta detta beryktade stödområde D och på de ytterligare 24 kommuner som var så viktiga att få med? Jag nämnde i min förra replik några av de

kommuner som möjligen skulle ha kunnat förvänta sig att komma i fråga.

Jag sade, herr talman, att det man kan spåra av de här 65 yviga förslagen från i fjol är att regeringen i budgetpropositionen säger att den förordade befolkningstillväxten i Stockholmsområdet, dvs. en dubbelt så stark tillväxt som riksdagen ansåg rimlig, ser ut att bli verklighet. En befolkningskoncentration till storstadsdelen är den enda iakttagbara regionalpolitiska framflyttningen. Det är socialdemokratisk regionalpolitik i sin prydno. Bäva månde norrbottningar och värmlänningar!

Anf. 13 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag fick inga svar av Frida Berglund, och därför vill jag upprepa frågorna.

När det gäller de 150 milj. kr. som i huvudsak skulle utgöra glesbygdsmedel har jag under den tid som har gått haft upprepade kontakter med länsstyrelserna, och de formligen skriker efter dessa medel. Eftersom dessa medel ger jobb snabbare, ger billigare jobb och en långsiktigt mer positiv effekt än motsvarande medel i AMS kassa, upplever jag det som närmast glesbygdsfientligt att icke gå med på kravet.

Sedan vill jag faktiskt ha ett klargörande av Frida Berglunds påstående om centerns orealistiska mål. Gäller det befolkningstalen, eller gäller det något annat? Jag kan förstå att Anders Högmärk förespråkar att vi kanske inte skall ha sådana här tal. Då blir det låt-gå-politik. Det blir vad det blir. Åren har lärt mig att det då alltid blir de svagaste som drabbas. Då blir det de kommuner som under 1960-talets flyttningspolitik – i stort sett Norrlands inland, skogslänens inland – förlorade 20–30 % av sin befolkning, främst unga människor, och som i dag har 30 % pensionärer, som drabbas. Eftersom livet inte är evigt vet vi vad det betyder för 1980- och 1990-talen. Då blir det de kommunerna som återigen drabbas. Är det på denna punkt centerns kamp för en bättre regionalpolitik är orealistisk?

Sedan övergår jag till förslaget om 10 % lägre arbetsgivaravgifter i Luleå och Piteå. Själv bor jag i Skellefteå, och jag upplever att man där kanske i dag har ett besvärligare läge än i Piteå. Sorsele har utan tvivel ett långt besvärligare läge än Piteå. Däremot har vi i vårt län Umeå, som växer med 1 200–1 400 personer per år. I fjol ville det socialdemokratiska partiet ta in Umeå i det regionalpolitiska stödområdet. Jag tycker uppriktigt sagt att Norrbottensförslaget, det ni sade om Umeå i fjol och det ni inte säger om Sorsele i år, visar att er politik på det här området är mycket motsägelsefull och mycket illa övertänkt. Jag ber, som sagt var, att få preciserat vad som nu är orealistiskt när det gäller vår regionalpolitik.

Anf. 14 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Frida Berglund säger att problemen skall lösas där de finns. Detta är ju ett genialt uttalande. Jag måste i och för sig gratulera, för uttalandet ger ju kammaren och svenska folket en utomordentlig vägledning, hur man skall lösa problemen. Jag tolkar det som ett löfte och utgår från att

Frida Berglund och socialdemokratin – om nu inte Frida Berglund blir motsagd av industriministern, men det finns väl en viss samstämmighet, hoppas jag – kommer att deklarerat för människorna som bor i Kiruna, som bor i Bohuslän, som bor i Värmland och som går arbetslösa i Småland. att där ni nu bor kan ni räkna med att under 1980- och 1990-talen ha era jobb, för problemen skall lösas där människorna bor och där problemen existerar.

Jag tycker det är bra att detta deklarerat, för nu har vi möjlighet att avläsa på vilket sätt socialdemokratin löser problemen utifrån en given målsättning. Jag hoppas att Frida Berglund har hela den socialdemokratiska regeringen bakom sig, när hon säger att man har satt upp denna målsättning. Det är ett bra och klart tillkännagivande från utskottets ordförande.

Frida Berglund överger stödområdesindelningsprincipen, och jag har förståelse för detta. Det går inte att göra som ni gjort. Förra året hävdade ni att man skall satsa på de allra svagaste regionerna, och i år accepterar ni en kraftig sänkning av socialförsäkringsavgifterna i Norrbottens kustland. Jag kritiserar inte sänkningen som sådan. Det kan hända att det är en vettig väg att gå och att insatserna på detta sätt kommer att göra den största nyttan. Men det stämmer inte överens med den politik ni företrädde för ett år sedan. Jag konstaterar att socialdemokraterna i den regionalpolitiska utredningen uppenbarligen har fått nya intentioner att jobba efter.

Sedan är det ingen låt-gå-politik att inte ensidigt fixera sig vid befolkningsramarna. Jag tycker att det mest allvarliga för de människor som bor i dessa områden är att de år efter år måste konstatera att det inte finns arbete och att politikerna bara säger: Ni skall inte flytta till andra orter – befolkningsramarna är det viktigaste. Jag för min del ser tillgången till ett arbete som det mest väsentliga, oavsett om arbetsplatsen ligger i den ena eller den andra regionen. Jag tror att människorna mer och mer börjar genomskåda de politiker som ställer ut fagra löften och talar vackert om befolkningsramar.

När det gäller flyttlasspolitiken vill jag säga att det inte är något självändamål att flytta, men människorna väljer i allmänhet att flytta till platser, där det finns arbeten. Det tror jag att människorna i Norrbotten mer och mer inser, och jag tror att även en hel del av Börje Hörnlunds partivänner i dessa regioner inser detta.

Frida Berglund säger att man inte med generella insatser kan skapa arbetstillfällen i glesbygden. Jag vill då avslutningsvis säga att jag tycker att det ligger en viss uppgivenhet bakom ett sådant uttalande. Det behövs alltså statliga insatser för att utveckla näringslivet i glesbygden och de små orternas industri. Jag tror att om man under lång tid haft den inställningen här i Sverige, skulle vårt land ha sett väsentligt annorlunda ut. Det har varit enskilda initiativ, parade med en generellt god ekonomisk politik, som här har skapat förutsättningarna.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Anf. 15 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Frida Berglund medger nu att vi naturligtvis skall diskutera regionalpolitikens större förutsättningar, trots att en specialutredning i ämnet arbetar. Men inte heller detta är ju tillräckligt, för det här är inte bara en diskussionsfråga, även om det kan verka så i denna lärda församling. Nej, det är också i väldigt hög grad en maktpolitisk fråga. Det som jag tycker är oroande – och jag återkommer till det – är att samtidigt med att de regionala problemen fördjupas under trycket av den ekonomiska krisen, samtidigt med att de sprider sig till nya regioner och får ett större omfång både geografiskt och kvantitativt, så försiggår det en ideologisk tankeprocess i samhällsapparatusens topp som tenderar att leda därhän, att man försöker tolka regionalpolitiken i mer och mer teknokratiska termer. Den gör det naturligtvis därför att den är fångad i föreställningen att det måste vara ett primärt mål för den ekonomiska politiken att till varje pris spara, visa återhållsamhet, få ned budgetunderskottet, osv. Den präglas av detta allmänna klimat. Den får då automatiskt en mera inskränkt prägel. Den domineras av människor, speciellt män i officiell ställning, som har ett speciellt perspektiv på alla de här problemen: De ser inte till de samhälleliga och sociala helheterna och kvaliteterna utan knyter ensidigt an till ett teknokratiskt, gärna då industriteknokratiskt, perspektiv som det dominerande i regionalpolitiken.

Det är farligt, i ljuset av den faktiska utvecklingen. Även om industriinvesteringar i sig är viktiga som ett moment i en regionalpolitik, är de i dag inte och kan de inte vara det bärande inslaget i en sådan politik, helt enkelt därför, att sambandet mellan industrisysselsättning och industriinvesteringar i dag är nyckfullare än det var för 20 år sedan med den typ av industri man då hade; då förekom ett helt annat positivt samband mellan investeringar och sysselsättning.

Vad vi är rädda för är denna tilltagande teknokratisering, som bortser från att utformandet av regionalpolitiken, om den skall fungera till folkflertalets bästa, måste vara en demokratisk process.

Anf. 16 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Åter till blockpolitiken! Det var ju blockpolitik ni bedrev. Vi var mycket förvånade över att ni i regeringsställning tillsammans med moderaterna och centern stod för en politik som ni tidigare hade kallat för centerns snömos.

Reservationer är oppositionens möjlighet att klargöra sin politik. Vi gjorde det i form av reservationer, precis som de borgerliga partierna gör nu. Ni har era reservationer i år, och vi hade våra i fjol.

Vi kunde inte veta vem som skulle skriva utredningsdirektiven, även om vi hade förhoppningar om att vinna valet.

Börje Hörnlund säger att länsstyrelserna skriker efter mera pengar. Vi upplever mer och mer att allt fler människor skriker efter pengar. Det sker i spåren av den ekonomiska åtstramningspolitik som de borgerliga partierna har bedrivit. Alla tycker att de har för litet pengar. Där måste man göra en

fördelning, och en rättvis fördelning.

Vad jag ville säga när jag talade om mål och medel var att era mål inte överensstämmer med de medel ni i regeringsställning anvisade. Ni gick ut i länen och sade att så och så skall det vara, det och det vill centern, men sedan, när ni skulle anslå medel räckte pengarna inte till. Då har ni inte gjort någonting speciellt. Det visar sig i ökad arbetslöshet och utflyttning. Vi fick en utflyttning från skogslänen nästan med en gång när ni kom i regeringsställning. Omkring 1977 kom den första flyttningsvågen.

I december fanns det 69 arbetslösa på varje ledig plats i Piteå. Jag hinner inte närmare jämföra det med siffrorna för Västerbotten, men eftersom Börje Hörnlund kan det här rätt väl kanske jag inte behöver göra mer än lämna den uppgiften.

Socialdemokraternas målsättning, Anders Högmark, har alltid varit att göra insatser där de behövs. Därför har vi också drivit regionalpolitiken och glesbygdspolitiken. Jag förstår Anders Högmarks inställning och kritik i dag. Moderaterna har ju aldrig varit anhängare av regionalpolitik, eftersom den enligt deras uppfattning påverkar marknadskrafterna i negativ riktning.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson, Börje Hörnlund och Anders Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Det är nu andra dagen som vi här i kammaren diskuterar regionalpolitik och möjligheterna att via olika åtgärder fördela landets resurser så rättvist som möjligt. Trots att det redan på 1960-talet skapades olika instrument och stödformer, som skulle vara till hjälp för statsmakten att ge arbete och service i alla delar av landet, har vi ännu inte nått målet för regionalpolitiken. Fortfarande brottas många regioner med långsiktiga problem, och den hittills bedrivna regionalpolitiken har bara i mycket begränsad omfattning kunnat komma till rätta med de regionala och inomregionala skillnaderna.

Den industriutveckling som kom i gång i slutet av 1960-talet stannade av i mitten på 1970-talet, och under senare delen av 1970-talet var det framför allt den offentliga sektorns utbyggnad som gjorde att utglesningen av skogslänen inte blev ännu mer katastrofal. Sysselsättningsökningen under senare år kan nästan uteslutande hänföras till den gemensamma sektorn, vilket är bra. Dessutom har kvinnornas förvärvsfrekvens ökat, medan däremot männens situation har försämrats.

Man skulle kunna bolla med många siffror och visa utvecklingen inom industrin i skogslänen och de områden som vi kallar stödområden, men det primära är ju ändå hur det ser ut i dag. Det är ingen ljus bild, och det har redan vitsordats här i dag och många gånger tidigare. Jag förstår att flera talare efter mig kommer att berätta om hur det ser ut i deras olika landsändar. Alla är vi överens om att oerhört mycket återstår att göra. Målet – regional balans och alla människors rätt till arbete, service och god miljö inom rimligt

avstånd – är vi också överens om. Vägen dit har vi emellertid olika uppfattningar om.

Herr talman! Man lär sig mycket om vårt avlånga land, när man för varje år läser de olika motioner som lämnas in till riksdagen och som vi i arbetsmarknadsutskottet har att behandla inför betänkandet om regionalpolitiken. Det är en mycket intressant läsning men ibland också deprimerande, när man förstår att så mycket återstår att göra, speciellt nu när vi lever med en ekonomisk kris. Ibland brukar jag leka med tanken hur det skulle se ut i vårt land, om det fanns möjlighet att bifalla de flesta av motionerna. Hur mycket skulle förändras i olika delar av landet? Skulle det över huvud taget vara möjligt att förverkliga alla önskemål? Tyvärr lär vi inte få svar på den frågan.

Precis som Frida Berglund och även andra redan har sagt kommer utskottet i år inte med några revolutionerande förslag. Det har flera orsaker. En är att riksdagen så sent som i fjol beslöt om en del förändringar av regionalpolitiken. Men den viktigaste orsaken är att regeringen för några månader sedan tillsatte en regionalpolitisk utredning, som skall se över den framtida regionalpolitiken. Vid den här tiden om två år bör vi därför ha anledning att här i kammaren mera ingående diskutera hur vi i framtiden skall bemästra de regionala problemen i landet. Förhoppningsvis ser då också landets ekonomi något bättre ut än vad den gör i dag.

Mot bakgrund av vad jag nyss sagt framgår det att inte heller budgetpropositionen innehåller några förslag till avgörande förändringar.

Utöver propositionens förslag har utskottet haft 58 motioner att behandla. Jag skall i fortsättningen ta upp några av de reservationer som är fogade till betänkandet, nämligen nr 6, 7 och 11, som avgivits av utskottets moderata ledamöter och som delvis redan behandlats av bl. a. utskottets ordförande, samt vpk-reservationen nr 12, som kräver ett åtgärdsprogram för Stockholms län.

Jag vill redan nu, för att inte glömma bort det, yrka avslag på de nämnda reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

I reservation 6 vill moderaterna minska anslaget till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet med ungefär 31 milj. kr. Det anser moderaterna vara möjligt, eftersom de i stället föreslår bl. a. sänkta arbetsgivaravgifter inom stödområdena A och B.

Det finns redan tidigare ett beslut om att nedsättning av socialavgifterna får ske i fyra kommuner i Norrbotten, nämligen Gällivare, Jokkmokk, Kiruna och Pajala. Dessutom beslöt kammaren i går om en nedsättning av socialavgifterna i hela Norrbotten med 10 %. Reservanternas krav kan därför sägas vara delvis tillgodosedda.

Om man skulle utöka området för sänkning av arbetsgivaravgifter, skulle insatsen för Norrbotten inte få den avsedda effekten. En så kraftig nedskärning kan dessutom inte ske omedelbart, eftersom en stor del av utbetalningarna är resultat av redan tidigare fattade beslut. En kraftig sänkning av anslaget skulle också innebära att stödområdet måste begränsas eller stödvillkoren försämrats.

Eftersom den regionalpolitiska utredningen bl. a. skall göra en allmän översyn av hur de regionalpolitiska medlen utnyttjats och av deras effekter samt lägga fram förslag om en lämplig avvägning mellan selektiva och generella regionalpolitiska medel riktade till näringslivet och deras utformning, finns det inte anledning att nu tillstyrka reservanternas förslag. Vi bör i stället låta utredningen arbeta med de här frågorna och avvakta förslagen från den.

Jag förutsätter då förstås att utredningen i sitt arbete tittar på de försök som redan är gjorda i vårt land och i andra länder och ser efter vad man har fått ut av dessa.

Vi får väl inte heller utesluta möjligheterna att industriinvesteringarna ökar, och då kommer de anvisade medlen att behövas.

Samma sak gäller reservation nr 7, där det yrkas att riksdagen skall helt avslå regeringens förslag om 500 milj. kr. för budgetåret 1983/84 till regionalpolitiskt stöd och lokaliseringsslån.

Den "behållning" som finns sedan tidigare beror på nedgången i industriinvesteringar till följd av den lågkonjunktur vi haft men även på att industrins investeringar ändrat karaktär från att tidigare i hög utsträckning ha gällt byggnader och maskiner. I dag finns överskott på industribyggnader på flera håll i landet, men behovet av maskininvesteringar kvarstår.

"Mjukvaruinvesteringar", som också Anders Högmark var inne på, har tidigare inte kunnat stödjas men kan det numera. Behoven på de områdena är stora, inte minst om vi skall kunna exportera oss ur krisen och om vi skall ha en slagkraftig och konkurrenskraftig industri. Behoven av medel kommer därför att bli större framöver. Vi får inte äventyra en eventuell industriell expansion inom stödområdena genom att inte ha tillräckliga medel.

I reservation 11 föreslår moderaterna att anslaget till Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser höjs med ca 14 milj. kr. Det låter ju bra, men det skulle i så fall ske på bekostnad av anslaget till bidrag och lån.

Jag har redan anfört skälen emot att nu införa generella stödåtgärder i stället för selektiva. Jag kan väl tillägga att även om generella insatser på skatte-, avgifts- och taxedområdena skulle ge ett växande konkurrenskraftigt näringsliv inom stödområdena, är den typen av insatser emellertid mycket långsammare till sin karaktär och ger inte resultat på kort sikt. Jag tror inte heller att de i längden skulle bli billigare.

Som jag tidigare påpekat, är det nu vi har de stora problemen som kräver sådana insatser att det blir snabba resultat. Selektiva medel måste därför finnas kvar och snarare förbättras än avvecklas.

F.ö. kommer den regionalpolitiska utredningen att studera de här frågorna, precis som jag tidigare nämnt, och därför får vi anledning att återkomma just när det gäller de här problemen.

Så till vpk:s reservation nr 18 beträffande Åtgärdsprogram för Stockholms län.

Utskottet håller med om att arbetsmarknaden i länet inte är problemfri, och det finns säkert anledning för länet att mera ingående studera och diskutera den. Ändå är förutsättningarna här helt andra än i övriga län. Om

det är obalans här, vilket ord skall man då använda för problemen i stödområdena?

I reservationen tar man också upp skatteskillnaderna mellan länets kommuner. Det är nog riktigt att det finns skillnader, men om vi jämför med andra län, ser vi att inte är det i Stockholms län man har de högsta sammantagna skatterna.

Det sägs också att industrin är för liten i länet och att den bör öka, men man påpekar att det inte får ske på bekostnad av sysselsättningen i övriga län.

I en tid när varken industrin eller den offentliga sektorn totalt sett väntas öka i landet måste ju en ökning i Stockholms län ske på bekostnad av det övriga landet, där ändå problemen är av en helt annan omfattning.

Behovet av ett samlat grepp över energifrågorna är vi helt överens om. I många län har man redan insett detta, och tillsammans har kommuner, landsting, länsstyrelse och andra organ samarbetat och utarbetat energiprogram. Dessutom ingår det väl, såvitt jag vet, i länsstyrelsens uppdrag att jobba fram energiprogram. Det skulle förvåna mig mycket, om man inte har tagit samma grepp också i Stockholms län. Bl. a. av de här skälen kan utskottet inte biträda vpk:s reservation.

Herr talman! Som jag tidigare har konstaterat får kammaren anledning att när den regionalpolitiska utredningen är klar och det föreligger en proposition mera ingående diskutera hur vi skall angripa de regionala obalanserna i landet. Eftersom jag har förmånen att delta i arbetet i den regionalpolitiska utredningen ser jag fram emot fortsatta diskussioner.

Anf. 18 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har en känsla av att Marianne Stålberg tolkar vår reservation rörande Stockholmsregionen litet felaktigt. Hon är mera rädd för konsekvenserna av den än vad som är berättigat. Det tror jag sammanhänger med att hon som norrlänning är van att se regionalpolitik och regionala problem som en angelägenhet i huvudsak för stödområdena, medan det nu för tiden finns allt större anledning att betrakta regionalpolitiken i ett vidare perspektiv. De regionala kriserna sprider sig nämligen och är nu inte begränsade till stödområdena. Det kan komma att bli fruktansvärda problem exempelvis i Bergslagsområdet, som kanske är den mest akut drabbade stora regionen utanför det egentliga stödområdet. Där kan situationen väntas bli värre än vad den i dag är i de värst ansatta delarna av stödområdena. Vi kan få se ganska många scenerier på den här fronten som vi måste förbereda oss på.

Vad som är viktigt att komma ihåg är också att en ekonomisk utveckling som skapar regionala obalanser i sin ena ände skapar problem av skogslänstyp – och de är naturligtvis vanligen de svåraste och kvalitativt mest djupgående, det är vi helt på det klara med – men också i sin andra ände, där expansionen i det tidigare skedet var väldigt stark, en typ av obalans som är av ett delvis annat slag, har en annan innebörd och en annan kvalitet än i stödområdena. Det är sådana fenomen som att den snabba tillväxten har skapat en kraftig social segregering, dåligt fungerande regioner, en tendens

till avindustrialisering i storstäderna, som man på något sätt på sikt måste planmässigt kompensera.

Det är nämligen inte bara stödområdena som har lidit av den nationella obalansen, utan det har också storstadsregionerna gjort. Detta visar sig i synnerhet när – t. ex. i de två stora varvsstäderna – en av de grundläggande industriella branscherna brakar samman. Då framträder detta. Att man har försummat dessa problem, och i dag inte har riktig blick för denna typ av storstadsproblem, beror mycket på att under de stora, gyllene tiderna fanns det, tyvärr, från socialdemokratins sida inom arbetarrörelsen en alltför naiv tilltro till att det privata näringslivets expansion, den kapitalistiska expansionen, sörjde för ett automatiskt välstånd. Man såg inte denna problematik, som de människor i storstäderna har fått känna på, som har bott i områden som Tensta eller Rosengård. Jag har själv bott i Rosengård, så jag har sett denna problematik på nära håll. Den har också sitt berättigande, och den hör väl ändå närmast samman med arbetsmarknadsutskottet.

Anf. 19 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill först beklaga att jag inte kunde vara med från debattens början, men det beror på att jag satt i regeringssammanträde kl. 09.00.

Börje Hörnlund har tagit upp industriverkets organisation, och i likhet med Frida Berglund hoppas jag att Börje Hörnlund finns på plats här i riksdagen när vi i nästa vecka diskuterar SIND-propositionen. Centerns agerande i den frågan bör verkligen tas fram i dagsljuset, och det hoppas jag att vi får tillfälle att göra då.

Herr talman! Många som diskuterar regionalpolitik glömmer alltför lätt hur den regionalpolitiska utvecklingen verkligen gestaltade sig under 1970-talet. Man uppvisar ofta en bristande insikt om sambandet mellan en positiv utveckling i samhällsekonomin och i regionalpolitiken, om våra möjligheter att nå målen.

Låt mig inleda med de regionalpolitiska målen. Det har antytts att regeringen velat sänka ambitionerna, ändra de regionalpolitiska målen.

Därför är det angeläget för mig att slå fast att sådana resonemang saknar all grund. Regeringens uppfattning är helt klar: de regionalpolitiska målen ligger fast. Regionalpolitikens uppgift är att främja en balanserad utveckling i landets alla delar. De tre välfärdsfaktorerna arbete, service och god miljö skall vara tillgängliga för alla människor i vårt land.

Dessa mål lades fast av den socialdemokratiska regeringen 1972. Någon anledning att ändra dem har den nuvarande regeringen inte funnit. Regeringen har inte ens funderat på att sänka några ambitioner. Diskussionen har i stället gällt att effektivisera regionalpolitiken för att nå målen.

Det finns inte heller något utrymme att göra en omprövning av målen mot bakgrund av den regionalpolitiska utvecklingen under 1970-talet, ty verkligheten är att den positiva utveckling som påbörjades under den socialdemokratiska regeringen i början av årtiondet vändes till en negativ utveckling under 1970-talets senare hälft.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Den kraftiga utflyttningen från skogslänen under 1960-talet kunde i början av 1970-talet vändas till en inflyttning till skogslänen. Den allmänna tillväxten var betydande i skogslänen. Dessa län, som 1970 stod för 19 % av sysselsättningen i landet, fick under perioden 1970–1975 inte mindre än 27 %, dvs. mer än en fjärdedel, av sysselsättningsökningen. Över hälften – 55 % – av den samlade ökningen av industrisysselsättningen i landet under denna period gick till just skogslänen. Det betydde över 21 000 nya jobb – en ökning med hela 10 % av dessa läns totala industrisysselsättning. En kraftig utbyggnad av kommunernas och landstingens verksamhet gav arbetstillfällen, service och omvårdnad. Bl. a. beroende på de stora resursöverföringarna via skatteutjämnningssystemet blev tillväxten i skogslänen lika stark som i det övriga landet. Vi kunde under 1970-talets första år uppleva att stagnation vändes till utveckling.

Men utvecklingen bröts på nytt. 1977 kom det första i en rad svåra år för Sveriges ekonomi – men också för regionalpolitiken. Den ekonomiska tillväxten avtog, industrisysselsättningen stagnerade, industriinvesteringarna sjönk. 160 000 jobb i svensk industri försvann mellan 1975 och 1982. Arbetslösheten sköt i höjden.

Hela landet drabbades, men värst drabbades skogslänen. Nettoinflyttning-
en vändes på nytt till utflyttning. Ökningen av industrisysselsättningen vändes på nytt till en minskning. Under perioden 1977–1980 – dvs. under Börje Hörnlunds år i kanslihuset – försvann över 13 000 industrijobb i dessa län. Och minskningen har fortsatt – under åren 1980–1982 försvann hela 15 000 industrijobb i skogslänen. Utvecklingsplaner vändes på nytt till varsel och nedläggningshot. Optimism och framtidstro vändes på nytt till pessimism och oro. Utveckling vändes på nytt till stagnation och tillbakagång.

Det är angeläget, herr talman, att ha denna bild klar för sig när vi i dag diskuterar regionalpolitiken. Denna bild tillbakavisar på effektivaste tänkbara sätt alla påståenden om att den tidigare socialdemokratiska regeringspolitiken inte innebar en aktiv regionalpolitik, liksom den tillbakavisar försöken att beskriva de borgerliga regeringsåren som gynnsamma för skogslänen, glesbygden och den regionala balansen i allmänhet.

Det är mot bakgrund av denna bestämda vilja att hålla fast vid de regionalpolitiska målen och mot bakgrund av den mycket besvärliga situation som de utsatta regionerna i dag möter som regeringen har tagit itu med regionalpolitiken.

Vi har gjort det i medvetande om att våra möjligheter att närma oss de regionalpolitiska målen är beroende av två faktorer.

För det första: Det fordras en positiv utveckling i svensk ekonomi, i svensk industri, som stärker den totala sysselsättningen i landet.

För det andra: Det fordras en effektiv regionalpolitik, anpassad till de verkliga förhållandena i landet och i de utsatta regionerna, med regionalpolitiska instrument anpassade till dagens och morgondagens situation.

Den första punkten berör sambandet mellan den regionala balansen och den ekonomiska och industriella utvecklingen. Den utgör en av flera utgångspunkter för en radikal omläggning av den ekonomiska politiken, av

industripolitiken. Målet är att sätta fart på hjulen i industrin, öka kapacitetsutnyttjandet, produktionen, investeringarna och sysselsättningen. Jag vill helt kort beröra detta.

Grunden för denna omläggning av politiken lades med devalveringen, som i stor utsträckning var en industripolitisk åtgärd. Vi börjar nu också se de första resultaten: Industriproduktionen börjar öka efter år av stagnation och tillbakagång. Exporten ökar, vi tar nya marknadsandelar. Antalet varsel i industrin har minskat. Satsningarna på teknisk forskning och utveckling har ökat. Tecken tyder också på att den långvariga minskningen i industrisysselsättningen har upphört och att en vändning kan väntas.

Aven om farorna på intet sätt är avvärida – jag vill gärna stryka under detta – kan vi glädjas åt att vissa tecken pekar i rätt riktning. Det ger anledning till en viss försiktig optimism för utvecklingen i landet och en behärskad optimism också vad gäller möjligheterna att påverka den regionala balansen. En positiv utveckling i industrin i stort utgör, som jag ser det, en förutsättning för att man skall kunna driva en effektiv och framgångsrik regionalpolitik. Utan en ekonomi i balans, utan en industri i utveckling, kommer inte regionalpolitiken att spela den avgörande roll som vi alla vill att den skall spela.

Jämsides med denna omläggning av den ekonomiska politiken läggs nu industripolitiken om. Det handlar om att prioritera de offensiva insatserna och föra en industripolitik för förnyelse och utveckling av vår industri. Där ingår investeringsprogrammets satsningar på energi, kommunikationer, byggandet samt gruv- och mineralindustrin, för att nämna några delar. Där ingår att utnyttja den offentliga sektorn som motor för industrin, att satsa på teknisk forskning och utveckling, att satsa på det utvecklingsbara inom våra basnäringar och att satsa på de små företagen med nya idéer, nya produkter och ny teknik. Regeringen samlar nu dessa åtgärder till ett omfattande program för förnyelse och utveckling av svensk industri, ett program som kommer att läggas fram för riksdagen i början av nästa år.

Det är min övertygelse att en politik som prioriterar industrin på detta sätt också lägger grunden för en positiv regional utveckling. Sambandet mellan den regionala balansen och utvecklingen i svensk industri och ekonomi är, som jag ser det, mycket stor.

Den andra punkten som är avgörande för våra möjligheter att närma oss de regionalpolitiska målen berör de regionalpolitiska medlen.

Den regionalpolitik och de regionalpolitiska instrument som utformades i ett samhälle som karakteriserades av en snabb tillväxt förmår inte möta dagens situation. Det är lika bra att vi erkänner detta. Vår regionalpolitikens utformning är för gammal; vi har regionalpolitiska instrument som i dag är ganska uddlösa.

Regeringens uppfattning är att vi måste få en utveckling och effektivisering av regionalpolitiken och de regionalpolitiska medlen. Där är jag öppen för ganska okonventionella ändringar, och jag hoppas att den utredning som nu arbetar med dessa frågor kommer att våga samla sig till att lägga fram förslag till sådana lösningar. Jag menar att vi då bör utgå från att vi måste få en

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

närmare samordning mellan industripolitiken och regionalpolitiken. Vi måste också göra insatser inom andra sektorer som ju hör den regionala utvecklingen till – på kommunikationernas område, på utbildningens område och på forskningens område – för att stärka just regionernas utvecklingsmöjligheter. Jag tycker att regionalpolitiken under många år – också under de socialdemokratiska åren – såg alltför ensidigt på att det gällde lokaliseringar av olika företag. Regionalpolitiken är så mycket annat än lokaliseringar.

Detta är bakgrunden till den nyligen tillsatta regionalpolitiska utredningen. Även det förslag som regeringen nu har förelagt riksdagen om omorganisationen av statens industriverk, som behandlas av riksdagen i nästa vecka, har denna utgångspunkt.

Den regionalpolitiska utredningen, som jag fäster mycket stort avseende vid, har till uppgift att göra en översyn både av de regionalpolitiska stödmedlen och av den beslutsordning som gäller för dessa stödmedel. Utredningen skall föreslå en lämplig avvägning mellan olika selektiva och generella regionalpolitiska medel och utformningen av dessa medel. Jag har i direktiven framhållit att utredningen också skall gå igenom de möjligheter som finns på det generella området att medverka till en ökad regional balans.

Jag vill ytterligare markera några riktlinjer.

Jag anser att vi inte kan acceptera en regionalpolitik som innebär att man genom flyttning av företag bara flyttar om arbetslösheten i landet. Vi kan heller inte acceptera att region ställs mot region. En sanning som vi kommer att få acceptera är att vi inte kan använda omlokaliseringar som ett standardrecept. Vi måste, som jag ser det, i stället arbeta mer aktivt med det befintliga näringslivets möjligheter att utvecklas, med att få fram nya företag genom att ta vara på nya produkter, idéer och kunnande ute i länen och ute i kommunerna. Vi måste i ökad utsträckning stimulera enskilda människor och grupper till insatser för den egna hembygden. Jag vill gärna se ett ökat stöd till sådana initiativ. Vi måste inrikta oss på att utveckla de speciella förutsättningar som de olika regionerna har – bygga upp regionalpolitiska insatser på den naturliga grund som finns ute i länen, och inte skapa en konstlad grund.

Ytterligare ett par riktlinjer.

Vi måste självfallet också sträva efter en rättvis fördelning av tillväxten i de större företagen. Det talade vi om i går när det gäller den förhandlingsgrupp som skall tillsättas och diskutera med ett tiotal stora svenska företag om just tillväxten i dessa företags verksamhet. Vi måste när det gäller den offentliga verksamheten förstärka de regionala enheterna genom att decentralisera nya arbetsuppgifter till dem i stället för att öka de centrala funktionerna. Det är min förhoppning att den regionalpolitiska utredningens överväganden, som skall redovisas hösten 1984, skall leda fram till effektivare medel i regionalpolitiken.

På detta sätt har regeringen för avsikt att se över och förnya de regionalpolitiska instrumenten. Regeringen vill ha en utveckling av regio-

nalpolitiken och dess medel som tillsammans med en politik som syftar till tillväxt och industriell utveckling på nytt kan vända den regionala utvecklingen, på nytt kan ersätta den stagnation och tillbakagång som kännetecknade den senare delen av 1970-talet med en positiv utveckling mot regional balans.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 20 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är den första att säga välkommen till industriministern. Jag tycker att det är fullt legitimt att vara på ett viktigt regeringssammanträde. Jag har bara förhoppningen att där fattades goda beslut. Jag beklagar att industriministern missade en del goda inlägg i början av debatten, men dessa går naturligtvis att läsa.

Sedan en liten parentes. Det är ju ändå så, industriministern, att valet är över, och det dröjer ett tag till nästa. Jag tycker att Thage Peterson är en alldeles för klok person för att säga att allt gott i världen inträffade före 1976 – sedan tog det en paus under sex år, men nu har det gått i gång igen sedan september/oktober i fjol. Så enkelt är det inte, och det stämmer inte heller med den analys och beskrivning som industriministern ger. Därför drog han onödigtvis ned sitt debattinlägg, som i övrigt var mycket bra, med sådana här slängar.

Eftersom industriministern hade kritiska synpunkter på den regionalpolitik som vi fört under de sex år då bl. a. folkpartiet har att stå till svars för den, skulle jag vilja fråga industriministern vilka av 1976 års beslut som Thage Peterson är kritisk emot. På vilka punkter vill industriministern ha det annorlunda när det gäller de beslut som riksdagen fattade 1979 om ett nytt stödområde, förstärkt sysselsättningsstöd, en åtgärdsinriktad planering, nya industricentra och särskilda stödåtgärder i glesbygden? Vad är det som industriministern egentligen polemiserar mot i de avsnitten?

Sedan ett par synpunkter på litet av det som riksdagsmannen Thage Peterson slogs för i denna kammare i fjol. Jag tar bara upp några saker, eftersom det var hela 65 särskilda socialdemokratiska förslag.

Det gällde bl. a. frågan om utbredningen av stödområdet med ytterligare en stödnivå, som då var så angelägen men som nu har lagts åt sidan. Det gäller de nya industricentra i Sollefteå och Torsby, som regeringen har glömt av. Och det gäller tidigareläggningen av landstingsinvesteringar i Värmlands län, som ansågs helt nödvändiga och inte kunde skjutas på framtiden. Det vore intressant att få höra industriministerns kommentar särskilt med tanke på vad industriministern sade i går om det "norrbottniska undantaget".

När det gäller det högre planeringstalet för Stockholms län – socialdemokraterna vill ha planeringstalet ungefär dubbelt så högt som riksdagsmajoriteten då ansåg lämpligt – så sägs det ändå några ord i årets budgetproposition om att det ser ut att kunna förverkligas. Hur stämmer det med

Regionalpolitik

Marianne Ståhlbergs synpunkt att det som koncentreras till Stockholm får andra län mer eller mindre betala?

Jag ser med intresse fram mot svar på dessa frågor.

Anf. 21 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det brukar vara ett kärt nöje att göra en analys av verkligheten före 1976 och efter 1976. Många slutsatser kan dras av en sådan analys. Man kan dra slutsatsen att det var den ena eller andra regeringens förträfflighet – eller brist på sådan – som var avgörande.

En slutsats som jag drar – och som jag tycker att industriministern på något sätt drar – är att utan en positiv allmän ekonomisk utveckling är regionalpolitiken ganska verkningslös. Med andra ord: Har vi allmän ekonomisk motvind, beroende på konjunkturproblem och annat, så är det svårt att föra en effektiv regionalpolitik. Slutsatsen innebär alltså att det lika väl kan ha varit den allmänna dämpningen av industriklimatet och konjunkturen under de här åren som har medverkat till problemen i glesbygden.

Jag delar nämligen uppfattningen att utan en god ekonomisk aktivitet i landet är det ganska svårt att få en fördelning av resurser i de mest utsatta regionerna. På den punkten tycks industriministern helt dela den moderata uppfattningen. Här råder alltså en samstämmig bedömning. Sedan är det självfallet viktigt att regeringarna för en god ekonomisk politik.

Industriministern säger att vi måste lägga om politiken – föra en mer offensiv industripolitik och koppla den till regionalpolitiken. Det skall vara slut på stödpolitiken – som den, underförstått, fördes under 1970-talet. Frågan är: Varför har socialdemokraterna så sent kommit till insikt om detta? Moderata samlingspartiet har inte på något sätt företrätt stödpolitiken. Vi har varit mycket tveksamma inför – eller direkt motståndare till – att man har satsat många miljarder på mer eller mindre fallfärdiga företag. Men inte någon gång under de sex borgeriga regeringsåren argumenterade socialdemokraterna mot olika former av stöd till företag eller branscher som hade stora ekonomiska problem – och där framtidsutsikterna, herr industriminister, enligt alla bedömningar var mycket dystra.

Jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen tänker om. Men jag konstaterar med visst vemod att om vi bättre hade använt några av de stödmiljarder som gick till mer eller mindre dödfödda branscher och som regeringar och opposition uppenbarligen sade ja till, så hade man kanske haft något större förutsättningar att satsa på en positiv utveckling för dessa regioner.

Det görs gällande att man med generella medel inte kan komma speciellt långt. Jag vill påstå att just det förhållandet att man utnyttjar marknadsekonomins välbefinnande krafter innebär vissa problem. Man får vissa regionala obalanser – eller riskerar att få dem. Då är det nödvändigt att man har en slagkraftig regionalpolitik.

Jag hälsar också med tillfredsställelse att man prövar nya metoder, nya arbetssätt, i regionalpolitiken. Jag delar nämligen, fru talman, uppfattningen

att en framkomlig väg att lösa regionala problem icke kan vara att bara bygga industrilokaler. Det fordras nya saker. En satsning på mjukvara måste till i framtiden. Om det tror jag att vi är ganska överens.

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

Anf. 22 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Tyvärr, Thage Peterson, är det inte bara arjeplogborna som tolkar den socialdemokratiska regeringens budskap så, att regeringen mer eller mindre är på väg att sätta regionalpolitiken på undantag. Det är därför som centern anser det vara så viktigt att riksdagen inte tillåter att det sprids något tvivel om att de regionalpolitiska målen skall stå kvar och att utvecklingen skall gå åt rätt håll.

Sedan berör Thage Peterson ekonomin. När vi tog över, hade vi haft kostnadsökningar genom avtal och arbetsavgiftshöjningar för 1975 och 1976 i storleksordningen 45 %. Vi låg i Sverige 20 % över i fråga om kostnadsläge jämfört med de 14 länder som vi gör mest affärer med.

När den socialdemokratiska regeringen tog över, låg den svenska kronans värde något under i förhållande till penningvärdet i dessa 14 länder. När vi rättade till med en 10-procentig devalvering, gick Olof Palme ut och sade att det riktade sig ensidigt mot barnfamiljer, pensionärer, handikappade osv. När ni ytterligare sänker kronans värde – ja, då är det något helt annat. Det var det politiska klimatet som under den förra perioden var så besvärligt och negativt för vårt land.

Så till regionalpolitiken. Thage Peterson räknar på sitt pluskonto in satsningen på Algot Nord – 750 arbetstillfällen, eller hur mycket det nu var – och satsningen på Stålverk 80. Sedan räknas dessa felsatsningar ifrån när det gäller vårt konto.

Det är naturligtvis så – och det var Thage Peterson inne på i slutet av sitt inlägg – att regionalpolitiken icke bara gäller näringslivet, som ju står för en mindre del av sysselsättningen i dag, dock en mycket viktig del. Regionalpolitiken gäller också offentlig service, areella näringar osv. Det är därför som jag med bestämdhet hävdar att när man skall betygsätta politiker under de sex åren, skall man konstatera att sysselsättningen ökade mest i de fyra nordliga länen – de intog första, andra, tredje och fjärde plats – medan sysselsättningen tidigare ökade mest i storstadsregioner. Det innebär en ändrad inriktning.

Slutligen vill jag beröra skatteutjämnningssystemet. Under vår period var det en ökning från 2 till 10 miljarder kronor. Det skiljer fortfarande ungefär 10 000 kr. per familj om man bosätter sig i en låg- eller en högskattekommun. Högskattekommunerna finns uppe hos oss. Vi har motionerat i riksdagen om att detta skall utjämnas ordentligt. Jag hoppas att socialdemokraterna är beredda att ansluta sig till den linjen, för det kommer att betyda väldigt mycket för den regionalpolitiska utvecklingen.

Regionalpolitik

Anf. 23 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Detta är en mycket intressant diskussion. Jag tror att det är bra att man i något avsnitt av en sådan här debatt kan diskutera litet mer okonventionellt och resonerande, som Thage Peterson nu har gjort. Det blir ju annars i en debatt av detta slag mycket av pajkastning, speciellt mellan socialdemokraterna och centern, som med olika former av sifferexercis skall visa hur bra deras regionalpolitik var.

Men på en punkt vill jag anmäla en viss tveksamhet. Det är en fråga som vi så småningom får ha en fördjupad diskussion om i olika sammanhang. Det gäller det allmänna perspektiv som Thage Peterson målar upp, även om jag håller med om många av hans synpunkter.

Det finns f. n. i de härskande resonemangen om regionalpolitiken en tendens att tro mycket på att om man bara får en allmänekonomisk expansion i gång, så skall de regionala krisproblemen komma i ett så helt annorlunda ljus, och då skall möjligheterna att lösa dem bli så oerhört mycket bättre. Jag håller med om att möjligheterna naturligtvis blir bättre än vad de är nu. Men vi skall också komma ihåg att många sådana här regionala problem har uppstått och blommat ut i fråga om sin styrka just under högkonjunkturer. Även under högkonjunkturer har de ekonomiska mekanismerna en tendens att ge upphov till den här typen av obalanser – inte bara obalanser på det regionala området utan obalanser över huvud taget.

Kapitalismen är inte mindre instabil i sådana avseenden under en högkonjunktur än vad den är under en lågkonjunktur. Under högkonjunkturen kan i själva verket, om man inte ser upp, mönster fastläggas som fördjupar skillnaderna mellan regionerna. Dessa mönster måste man då motverka med en politik som är kraftfullare och mer omfattande än vad regionalpolitik hittills har varit här i landet.

Denna risk förstärks, i varje fall enligt min mening, om man knyter det allmänna uppsvinget starkt och ensidigt till exportnäringen. Då kan nämligen den dominerande delen av de resultat som uppsvinget kommer att ge bli koncentrerad till helt andra delar av landet än dem som kanske allra bäst hade behövt ett tillskott. Och det kan vara nog så svårt att i ljuset av en sådan utveckling göra de överföringar som skulle behövas till krisregionerna för att den regionala obalansen åtminstone inte skall öka.

Dessa tendenser skärps ytterligare ifall man för en mycket restriktiv politik på det nationella planet, på den nationella efterfrågans och den nationella marknadens områden.

Saker och ting är mycket mer komplicerade än att de låter sig lösas genom en förhoppning om en allmän, exportledd högkonjunktur.

Anf. 24 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Jag avsåg verkligen inte att såra Elver Jonsson. Vad jag försökte göra var att beskriva verkligheten under 1970-talet. Jag är inte så ensidig att jag säger att allt blev vitt resp. svart i omvända toner 1976. Jag sade ju också i går i debatten om Norrbotten att de svåra strukturproblem som våra basnäringar fick under mitten och slutet av 1970-talet hade kommit att

slå hårt på oss även med en socialdemokratisk regering.

Jag gjorde min beskrivning delvis mot bakgrund av de angrepp som har riktats mot oss under senare tid för att vi skulle vilja överge de regionalpolitiska målen. Då tyckte jag att det var riktigt att beskriva vad som hade hänt under 1970-talet beträffande skogslänens utveckling i olika avseenden.

Mina experter på industridepartementet, som kan statistik och utveckling innan och utan, har inte funnit något stöd för att den regionalpolitiska utvecklingen blev bättre efter 1976. Detta kan sedan bero på olika faktorer.

Fru talman! Jag skulle nu vilja rikta några ord speciellt till herr Hörnlund. Då behöver herrar Högmark, Jonsson och Svensson inte känna att de är speciellt riktade till dem.

Centern säger – också i den här debatten – att socialdemokraterna ger upp regionalpolitiken. Jag tycker att ni skall sluta med det där, för sanningen är egentligen den motsatta. Vi tog över en regionalpolitik som var präglad av uppgivenhet. Det är den nya regeringen som har fått sätta i gång från grunden för att motverka denna uppgivenhet, med en kraftfull ekonomisk politik, en utredning om förnyelse av regionalpolitiken, en slagkraftigare central myndighetsorganisation för regionalpolitik och mycket annat.

Att jag tycker centerns påståenden är märkvärdiga beror förstås på vad som hände då centerpartiet hade ansvaret för regionalpolitiken. Jag vill inte belasta folkpartiet, moderaterna eller vpk för att angripa oss på det sätt som centern nu gör, och därför är mina ord riktade just till centerns företrädare. Sanningen är ju att under dessa år minskade skogslänens andel av befolkningen. Detta kan läsas i statistiken. Centerns inträde i kanslihuset innebar en vändning av den positiva utveckling som den förra socialdemokratiska regeringen åstadkom under första hälften av 1970-talet, då skogslänens andel av befolkningen ökade. Jag tycker att man skall vara försiktigare i beskrivningen. Den jämförelsebild över vad som hände i fråga om utvecklingen i skogslänen som jag tar fram ger vid handen att ingenting visar att våra ambitioner skulle vara mindre nu än under den förra regeringsperioden, och jag har visat vad som hände i skogslänen då. Jag vill inte till herr Hörnlund säga att hans parti inte har några regionalpolitiska ambitioner – det är klart att centern har det. Men ni kan inte hämta stöd för dem i den regionalpolitik som ni själva hade ansvaret för. Inte beskyller jag herr Hörnlund och hans parti för att vilja gräva ner regionalpolitiken eller för att vilja utarma skogslänen eller andra bygder – det vore mig fjärran. Men då skall inte heller herr Hörnlund och hans parti knipa billiga poänger ute i bygderna genom att säga att den nya socialdemokratiska regeringen struntar i regionalpolitiken. Han vet ju att ett sådant politiskt budskap är hur dumt som helst. Det har jag visat med siffror.

Centern kom i regeringsställning och fick ansvaret för regionalpolitiken, men kunde inte leva upp till sina löften i skogslänen, utan utvecklingen blev på alla punkter negativ. Av den stolta s. k. riksplanen, som centern presenterade 1976, blev det platt intet.

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Det kanske, fru talman, är erfarenheten från centerns regionalpolitiska agerande som har gjort att det i riksdagen i dag inte föreligger någon gemensam uppfattning om regionalpolitiken. Inte en enda av de 19 reservationerna om regionalpolitiken har ett gemensamt borgerligt under-tecknande. Det om något borde väl ge centern anledning att justera sin utåtriktade propaganda i de regionalpolitiska frågorna.

Jag hittade i centerns partimotion ett avsnitt där man talade om centerns ansvar för regionalpolitiken och sade att framgångarna för regionalpolitiken är tydliga och positiva. Måhända tydliga, men knappast positiva. Effekten för de människor och bygder som såg sina jobb och orter försvinna är en helt annan.

Vad som nu måste komma till stånd igen är en ökning i industrin, en ökad produktion, så att vi får bättre möjligheter att ta itu med de industripolitiska problemen men också med de regionalpolitiska.

Jag hade, fru talman, i mitt inlägg en röd tråd: regionalpolitiken måste inriktas mer på att ta till vara det utvecklingsbara i befintliga företag, i det näringsliv som vi har ute i regionerna. Vi måste stimulera fram nya idéer och produkter, som kan leda till nya företag och nya jobb.

Jag säger detta till viss del mot bakgrund av de erfarenheter som jag har haft som industriminister sedan regeringsskiftet. Jag har upplevt att det verkligen behövs nya medel i regionalpolitiken för att nå fram till målet att alla människor i landet skall erbjudas arbete, bostad och en trygg miljö.

Samtidigt finns det i dag ekonomiska medel som inte utnyttjas. Det tycker jag att kammarens ledamöter skall vara medvetna om. Varför är det så? Jo, det saknas helt enkelt projekt. Det har jag sagt tidigare i denna kammar i en interpellationsdebatt.

På industridepartementet har vi konstaterat att efterfrågan på lokaliseringsstöd inte har varit så låg någon gång sedan stödet infördes som under detta budgetår. Det beror naturligtvis på den allmänna ekonomiska aktiviteten och på lågvarvet i svensk industri. En tjänsteman i departementet som handlagt regionalpolitiska frågor i 22 år har vittnat om att han aldrig varit med om att aktiviteten och efterfrågan på lokaliseringsstöd varit så låg som under detta budgetår. Det finns inte tillräckligt med nya projekt och nya idéer. Det är ett av skälen till att vi behöver se över regionalpolitiken, för att hitta medel som stimulerar uppkomsten av nya projekt och nya idéer. Låt oss diskutera den frågan sakligt, i stället för att gnabbas och anklaga varandra för att ha övergett våra mål och ambitioner i regionalpolitiken.

Bristen på projekt visar, menar jag, på det nära samband som finns mellan den allmänna ekonomiska utvecklingen och regionalpolitiken. Med den ekonomiska stagnationen, minskningen i efterfrågan, produktion och industrisysselsättning samt den låga lönsamhet i industrin som har rått under senare år har jordmånen icke varit god för uppkomsten av nya projekt och nya idéer. Därför kommer också den radikala omläggningen av den ekonomiska politiken, satsningen på produktion och sysselsättning, att ha en stor regionalpolitisk betydelse.

Jag tycker att Jörn Svenssons varningar är berättigade. Jag sade också i

går, eller åtminstone antydde, att investeringar och satsningar på industriell verksamhet, och kanske också satsningar inom den offentliga sektorn på teknik och utveckling, självfallet måste vara ett led för att få till stånd en ökad ekonomisk aktivitet och en ökad industriell verksamhet. Det vore helt fel om vi bara sade, att när vi har fått ett jämviktsläge och har en bättre aktivitet i ekonomin och industrin, först då kan vi föra en regionalpolitik värd namnet. Så får det inte gå till. Då skulle vi förlora ett antal viktiga år, och då skulle inte industrin få den draghjälp som den skulle få genom olika investeringar och programsatsningar.

Fru talman! När vi får i gång industriproduktionen och investeringarna, då kommer också de nya projekten. De regionalpolitiska medlen kan hjälpa till att skapa förutsättningar för att dessa projekt placeras i skogslänen och i de regioner som bäst behöver de nya jobben. Detta är en klar målsättning och ett klart uttalande från regeringens sida. Grunden är: Utan en ekonomisk politik som sätter fart på hjulen för produktion och investeringar är det omöjligt att på sikt klara den regionala balansen.

Anf. 25 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Första delen av industriministerns replik var föredömlig. Den var saklig, och man kan konstatera att den hölls i en ödmjuk ton, som hedrar en departementschef. Jag tror att en sådan debatteknik öppnar möjligheter också för meningsfulla samtal både här i kammaren och på sikt.

Det var naturligtvis en mycket betydande reträtt som industriministern gjorde här. Han sade, att när han nu talat med sina experter i kanslihuset, har han kommit fram till att det inte finns något stöd för påståendet att allt blev sämre efter 1976. Det är inget dåligt betyg, herr industriminister. Det står i en välgörande kontrast till vad industriministerns partivänner i denna kammare och ute i landet påstår. Man säger att allt blev sämre efter 1976.

Det är, fru talman, avgörande att socialdemokraterna håller fast vid det myckna vi har varit överens om, så att inte det som byggts upp inom regionalpolitiken raderas. Där finns det ju som mycket att slå vakt om. Man vill på socialdemokratiskt håll minst lika mycket som på andra politiska håll bevara det som byggts upp. Men talet om socialistiska experiment på industripolitiskt och näringspolitiskt håll inger oro.

Industriministern sade att han har hittat den röda tråden i detta. Jag hoppas att han mera tänker på tråden än på färgen. Jag vill ändå påstå att det finns osäkerhet om vilken väg socialdemokratin kommer att välja.

Jag läste i mitt första inlägg, då industriministern inte hade tillfälle att vara närvarande, ur Aftonbladet, som enligt min mening i detta avseende var ett sanningsvittne. Man skrev med anledning av regionalpolitiken:

”Och socialdemokratin? Ja, det är mycket svårt att se någon linje i dess politik vad gäller regionalpolitiken. Thage G Peterson har visserligen talat varmt om en hårdare koppling till industripolitiken men har hänvisat till den sittande utredningen när det gäller att tala om *hur* han har tänkt sig den framtida politiken.” Sedan kom ett mycket starkt påstående, att socialdemokratin levde kvar i sitt traditionella tänkande:

”Den förmådde aldrig att i opposition formulera en ny regionalpolitik, anpassad till de nya förhållandena.

Och där står vi i dag. Vilsenheten är nu större än någonsin.”

Det är alltså viktigt att den linje som dragits upp sedan 1976, en relativt rak linje, fullföljs. Jag har sagt många gånger tidigare här att regionalpolitik är svår, ofta tålmodsprövande. Det finns inget internationellt facit. Det som ägt rum under de senaste decennierna, varvid folkpartiet i stor utsträckning har haft ansvar för den förda politiken, vill vi för vår del fortsätta att utveckla. Talet från industriministern om öppenhet vill jag kvittera med att säga att vi har ett intresse för diskussion också om okonventionella grepp.

Anf. 26 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Industriministern inledde med att konstatera att efterfrågan på regionalpolitiskt stöd aldrig varit så liten som nu. Det kan kanske vara en tankeställare för de företrädare för utskottsmajoriteten som inte har förstått vår argumentation. Vi har reserverat oss till förmån för ett mindre stöd, bl. a. därför att efterfrågan är så liten. Men jag tror att det är riktigt att efterfrågan är liten också på grund av stödformernas trubbighet. Det behövs nya modeller. Också industriministern säger att vi måste få ett radikalt omtänkande i industripolitiken. Jag återkommer då till frågan om vad det är som under socialdemokraternas sex månader i kanslihuset fått dem att inta denna ståndpunkt. Kan industriministern lova att det nu är slut på en stödpolitik av det slag som socialdemokraterna under oppositionstiden ivrigt förespråkade? Vilka projekt är det som industriministern vill se förverkligade och som skulle ha kunnat förverkligas, om man inte ohämmat hade strött stödmiljarder omkring sig?

Den radikala omsvängningen i den ekonomiska politiken innebär att konkurrenskraften skall öka. Det är samma politik som moderata samlingspartiet har företrätt, dvs. att skapa en konkurrenskraftig industri. Hur åstadkommer man en sådan? Är det genom att uppmana löntagarna till större återhållsamhet i kommande års löneförhandlingar? Är det genom att göra ytterligare påpekanden om att man skall ta upp diskussioner om att sänka ungdomslönerna? Är det detta som omläggningen av den ekonomiska politiken innebär, då tycker jag att det finns all anledning att hälsa den med tillfredsställelse. Men då bör man undvika att lägga fram förslag om höjda avgifter för näringslivet som försämrar dess förmåga att konkurrera.

Det skulle också, fru talman, i och för sig ha varit intressant att något få belyst industriministerns syn på den regionala utvecklingen när det gäller ny teknik. Det finns uppenbarligen i dag en mycket klar tendens till att utvecklingen av den nya tekniken koncentreras till ett fåtal orter inom högskoleregionerna. Det skulle vara intressant att höra vilka tankar regeringen har om hur man, eventuellt i samverkan med näringslivet och utbildningsväsendet, skulle kunna stimulera ny teknik och teknisk utveckling till att gå i något andra banor, så att de inte fixeras till tre-fem regioner i landet. Vi riskerar att få en högteknologisk industri som enbart förläggs i anslutning till Lund, Linköping, Stockholm, Uppsala och eventuellt Göte-

borg. Har regeringen några planer på att ta initiativ till att utveckla den tekniska nivån även i andra delar av landet, både i södra och i norra Sverige?

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

Anf. 27 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Industriministern har noterat att det inte finns så många gemensamma reservationer från mittenpartierna. Men är det så underligt? Jag upplever det så, att moderaterna väldigt gärna vill falla Thage Peterson om halsen här i dag. Det oroar mig, för det moderaterna har talat om är i stor utsträckning att flytta människorna till jobben. Vår inriktning är att jobben skall till människorna.

Jag kan hålla med om att vi bör vänta ett par år innan vi definitivt betygsätter den politik som förs, men jag är litet rädd. Jag känner samma oro som kommit till uttryck i Aftonbladet, av Arjeplogsborna, av handläggare av regionalpolitiska ärenden på länsstyrelserna, osv.

Jag vill upprepa den fråga som jag ännu inte har fått svar på, trots att jag ställt den gång på gång. Vi har föreslagit ytterligare 150 milj. kr. i länsanslag. Länsstyrelserna skriker efter de pengarna. De skall i stor utsträckning användas till glesbygdsprojekt. De ger flera jobb därför att det är "billigare" jobb. Det ger en långsiktig effekt. Vi tar de pengarna från AMS-medlen. Thage Peterson är regionalpolitiskt ansvarig. Skulle det inte vara skönt att ha de pengarna i dag? Jag tror att det då skulle vara lättare för Thage Peterson att försvara regionalpolitiken. Jag vill ha ett svar på frågan om inte detta skulle ha varit en bättre väg.

Sedan vill jag beröra frågan om generella medel. Efterfrågan på sådana är som sagt svag. Så var det också under vår tid i regeringsställning. När industrin inte har fullt kapacitetsutnyttjande är det ju inte så lätt att göra nya investeringar. Därför tror jag att tiden nu är inne för att inte göra som moderaterna vill, dvs. i stort sett plocka bort alla selektiva medel – sådana behövs, men en del kan man kanske ta därifrån – utan gå över till vissa generella medel. Vi förespråkar då någon typ av frizonsmodell för småföretag. Vi presenterade ett sådant förslag i vår Norrbottensmotion: inga arbetsgivaravgifter i Norrbottens inland för företag med upp till 400 000 kr. i lönesumma. Vi kan diskutera storleken på företagen, men jag tror att det är småföretagen som nu måste uppmuntras.

I stödområde A och B finns det sammantaget ungefär 5 000 småföretag med mindre än fyra anställda. Jag tror att man skall sätta in stöten där i första hand, om man vill ha en snabb regionalpolitisk effekt. Jag skulle vilja veta hur Thage Peterson ser på detta.

Thage Peterson sade att han har effektiviserat myndigheterna. Vi skall diskutera det senare, men jag vill fråga om detta att överlåta regionalpolitiken på central nivå till generaldirektören i industriverket var ett exempel på effektivisering.

Regionalpolitik

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Anf. 28 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! I ett tidigare inlägg lämnade herr Hörnlund en icke korrekt uppgift, när han sade att det var i skogslänen som befolkningsutvecklingen var mest gynnsam under de borgerliga åren. Vi har nu fått fram fakta, och det kan vara av intresse för kammarens ledamöter och för massmedia att få höra hurdan befolkningsutvecklingen var 1975–1981. Den snabbaste ökningen kom i ett skogslän: Västmanlands län. Först av alla kom Uppsala län och Hallands län. Däremot noterades en liten ökning eller t. o. m. minskning i övriga skogslän. I de län där en ökning skedde var den lägre än riksgenomsnittet. Det fanns dock län som hade en ogynnsammare befolkningsutveckling än skogslänen: Blekinge län, Västmanlands län och Göteborgs och Bohus län. Detta bör tilläggas.

Anders Högmark ställde två frågor till mig. Först frågade han om de "strödda stödmiljarderna" under de gångna sex åren. Den frågan bör inte riktas till mig utan till min företrädare Nils Åsling. Det är honom man skall fråga, varför han så frikostigt strödde miljarder omkring sig. Debattordningen hindrar honom emellertid från att gå in i den här debatten i dag. Därför kanske herr Hörnlund senare vill ge ett svar på den frågan. En fortsatt debatt mellan centerpartiet och moderaterna vore nog värdefull och kanske t. o. m. roande.

Sedan ställde Anders Högmark frågan om vilken uppläggning vi har av arbetet för att stimulera ny teknik. Jag vill gärna säga att det är en mycket väsentlig fråga, hur vi bättre skall kunna använda våra tekniska högskolor och knyta samman industrin med dem, så att de tekniska högskolornas forskarrön och upptäckter kommer ut i industriell produktion i verkligheten. Det sambandet måste diskuteras, och vi diskuterar det också.

Vi diskuterar även hur man skall dra nytta av den högteknologi som finns i flera stora industriella företag runt om i landet, där mängder av duktiga civilingenjörer, forskare, vetenskapsmän och tekniker arbetar, men också borde kunna utnyttjas – och kanske med glädje skulle kunna göra en insats – i små företag. Där har vi goda erfarenheter från Fosam samt från de tekniska högskolorna i Luleå, Linköping, Stockholm m. fl. orter.

Dessa frågor diskuterar vi i det tekniska och industriella rådet, som finns knutet till industridepartementet. Avsikten är att vi vid ett planerat sammanträde i höst ytterligare skall ta upp frågan om hur ny teknik skall stimuleras. Den nya forskningsberedningen har också i sitt program för verksamheten tagit med denna fråga. Jag tror även – på den punkten delar jag herr Högmarks uppfattning – att frågan är viktig för regionalpolitiken. Det gäller nämligen ett av de stöd som jag åsyftade i mitt anförande när jag sade att vi inte får stirra oss blinda på lokaliseringpolitiken som en del av regionalpolitiken. Det finns så många andra områden att ta hänsyn till, exempelvis kommunikationerna, utbildningen och forskningen. Hur drar vi nytta av de resurser som finns ute i de olika regionernas industrier? Det är mycket viktigt att den regionalpolitiska utredningen på ett okonventionellt sätt på allvar går igenom dessa saker. Själv kommer jag att aktivt medverka till nya öppningar i frågan. Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse de

löften som oppositionen i dag har gett, att man konstruktivt skall medverka i den debatten.

Jag skall inte polemisera mot Elver Jonsson, eftersom han inte har någon replik kvar, men jag vill ändå svara honom. Det är möjligt att han blir ledsen över något av det jag säger, men den saken får vi väl diskutera senare.

Elver Jonsson frågade mig vad som har hänt med Värmland sedan i fjol. År 1982 ökade kriserna och arbetslösheten över hela Sverige – i Värmland, i Bergslagen, i Blekinge, utmed Norrlands södra kust etc. Industrikapacitet fortsatte att slås ut också i Värmland. Även där stagnerade framtidssatsningarna. När den nya regeringen efter sitt tillträde i oktober 1982 vandrade upp till slottet för att hålla konselj, stack några journalister ett TT-meddelande i händerna på oss. På det stod: I dag går 170 000 människor arbetslösa i vårt land och av dem är 85 000 ungdomar. En vecka senare fick vi beskedet att 160 000 jobb nu hade gått förlorade i industrin. Det är helt klart att detta har slagit flera hål runt om i landet, också i Värmland, samt medfört nedlagda fabriker och arbetslösa människor. Det var i den situationen vi började regera Sverige.

Jag är självfallet rörd över era förväntningar på och er tillit till den socialdemokratiska regeringen. Men redan under mina tal i valrörelsen sade jag att det kommer att ta lång tid och bli svårt att på nytt sätta Sverige på fötter. Låt mig upprepa att vi redan första dagen efter vårt tillträde devalverade kronan. Grundläggande ekonomiska förutsättningar för den svenska industrins expansion saknades nämligen. För att vi skall lyckas återta förlorade andelar på exportmarknaden och vara konkurrenskraftiga på hemmamarknaden måste vår industris konkurrensläge förbättras. Därför genomfördes devalveringen – för Sveriges, för industrins och också för Värmlands skull.

Vi börjar nu se ljusglimtar i form av nya jobb, även i Värmland. Vi känner ganska väl till de olika regionernas situation och utveckling. I går diskuterade vi Norrbotten här i riksdagen. Jag och många ledamöter i kammaren sade att Norrbotten var det mest utsatta länet med den högsta arbetslösheten, hur man än räknar. Men kanske är den mest sargade industriregionen i vårt land den mellansvenska bruksbygden – ett bälte från gruvdistrikten i östra Uppland över de mellansvenska länen bort till västra Värmland. Där har vi – det har jag upprepat vid flera tillfällen – många Svappavaaraorter, dvs. orter med ensidigt beroende av en enda industri och anknytning till basnäringarna. Därför har vi inom regeringen talat om behovet av att vidta långsiktiga åtgärder för att reindustrialisera hela Bergslagen inkl. Värmland. Det klarar man inte med åtgärdspaket. En mängd samlade åtgärder som sträcker sig över långa perioder måste genomföras. Vi arbetar nu i industridepartementet med Bergslagsfrågorna. Vi känner till Värmlands och andra Bergslagsområdets svåra läge.

Fru talman! Slutligen vill jag säga följande. Jag har en förhoppning när det gäller regionalpolitiken, att de fem politiska partierna som är representerade i den nya regionalpolitiska utredningen skall få möjlighet att utföra ett konstruktivt och framtåsyftande arbete i utredningen. Jag hoppas att man

inom utredningens ram skall kunna föra fram förslag som regeringen sedan kan ta fasta på och lägga fram för riksdagen, så att de kan förverkligas. Den regionalpolitik och de instrument i regionalpolitiken som vi i dag använder utformades nämligen på 1960-talet, och vi kan icke lösa 1980-talets och 1990-talets problem med 1960-talets åtgärder och politik.

Vi diskuterar nu ett område där vi i stor utsträckning måste tänka om och bredda våra insatser. Det är därför jag också med tillfredsställelse och tacksamhet noterar flera inlägg i debatten som visar att talarna har positiva infallsvinklar. Vi är beredda att ställa upp och arbeta konstruktivt och framåtsyftande i den nya regionalpolitiska utredningen.

Förste vice talmannen anmälde att Börje Hörnlund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! Ett stort avsnitt i betänkande 23 behandlar utvecklingen i de olika länen. Vi kan konstatera att vissa län har drabbats hårdare än andra på grund av företagsnedläggningar och vikande sysselsättning. Regeringens politik innebär att den genom kortsiktiga statliga stimulanspaket av olika slag stöder sysselsättningen.

Vi vänder oss mot detta synsätt, därför att det inte utgör någon långsiktig lösning på problemen. Vår principiella ståndpunkt återfinns i ett särskilt yttrande nr 5.

Vi finner det därför inte heller meningsfullt med en särskild reservation mot förslagen i detta avsnitt, utan jag vill hänvisa till reservation 1 där vi utvecklar vår syn på regionalpolitikens inriktning. Den huvudlinje för en ny regionalpolitik som moderata samlingspartiet för fram utgår från ett ökat inslag av generellt verkande medel och en successiv avveckling av flertalet selektiva stödformer.

Jag kommer i detta anförande fortsättningsvis att i huvudsak uppehålla mig vid reservation 11 som behandlar regionala utvecklingsinsatser. Vår huvudlinje går, som jag nyss nämnt, ut på en successiv avveckling av flertalet selektiva stödformer. Men den stödform som vi anser bör vara kvar är det samlade länsanslaget – C 3 – som är en flexibel och okonventionell stödform. Län med akuta problem kan också under en tid erhålla en större del av det stödet. Vi anser denna stödform så viktig att vi föreslagit en höjning av anslaget. Ökningen är visserligen blygsam, men det är ändå en markering i förhållande till våra övriga yrkanden, där vi föreslår en neddragning av anslagen. Orsaken till att vi prioriterar länsanslaget är att vi i framtiden behöver främja en aktiv glesbygdspolitik. En stor del av våra stödområden utgörs av ren glesbygd. De har sämre förutsättningar för företagsetablering och en differentierad arbetsmarknad än tätbefolkade områden. Det samlade länsanslaget har visat sig ge ett bra resultat, mycket beroende på att länen i stor utsträckning själva bestämmer hur resurserna skall fördelas.

Lokaliseringsstödet har trots sin omfattning haft betydelse endast för tätorterna och har därför i mycket liten utsträckning medverkat till att rätta

till de problem som uppstått i glesbygden. Tillkomsten av det samlade länsanslaget innebär att man har den stödform som förmått tillvarata de specifika förutsättningar som många gånger råder i glesbygden.

Vi anser att efter hand som vår inriktning av regionalpolitiken genomförs, behövs det endast ett enda, sammanhållet anslag, som tämligen fritt skall disponeras av länsstyrelserna. En decentralisering av beslutsfattandet medför ju att åtgärderna kan anpassas efter länens olika förutsättningar. Man undviker också på det här sättet en krånglig och byråkratisk ordning.

Vi befinner oss i ett ekonomiskt läge då vi inte kan öka de regionalpolitiska resurserna. I stället måste vi i framtiden bereda oss på krympande medelsramar. Det är den bistra verkligheten. Jag anser att vi måste anpassa oss till verkligheten nu – vi har inte tid att vänta. Därför är vår medelsram snävare än de övriga partiernas.

Det är inte alltid så att mer pengar ger ett bättre resultat, utan det handlar ofta om hur resurserna utnyttjas. Det är helt nödvändigt att vi använder de regionalpolitiska medlen på ett bättre sätt. Detta med bättre resursutnyttjande har med tiden blivit en något sliten fras. Och det är alltid mycket lättare att tala om det än att genomföra det. Men jag är helt övertygad om att det är på den vägen vi skall nå de regionalpolitiska mål som alla vi politiker så ofta hänvisar till.

För att åstadkomma detta måste man tänka i nya banor. Det måste till systemförändringar när det gäller metoder att satsa de tillgängliga resurserna på rätt sätt.

Jag har tidigare talat om att föra ner besluten på länsnivå. Det är en början. Man tar då till vara de kunskaper som finns i regionen när det gäller både problem och tillgängliga resurser.

En annan förändring som måste ske är ett bättre samarbete mellan länsorganen. Många gånger kan olika resurser samordnas i tid och rum, till gagn för ett visst geografiskt område eller för en viss samhälls- eller näringsgren.

Den stelbenta sektorspolitiken gör att helhetssynen på länens utvecklingsmöjligheter ofta går förlorad. Det bör vara länens behov som styr medelsanvändningen och i mindre grad centralt utfärdade riktlinjer för de enskilda sektorerna. För att få i gång verksamheten fordras det att man har en övergripande uppfattning om vad man vill åstadkomma. Den sektoriella medverkan skall därefter plockas in i bilden. Det är i glesbygden som misstagen märks när det förekommer vattentäta skott mellan sektorerna. Där man inte har några alternativ, kan en okänslig regionalpolitik förstöra förutsättningarna.

Men man får vara uppmärksam på att det ligger en fara i att driva detta resonemang för långt – jag vill understryka det. Sektorsnedbrytningen får inte drivas så långt att effektiviteten inom de olika områdena går förlorad.

Jag vill ge några exempel från Jämtland, där man genom den s. k. Jämtlandsmodellen arbetar för att få till stånd en systemförändring för att på

ett bättre sätt ta till vara länets gemensamma resurser.

Vägverket tänkte sänka sina kostnader och föreslog därför en indragning av vägstationer på vissa mindre orter. I detta fall berörde det en vägstation med 12 anställda i en ort med 250 invånare. Åtgärden stod i motsats till kommunens strävan att bygga upp orten till en stabil serviceort.

Det är uppenbart att man under sådana omständigheter inte kan fatta beslut endast på den enskilda sektorsmyndighetens villkor.

Kommunen och vägförvaltningen diskuterade sig fram till en gemensam lösning och åstadkom en personell och lokalmässig samordning av vägstationen och kommunens brandförsvar. Länsstyrelsen tillsköt en del medel ur det sammanhållna anslaget till vissa merkostnader som uppkom i inlednings-skedet.

Jämtlandsmodellen, som har debatterats här i kammaren tidigare, är inte någon organisationsmodell utan snarare en idé om att såvida man skall få i gång verksamheter, måste de geografiska målen vara överordnade de sektoriella. Jag tror inte att man skall göra misstaget att börja med en organisation.

Det går inte att administrera fram arbetstillfällen. Idéerna måste komma underifrån. System och tänkesätt måste få slå igenom. Sedan kan man förändra organisationen och fördela pengarna på annat sätt. De medel till beredskapsarbeten som kommer länen till godo borde också kunna användas på ett friare sätt. Utgångspunkten för diskussionerna bör vara vilket användningssätt som ger de bästa effekterna både på kort och på lång sikt ur länets synpunkt. Man skall inte enbart se på de kortsiktiga sysselsättningseffekterna.

Det kostar mycket pengar att upprätthålla en hygglig servicenivå i glest befolkade bygder. Därför bör man ställa sig frågan: Vilka verksamheter går att samordna för att bibehålla servicen i en bygd med vikande befolkningsunderlag? Inom lokala områden bör det gå att effektivisera verksamheten för att åstadkomma besparingar och för att bibehålla servicen. På många håll har man goda erfarenheter på detta område. Det har visat sig att olika verksamheter kan samordnas både när det gäller lokaler och personal. Detta är visserligen ingen enkel uppgift, men den är nödvändig i framtiden.

I vår reservation framhåller vi också behovet av en mer åtgärdsinriktad länsplanering. För att åstadkomma detta, krävs det även här en förändrad syn på utnyttjandet av länens samlade resurser.

Vi har inte råd att låta den offentliga sektorn växa i den takt som hittills har skett. Det utgör ett hot mot glesbygden och tränger undan möjligheterna för den privata sektorn att växa och att ge arbetstillfällen. Flera talare har här i dag understrukt att det är den offentliga sektorn som har skapat sysselsättning i glesbygden. Ja, hittills har det gått bra, men detta skall betalas. Det gick bra så länge som en mindre del av våra gemensamma tillgångar åtgick för att betala den offentliga sektorn, men i dag går bortåt 70 % åt för att betala den. Det innebär därför skattehöjningar och höjningar av avgifter som i sin tur påverkar möjligheterna för det privata näringslivet. Därför har vi inte råd att låta den sektorn fortsätta att växa.

Det är inom den privata sektorn, småindustri och hantverk, som arbetstillfällena måste åstadkommas. Vi vill stimulera till en ökad aktivitet i stödområdeslänerna genom en sänkning av arbetsgivaravgiften och ett borttagande av elenergiskatten. Denna åtgärd kompletteras på ett bra sätt genom det samlade länsanslaget, där en del medel anslås till avskrivningsslån både till småindustri och till jordbruksföretag i glesbygden.

Jord och skog är fortfarande basnäringarna i glesbygdslänet. Det är därför viktigt att dessa näringsgrenar får möjlighet att utvecklas utifrån de förutsättningar som gäller i de olika länen. I norr är brukningsenheterna små. För att ge utkomst för en familj är kombinationssysselsättningen en nödvändighet. Jag tycker att man inte nog kan betona vikten av detta. Det samlade länsanslaget kan här användas som stimulans för att skapa förutsättningar för just kompletteringssysselsättning. Lantbruksnämnden bör därför i sina bedömningar ta hänsyn till den totala försörjningssituationen och inte enbart se till jordbrukets bärkraft. Det går inte att använda samma mall över hela landet.

I ett särskilt yttrande har vi framhållit att vi vill verka för sänkta energikostnader i landets utpräglade glesbygdsområden. Genom vårt förslag om borttagandet av elenergibeskattningen anser vi oss kunna biträda regeringens förslag om att överföra det särskilda stödet till oljetransporter till det samlade länsanslaget. Jag vill understryka att vi inte har gått med på den höjning av energiskatten som regeringen nyligen har föreslagit.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna i betänkande 23.

Anf. 30 KARIN FLODSTRÖM (s):

Fru talman! I ett särskilt avsnitt i betänkandet behandlar utskottet utvecklingen dels i Bergslagen, dels i övriga delar av Mellansverige. Det är första gången som utskottet går över länsgränserna och betraktar Bergslagen som ett sammanhängande bälte av bruksorter i Mellansverige.

Denna region har under många år utsatts för hårda påfrestningar med strukturrationaliseringar inom gruv-, skogs- och stålindustrin, som medfört befolkningsminskning och stigande arbetslöshet. Enbart under de senaste två åren har regionen – med den definition av regionens omfattning som expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) använder – förlorat ca 7 400 invånare eller 1 % av befolkningen. Befolkningen minskar snabbare än i någon annan del av landet, vilket medför att ålderspyramiden blir sned. Antalet pensionärer ökar snabbt, medan den yngre generationen tvingas flytta. Kommunerna hamnar i en svår ekonomisk situation. De står med tomma lägenheter och skolor och med en kostsam social service.

Kännetecknande för regionen är, precis som industriministern alldeles nyss påpekade, ett mycket ensidigt näringsliv, som med sitt stora exportberoende drabbats hårt av den vikande internationella konjunkturen. Näringslivets ensidighet ökar också regionens sårbarhet. Beträffande verkstadsindustrin är Bergslagen i stort sett som en vit fläck på kartan. Några kommuner saknar nästan helt sådana företag: Avesta, Sandviken, Hofors, Fagersta,

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Degerfors, Hällefors, Storfors och Munkfors.

I betänkandet redovisas att antalet sysselsatta vid järnbruken i Bergslagen minskat från ca 41 300 år 1973 till ca 31 900 år 1982, dvs. med ca 9 400 personer. Dessa uppgifter är hämtade ur rapporten *Framtid för Bergslagen* från Metallindustriarbetarförbundets utredningsavdelning – en rapport som jag varmt rekommenderar till läsning, då den förutom faktauppgifter om regionen innehåller en mängd förslag till åtgärder.

I somras utkom industriverkets rapport *Var kommer krisen?* Av den framgår att det kommer att krävas minst 50 000 nya arbetsplatser i Mellansverige för att kompensera bortfallet av sysselsättningstillfällen inom industrin. Det innebär att nästan var tredje arbetsplats inom industrin hotar att försvinna.

I inte mindre än 15 motioner från samtliga partier framhålls vikten av att särskilda insatser görs i Bergslagen mot bakgrund av den negativa utvecklingen i regionen. Här förs fram krav på reindustrialisering av regionens näringsliv, krav på ökat byggande, ökad prospektering, utveckling av gruvnäringen, satsningar inom energiområdet samt intensifierade arbetsmarknadspolitiska insatser. Utskottet delar den oro för utvecklingen i Bergslagen som motionerna ger uttryck för. Strukturiomvandlingen inom gruv- och stålindustrin har drabbat regionen hårt och medfört allvarliga konsekvenser för sysselsättningen. Utskottet anser också att insatser måste göras för att skapa förutsättningar för en reindustrialisering i regionen, vilket framhålls i flertalet motioner.

Problemen i Bergslagen är uppmärksammade i regeringens kansli – det fick vi alldeles nyss belägg för genom industriministerns anförande. Det pågår alltså ett arbete med syfte att få till stånd åtgärder som kan bidra till att vända utvecklingen. Utskottet säger också att man utgår från att arbetet bedrivs skyndsamt. Som bergslagsbo förväntar jag mig mycket av detta beredningsarbete, där man förhoppningsvis kommer att ta till vara den industriella traditionen och kunnandet och betrakta Bergslagen som en tillgång och inte bara som problemområde.

Utskottet pekar också på de möjligheter som länsstyrelserna har att inom ramen för sitt länsplaneringsarbete ta upp skilda förslag till åtgärder. De berörda länsstyrelserna disponerar sammanlagt 55,7 milj. kr. för regionala utvecklingsinsatser. Samtliga länsstyrelser har – det har också tidigare sagts – även uppdraget att till hösten 1983 inkomma till regeringen med förslag till regionala industriprogram.

Jag vill naturligtvis också, som många andra gjort, hänvisa till den regionalpolitiska utredningen, som jag väntar mig också kommer att uppmärksamma problemen i Bergslagen och även ta till sig synpunkter och idéer från de vpk-motioner som stöds i reservation nr 17. Med hänvisning till det beredningsarbete som pågår yrkar jag avslag på reservation 17 av vpk och bifall till utskottets hemställan.

Beträffande vpk-reservation nr 19 om regionalpolitiskt stöd till försöksprojekt i den s. k. Inlandsovalen vill jag framhålla följande.

Det finns ett antal kommuner i Kalmar, Kronobergs, Jönköpings och

Östergötlands län som har gemensamma problem och bildar ett sammanhängande bälte. Gemensamt för dessa kommuner är bl. a. en hög sysselsättning inom jord- och skogsbruk samt industriell verksamhet inom glas- och skogsindustrin. De senaste årens strukturomvandling inom glasindustrin, sågverken och trähusindustrin har fått allvarliga konsekvenser för sysselsättningen.

Mot bakgrund av dessa likartade problem pågår viss försöksverksamhet i samarbete mellan de berörda länsstyrelserna.

Utskottet ser positivt på de försök som görs av de berörda länen att gemensamt ta nya initiativ för att främja utvecklingen i dessa kommuner. Där finns ju redan i dag möjligheter till lokalt och regionalt anpassade lösningar som erbjuds genom de medel som står till länsstyrelsernas förfogande för regionala utvecklingsinsatser. Utskottet noterar också de positiva effekter som devalveringen medfört för skogsindustrins utveckling. F. ö. hänvisar vi till arbetsmarknadspolitiska medel för att lösa de övergående sysselsättningsproblemen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation nr 19.

Avslutningsvis vill jag, fru talman, beröra de två första särskilda yttranden som fogats till betänkandet.

Det första gäller utlokalisering av statliga förvaltningsenheter. Där försöker moderaterna sitta på två stolar. Dels vill man utlokalisera statlig verksamhet, dels kräver man att om åtgärderna leder till kostnads- och effektivitetsförluster måste det kunna visas att förlusterna uppvägs av klara samhällsekonomiska vinster.

Decentralisering kan ske på två vägar. En är att delegera beslutsbefogenheter och arbetsuppgifter från central till regional nivå, och från regional till lokal nivå. Denna typ av decentralisering har inte enbart sysselsättningsaspekter utan är också ett led i strävandena att flytta själva beslutsfattandet närmare de människor som berörs av besluten. Den andra vägen är att omlokalisera enheter, funktioner eller hela verksamheter. Menar man allvar med att flytta besluten närmare människor eller att flytta funktioner av statlig verksamhet ut i landet tror jag – det förtroendet har jag för vår regering – att man gör det med tanke på både effektivitet och decentralisering av beslutsfunktioner.

Beträffande det särskilda yttrandet nr 2 om lokalisering av ny statlig verksamhet till Stockholm, varvid man som exempel tar lokaliseringen av statens energiverk, vill jag hänvisa till näringsutskottets betänkande nr 26. Där visas tydligt att det inte i någon egentlig mening rörde sig om någon "ny" statlig verksamhet och att det heller inte var fråga om någon expansion av den centrala energiförvaltningen.

Beträffande det första beslutet år 1971 om utlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsregionen har gällt att skogslänen och sydöstra Sverige skall ges prioritet vid fortsatt omlokalisering. I det regionalpolitiska

beslutet i juni förra året fastställdes följande prioritering vid lokalisering av statlig verksamhet:

1. Skogslänen
 2. Sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden
- Denna prioritering gäller fortfarande.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna 17 och 19.

Anf. 31 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 under punkten Utvecklingsproblem i landsdelar och län redovisas behandlingen av ett antal motioner, varav jag tänker något kommentera motion nr 1046, vilken jag väckt under allmänna motionstiden.

Den socialdemokratiska regeringens inställning till regionalpolitik och befolkningsutveckling i landets olika delar – sådan den tagit sig uttryck i budgetpropositionen – kan komma att bli ödesdiger för ett län som Gotlands. Gotland är nämligen Sveriges mest utpräglade glesbygdslän med fler människor boende utanför tätorter än i något annat län i Sverige.

Den gynnsamma utveckling som kunnat inregistreras under senare delen av 1970-talet med ett från år 1973 för varje år med ca 150 personer ökande befolkningstal kan snabbt vändas i sin motsats, om den politik som skisserats från regeringens sida blir verklighet. Industriministern har beskrivit läget så, att endast de tre storstadslänen samt Uppsala, Hallands och Kristianstads län kan räkna med folkökning under 1980-talet. De här länen skall få öka sin folkmängd med ca 80 000 människor under en period, då landets totala folkmängd beräknas öka med endast 40 000 människor. Det måste då betyda att övriga delar får avstå en betydande del av sin nuvarande befolkning. Det sägs också helt klart ut att den stabilitet som präglat glesbygdslänens befolkningsutveckling under 1970-talet inte kommer att kunna bibehållas under 1980-talet.

Arbetsmarknadsministern faller in i samma synsätt och förordar en 30-procentig uppräkning av flyttningshjälpen. Samtidigt sägs att människorna måste acceptera en betydligt ökad pendling i framtiden, om arbetslösheten skall kunna pressas ned.

För Gotlands vidkommande är dessa tongångar djupt oroande, samtidigt som man kan notera väl kända signaler från tidigare socialdemokratiska regeringars politik. När den dåvarande socialdemokratiska regeringen lade fram sina befolkningsramar i början av 1970-talet, framgick det att man var beredd att låta Gotlands befolkning minska till ca 52 000 personer fram till 1980. Dess bättre kom det att blåsa andra vindar i politiken under 1970-talet, och Gotland har i dag nära 56 000 inneånare i stället för de 52 000 som socialdemokraterna kunde acceptera. Det krävs ingen livligare fantasi för att föreställa sig vad som skulle ha blivit följden av den samhällsutvecklingen. Och nu visar det sig alltså att man just inget lärt av detta.

För att samhället skall fungera uthålligt, för att garantera samhällelig och kommersiell service, inte minst för de hundratusentals turister som besöker

ön varje år och där effekterna av regeringens devalvering bör betyda att det blir fler av den sorten på vår ö. samt för att ha en beredskap på olika områden måste dagens befolkningstal anses som ett minimum. Gotland tål ingen utflyttning, och den pendling till arbetsplatser i andra län som förekommer är mycket marginell och kan absolut inte utgöra något alternativ för gotlänningarna i egentlig mening.

På s. 28 i betänkandet delar utskottet regeringens bedömning att det kan bli svårt att vidmakthålla den stabilitet som präglat befolkningsutvecklingen i glesbygdslänen under 1970-talet. På s. 60 i samma betänkande säger utskottet att enligt prognoserna väntas den positiva befolkningsutvecklingen för Gotlands del fortsätta under 1980-talet. Vilka faktorer kommer att bidra till detta? De båda uttalandena är direkt motsägande. Om man bygger dessa prognoser på Gotlands kommuns planeringstal, som är drygt 56 000 – eller för att vara exakt 56 142 personer – år 1990, är det riktigt. Men detta bygger i sin tur på förutsättningen att 2 000 nya arbetstillfällen tillskapas under 1980-talet.

Den positiva befolkningsutveckling som skett är i allt väsentligt att hänföra till uthyggnaden av den offentliga sektorn under 1970-talet, men den offentliga sektorn kommer knappast att stå för 2 000 nya jobb under detta årtionde. Därför ger inte prognoserna en rättvisande bild av situationen.

Regionalpolitiken har betytt mycket för dagens förhållandevis gynnsamma befolkningssituation på Gotland. Det var dock olyckligt att riksdagen inte följde de gotländska riksdagsmännens förslag om att dela Gotland i två områden, när den nuvarande stödområdesindelningen beslöts förra våren. Man hade i propositionen knäckt principen om delning av en kommun, och som bilaga såväl till fjolårets motion som till den jag väckt i år hade fogats en karta över Gotland, där de gränser som markerar norra och södra lokala arbetsmarknaderna finns inritade – alltså gränser som i dag finns etablerade på departementsnivå.

Men varken moderater eller socialdemokrater var villiga att stödja förslaget. Om så hade skett, hade vi i dag haft ett högre länsanslag för regionala utvecklingsinsatser. Nu ligger hela Gotland i det lägst prioriterade stödområde C, och det förhållandevis låga länsanslaget var, när halva budgetåret var gånget, om inte förbrukat så i varje fall intecknat.

Länsstyrelsen bedriver utredningsverksamhet kring 25-talet projekt i enlighet med det näringspolitiska program som antagits. Det är stor aktivitet när det gäller nyföretagarprojekt, det är glesbygdstöd till lanthandlare och småföretagare typ hantverkare, men när anslaget inte räcker till mer än hälften, saknar regionalpolitiken ett helt och fullt innehåll i förhållande till sitt syfte.

Som jag tidigare nämnt, måste ca 2 000 nya arbetstillfällen komma till under 1980-talet, om vi skall lyckas klara sysselsättningen. De måste skapas inom en rad olika branscher – i serviceyrken, inom turistnäringen, inom trädgårdsnäringen – och de måste framför allt skapas på norra och södra Gotland, som alltså hade behövt tillhöra stödområde B för att man skulle kunna styra exempelvis nyetableringar och för att få ett differentierat

näringsliv över hela Gotland.

Målet för arbetsmarknads- och regionalpolitiken måste vara lönsam produktion i ett näringsliv som förmår bära samhällsservice och allsidigt kommersiellt utbud. För att nå det målet är den redan föreslagna ändringen av stödområdesindelningen en viktig förutsättning.

Jord- och skogsbrukets framtid är en annan avgörande del av Gotlands näringsliv. Den nuvarande jordbrukspolitiken, med sin inriktning på att all brukningsvärd jord skall odlas och att familjeföretaget skall vara den dominerande företagsformen, får inte ändras om Gotlands näringsliv skall kunna utvecklas. Ca 23 % av alla yrkesverksamma gotlänningar arbetar inom jord- och skogsbruket och dess förädlingsled.

Regeringen har tillsatt en utredning med uppgift att förvandla jordbrukspolitiken till en "livsmedelspolitik". Avsikterna är dolda i dunkla formuleringar, men eftersom man tillsatt en utredning lär avsikten vara att ändra nu gällande ordning. För att skapa framtidstro och ge företagen grund för långsiktig planering bör riksdagen redan nu uttala att framtida beslut på jordbrukspolitikens område inte kommer att ändra nuvarande produktionsmål och företagsstruktur. Ett sådant klarläggande skulle vara av stort värde för det gotländska näringslivet.

Trädgårdsnäringen är en annan värdefull del av gotländskt näringsliv. Denna närings framtid har utretts under förre jordbruksministern Anders Dahlgrens ledning, och nuvarande jordbruksministern har utlovat ett regeringsförslag under innevarande år. Ur gotländsk synpunkt är det angeläget att regionalpolitiskt stöd kan utgå till byggandet av växthus på samma villkor som gäller för kommunala industrihus. Det är min förhoppning att en kommande proposition innehåller förslag i den riktningen. Riksdagen bör redan nu ge regeringen till känna att så skall bli fallet.

Fru talman! I annat sammanhang har jag under detta riksmöte talat för förslag om utveckling av vattenbruk, försök med vind- och vågkraftverk samt ett rättvist transportstöd till kommunikationerna mellan Gotland och fastlandet. Detta tillsammans med en garanti för att skatteutjämningsbidrag och transportstöd inte tillåts att urholkas är viktiga inslag i den helhetsbild som måste formas för att det på Gotland skall kunna ges sysselsättning och bostad åt alla som vill leva sitt liv där.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion 1046.

Anf. 32 BO NILSSON (s):

Fru talman! Regionalpolitiken är uppenbarligen en av de viktigaste frågor som riksdagen har att behandla. Det beror kanske på att det här finns speciella möjligheter för oss riksdagsmän att ta upp den egna bygdens, kommunens eller regionens olika problem, framför allt när det gäller sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken. Min uppgift i den här debatten är emellertid att något kommentera några av de reservationer som finns med i arbetsmarknadsutskottets omfattande betänkande 1982/83:23; det gäller reservationerna 5, 13, 14 och 16. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan under de berörda momenten, vilket innebär avslag på dessa reservationer.

I reservation 5, av Karin Andersson och Börje Hörnlund, tar man upp frågor om decentralisering med utnyttjande av ny teknik som framför allt gäller användning av datatekniken för att skapa nya arbeten i Norrlands inland. Här verkar egentligen alla vara överens.

I proposition 120 om åtgärder för Norrbotten anmäls planer på att inom loppet av två tre år bygga upp SIGA:s verksamhet i malmfälten, så att sysselsättning kan beredas för ytterligare 250–300 personer. Utskottsmajoritetens skrivning är också så positiv som den med nu kända fakta kan vara. Det verkar vara någon form av klåfingrighet av centern att just i den frågan reservera sig, då alla parter tycks vara eniga i sakfrågan. I utskottets skrivning står det på s. 32–33: "De utvecklingsmöjligheter som de båda motionerna aktualiserat har emellertid sådant intresse ur regionalpolitisk synpunkt att utskottet dessutom räknar med att de kommer att uppmärksammas av den nya regionalpolitiska utredningen och att utredningen i det sammanhanget även överväger det behov av komplettering av stödformerna som kan föreligga." Här kan tilläggas allt det positiva som sagts i denna fråga i debatten i går om Norrbotten. Till detta skall naturligtvis också fogas att vi räknar med att parlamentarikerna i den regionalpolitiska utredningen ser till att bevaka också dessa frågor i det fortsatta utredningsarbetet.

Den moderata reservationen 13 är en följdreservation till reservation 1, och jag konstaterar att denna i sak redan är avklarad av vår ordförande, Frida Berglund. Här kan jag bara ytterligare påminna om att vi, dvs. alla partier, tycks vara överens om att arbetsmarknadsläget i Norrbotten står i särklass i landet. Som en följd härav provar vi nu också nedsättning av socialavgifterna just i Norrbottensområdet.

Fru talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under mom. 23, vilket innebär avslag på reservation 13.

I reservation 14 av Alexander Chrisopoulos krävs att Timrå kommun skall inplaceras i stödområde C. Nu är det ju så, att riksdagen för endast elva månader sedan efter noggrann prövning antog en ny stödområdesindelning. Dessutom har den nya regionalpolitiska utredningen nyss påbörjat sitt arbete, och jag utgår ifrån att frågorna om inplacering i stödområde för olika regioner och kommuner kommer att prövas ytterligare i detta utredningsarbete. Att i detta läge ta fram en kommun för särbehandling är naturligtvis både ogörligt och orealistiskt. Detta resonemang gäller också andra krav på inplacering av orter i stödområde. Utskottet har behandlat detta på s. 44.

I reservation 16, också från vpk, krävs ett åtgärdsprogram för Västernorrlands län och Söderhamns kommun. Här vill jag påpeka att det pågår ett synnerligen aktivt länsplaneringsarbete, som syftar till en industriell utveckling såväl i länen som i berörda kommuner. En del av de uppslag som kommer fram i motionerna och i reservation 16 kan f. ö. med fördel tas med i detta arbete, som har till mål att komma till rätta med problemen i området.

Låt mig i det sammanhanget citera landshövdingen i Gävleborgs län, Hans Hagnell, som har sagt: "Inga kan såsom vi avgöra var de verkliga problemen finns och hur stödmedlen från de statliga myndigheterna skall användas."

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Får jag erinra om att regeringen har fördelat betydande medel till utvecklingsinsatser i de olika länen, till Västernorrlands län 26,4 milj. kr. och till Gävleborgs län 16,4 milj. kr. Dessa medel kan, som jag tidigare nämnt, komma till användning för det arbete med åtgärdsprogram m. m. som aktualiseras i reservation 16. Får jag dessutom tillägga att alla delar av landet just nu, bl. a. genom sina riksdagsmän, kräver att regeringen skall göra utvecklingsprogram för deras kommun eller region. Detta är, som alla förstår, varken möjligt eller särskilt meningsfullt.

Efter de misslyckade borgerliga regeringsåren och den internationella lågkonjunkturen behövs nu en allmänt offensiv politik i kombination med en aktiv regionalpolitik, där sysselsättning och inte svångremmar kommer i första hand. Vi socialdemokrater är på väg att genomföra en sådan politik. En rad åtgärder har redan satts in, såsom devalveringen och flera räntesänkningar. Ett annat exempel på detta är den proposition om utveckling i Norrbotten som behandlades i går, och det finns flera exempel. Och satsningarna kommer att fortsätta med nya åtgärder för att främja sysselsättningen. Det framgår bl. a. av kompletteringspropositionen. Alla dessa åtgärder främjar naturligtvis utvecklingen även i mindre utsatta regioner. Men om vi skall uppnå regionalpolitikens mål, måste vi också ha kraft och förmåga att stärka den totala sysselsättningen i landet.

Fru talman! Med dessa argument yrkar jag avslag på reservation 16.

Låt mig bara med några ord också ta upp det särskilda yttrandet nr 4 av Elver Jonsson, som gäller sänkning av arbetsgivaravgifterna i Sorsele och Dorotea. Det är förvånande att Elver Jonsson, som för bara elva månader sedan var utskottets ordförande, inte såg till att genomföra sitt förslag i samband med behandlingen av regionalpolitiken vid förra riksmötet. När han nu inte ville eller kunde klara detta vid den tidpunkten, är det väl i och för sig rimligt att sådana frågor får prövas av den nya utredningen. Men jag utgår ifrån, efter att ha lyssnat till diskussionen i utskottet, att alla vettiga förslag inom området också tas upp till prövning och bedömning, med eller utan särskilda yttranden.

Till sist vill jag bara kort nämna att situationen på arbetsmarknaden är svår också i regioner och landskap som tidigare under lång tid har varit förskonade från större problem.

I Skåne är antalet arbetslösa i dag ca 30 000, och härtill kommer nedskärningen på Kockums i Malmö, som innebär ytterligare ca 900 friställda. I Landskrona har vi under de borgerliga regeringsåren förlorat 4 000 arbetstillfällen, och detta enbart genom statliga beslut.

Får jag i det här sammanhanget nämna att Elver Jonsson i sitt inledningsanförande tog upp Landskrona Finans och på något sätt tog åt sig äran för detta bolag. Det är ju på det sättet att Landskrona Finans kom till därför att en socialdemokratisk motion i anslutning till varvspropositionen det året yrkade på 100 milj. kr. för att utveckla nya produkter i Landskrona. Det var alltså en socialdemokratisk motion som låg till grund för pengarna, och sedan är det kommunen Landskrona och facket som har kommit med förslag till hur Landskrona Finans skulle utformas. I dag är det också i gång

med stor framgång.

Med folkpartiets medverkan är det väl så, att Landskrona Finans ordförande i efterhand har gått in i folkpartiet. Han har gjort en fin insats, det vill jag gärna framhålla.

I Blekinge, vårt grannlän, är situationen också mycket allvarlig, vilket på ett utmärkt sätt belyses av bl. a. Mats Olsson i motion 2154. Detta kommer han säkert att själv utveckla vidare. Även sydligaste Sverige har alltså stora problem på arbetsmarknaden.

Med det sagda vill jag understryka vikten av att det förs en aktiv regionalpolitik men också betydelsen av en allmänt offensiv industri- och arbetsmarknadspolitik, en socialdemokratisk politik med det långsiktiga målet att alla som vill och kan arbeta också skall få tillgång till ett arbete.

Fru talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan och avslag på reservationerna 5, 13, 14 och 16.

Anf. 33 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta mer ära åt mig för de insatser som har gjorts på regionalpolitikens område än som kan tillskrivas mig utifrån sakliga synpunkter – och jag fäller inget omdöme om det. F. ö. var Bo Nilsson själv inne på att ge beröm åt folkpartistiska insatser i just detta fall.

Förslaget om tillkomsten och utformningen av Landskrona Finans låg i linje med de intentioner som folkpartiet hade, och vi var öppna för att ställa oss bakom detta förslag i utskottet. Det kan inte sägas att det alltid finns en sådan inställning vid mottagandet av förslag när socialdemokraterna har ledningen.

Sedan slängde Bo Nilsson ur sig detta opreciserade påstående om att de borgerliga åren var sex misslyckade år – ett påstående som hör hemma i debatter ovärdiga denna kammare. Vad tänker Bo Nilsson på i regionalpolitiken, när han talar om de sex misslyckade borgerliga åren, för det är den som vi diskuterar i dag? Den frågan bör han ge ett svar på här.

Bo Nilsson tog upp en punkt i det särskilda yttrande som jag har fogat till betänkandet. Jag har ingen mer synpunkt att anföra än det som står där. Bo Nilsson kan läsa det särskilda yttrandet en gång till – jag står för det.

Det kunde vara intressant att höra om Bo Nilsson tycker att det hade varit angeläget att dra fram någon av alla de 65 punkter som socialdemokraterna pläderade för i fjol, eller var det bara onödiga framstötar som förra året kom från socialdemokraternas sida?

Anf. 34 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Bara kort: Elver Jonsson efterlyste exempel på den misslyckade borgerliga politiken. Jag skall bara ge två exempel, som f. ö. redan har nämnts i debatten här i dag.

När de borgerliga i höstas lämnade över regeringsmakten till oss socialdemokrater fanns det 170 000 arbetslösa. Tidigare har man också debatterat situationen i Norrbotten, som, såvitt jag förstår, är värre än

någonsin efter dessa borgerliga år. Jag menar att detta är tillräckligt för att tala om att de sex borgerliga åren har varit misslyckade år.

Anf. 35 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Bo Nilsson kan alltså inte ge ett enda exempel som gäller regionalpolitiken, utan hämtar exemplen från arbetsmarknadspolitiken. Om den kan sägas att arbetslösheten i dag, liksom den var i fjol, är av ungefär samma storlek som för tio år sedan, då socialdemokraterna hade regeringsansvaret i kanslihuset, nämligen kring 3,5 %. Skillnaden mellan nu och då är att det var en låg siffra som vi lämnade efter oss, medan det socialdemokratiska resultatet 1972 var en toppsiffra i förhållande till läget i Europa och andra jämförbara länder.

Sverige har kunnat bekämpa arbetslösheten bättre än andra jämförbara länder, inkl. de socialdemokratiskt styrda. Därför säger jag till Bo Nilsson samma sak som jag sagt förut: Man skall vara litet ödmjukare när man kommer med sådana här påståenden – och också vara beredd att ge något exempel, innan man slungar ur sig dem i denna kammare.

Anf. 36 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Arbetsmarknadsläget har blivit det största problemet för oss över hela vårt avlånga land, så också för oss i Bohuslän. Framför allt har regionen omkring Uddevalla drabbats särskilt hårt och kräver speciella insatser för att inte situationen skall bli katastrofal för enskilda människor, kommunerna och länet över huvud taget.

Folkpartiet har i sin partimotion angående regionalpolitiken velat ge förord för generella medel framför selektiva, dvs. medel som verkar med marknaderna i stället för emot. Man bör således genom generella insatser skapa så goda förutsättningar för vanlig företagsamhet som möjligt. Som exempel på generella medel kan anges sänkning av socialförsäkringsavgifterna, transportstöd och glesbygdsstöd.

Folkpartiet har t. ex. i sin motion med anledning av kompletteringspropositionen anvisat ytterligare 150 milj. kr. till regionalpolitiskt stöd och regionala utvecklingsinsatser, att användas av resp. länsstyrelse på sätt som denna finner lämpligast. Därigenom utnyttjas också den lokala kunskapen om näringslivet på bästa sätt, i motsats till vad som blir fallet med socialdemokraternas mera centralistiska tänkande. Allt behöver inte styras från Stockholm!

Erfarenheterna tyder på att de bästa effekterna av statliga medel erhålls, om åtgärder planeras och utförs i samverkan mellan det privata näringslivet och kommun, länsstyrelse, utvecklingsfond m. fl. Därför har jag i min motion 2345 föreslagit att staten tar initiativ till att skapa sådan samverkan i Uddevallaregionen.

En sådan samverkan kan t. ex. resultera i satsningar på turism och fiske, som är betydelsefulla näringsgrenar i regionen och som borde kunna bli ännu mer betydelsefulla.

De som var uppmärksamma såg själva vad den samverkande turistnäring-

en i Bohuslän gjorde i förra veckan här utanför vårt riksdagshus för att göra Bohuslän känt som turistlän. Detta var en samverkan mellan turistnäring, kommuner och landsting.

Devalveringarna både 1981 och 1982 har ju medfört att det nu är mycket billigare att semestra i Sverige än på många andra håll i världen. Jag tycker att det verkar som om den nuvarande regeringen inte tillräckligt aktivt har propagerat och aktiverat sig utomlands för att få hit turister från kontinenten. Turismen skall ses som en näringsgren som många andra som kräver marknadsföring för att kunna expandera.

Fisket är en viktig näring i Bohuslän och behöver allt stöd. Många är de människor som ägnat ett strävsamt liv åt detta så värdefulla yrke. Många är de som fått se meningslösheten i vitögat när fiskegränserna snörpts åt, när andelarna fisk som de fått fiska blivit mindre och mindre och förtjänsterna lägre och lägre. Det är inte så svårt att förstå den hopplöshet som fiskarna känner när de tvingas dra sig tillbaka eller lägga ner. Fisket borde fortfarande vara en stor näringsgren, det borde fortfarande ha en framtid. Men fiskenäringen behöver hjälp och stöd i framtiden.

För att utveckla näringslivet krävs en rörlig arbetsmarknad. Det är då konstigt att regeringen föreslår att man skall höja bensinskatten och kilometerskatten. Detta slår ju, som vi alla vet, särskilt hårt i glesbygden och i alla områden som har långa avstånd. Folkpartiet avvisar dessa skattehöjningsförslag. Det måste vara avsevärt bättre, om man underlättar arbetspendling än om folk går arbetslösa eller tvingas flytta.

Att resa kollektivt är inte alltid det lättaste. Det kan vara rätt så besvärligt, inte minst i Bohuslän. Därför har jag i olika motioner tagit upp problemet att få mer fart på järnvägen i detta län i vad det gäller såväl norra som södra Bohuslän. Järnvägen behövs som komplement till landsvägstrafiken.

Det finns mycket man kan satsa på i Bohuslän, om man vill göra något åt arbetsmarknadsläget. Så t. ex. har jag tillsammans med några kolleger i en trepartimotion motionerat om att "bygga samman" Öckerö kommun och dess öar för att göra det lättare för öckeröborna att ta sig fram och tillbaka inom sin egen kommun – ett sätt att pröva möjligheterna att ersätta båt- och färjetrafiken med ett brosystem. Man skulle t. ex. kunna pröva att finansiera ett brobygge på kapitalmarknaden. På sikt skulle både staten och kommunen spara pengar i form av lägre driftkostnader. Men tyvärr ställde varken trafikutskottet eller riksdagens majoritet upp på detta förslag.

E 6-an genom hela Bohuslän behöver byggas ut och färdigställas. Egentligen är det en skam att en så hårt trafikerad Europaväg skall få se ut som den gör på många ställen. För att underlätta för människorna behövs det fler broar till många av öarna. Ett nytt tingshus i Stenungsund är oundvikligen nödvändigt, måste snarast få byggstart och komma i gång.

Fru talman! Många är de projekt som här skulle kunna räknas upp i vad det gäller Bohuslän. Jag vet att det för många andra län kan göras samma uppräknings. Man har där samma besvärliga situation som vi har. Men, fru talman, Bohuslän, och framför allt Uddevallaregionen, har genom flera samverkande faktorer råkat i ett mycket svårt arbetsmarknadsläge. Vi ser

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

tyvärr inte slutet på detta än. Fler företag kommer på grund av de nedläggningar som nu görs att senare få det besvärligt, om inte insatser görs nu för att rädda så mycket som möjligt.

Fru talman! Jag hoppas därför att riksdag och regering skall göra allt som står i deras makt – och litet till – för att sätta till resurser, så att de som i dag lever, bor och arbetar i Bohuslän även i fortsättningen får göra det.

Anf. 37 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Den industri- och arbetsmarknadspolitiska situationen i Gävleborgs län har, sedan vi för ungefär ett år sedan diskuterade den senast, ytterligare försämrats. Länets två basnäringar skär fortfarande ned arbetsstyrkan. Det är storfinansens s. k. strukturrationaliseringar som blint slår mot kommuner och människor. Man talar om lönsamhet och livskraftiga företag. Men man talar aldrig om människan, den arbetslöse och hans eller hennes familjemedlemmar.

I förra veckan hade Sandvik bolagsstämma, och ett antal aktieägare beslutade att utdelningen skall vara 10 kr. per aktie. Sammanlagt delades 90 milj. kr. ut. En av stämmodeltagarna, Korsnäs-Marmas verkställande direktör Nils Landqvist, företrädde 1 150 420 aktier. En Gunborg Göransson företrädde 88 885 aktier. Det var alltså inga små summor som dessa två personer tilldelades genom denna bolagsstämma. Det handlar om människor som inte lagt ner något som helst produktivt arbete i verksamheten, men som ändå tilldelar sig miljonbelopp.

Utanför lokalen demonstrerade en del av Sandviks arbetare, nämligen de som riskerar att bli arbetslösa eller permitterade. De krävde att dessa pengar i stället för att användas till aktieutdelning skulle gå till satsningar för att skapa nya jobb i Sandviken. Nog är ett sådant krav både moraliskt och samhällsekonomiskt klokt. Men herrar Stenbeck, Sundblad, Westerberg m. fl. var naturligtvis inte intresserade – ingen hade väl heller väntat sig detta. De tänker fortsätta att strukturrationalisera, och de tänker fortsätta med utlandsinvesteringarna, därför att de vill ha en än större utdelning på sina enorma aktieinnehav. Det är anledningen till att man tänker lägga ner verksamheten i Tierp och Sveg. Vad intresserar det dessa herrar om hundratal, ja, tusentals arbetare ställs utan arbete? Ingen – utom möjligen moderaterna – vågar väl hävda att de har något som helst socialt ansvar.

Sandviks och SKF:s aktieägare säger att det är nödvändigt att fortsätta att strukturrationalisera. Eftersom marknaden är dålig måste man tyvärr avskeda människor, sägs det. Vi menar att det är nödvändigt att slå tillbaka mot sådana påståenden och visa att det verkligen är möjligt inte bara att behålla jobben i dessa två företag utan också att utöka antalet jobb.

Men det kräver naturligtvis vissa åtgärder. För det första bör man bredda handeln till att också omfatta tredje världen och de socialistiska länderna. För det andra måste man kraftigt begränsa dessa två företags utlandsinvesteringar. Det är helt orimligt att tillåta Sandvik och SKF att fortsätta verksamheten i exempelvis Sydafrika och Chile och en del andra fascistdiktaturer i Latinamerika.

Övriga åtgärder för att utveckla de nämnda storindustrierna, exempelvis åtgärder inom forskning och utveckling, kommer Hans Petersson i Hallstahammar att utveckla närmare i samband med att han redogör för kraven i motion 2075, som handlar om Bergslagen.

Vi har i flera motioner konkret angett hur svensk stålindustri skall kunna utvecklas och ge arbetstillfällen för fler människor. Frågorna om skogen och skogsindustrin, som är länets andra viktiga basnäring, kommer att behandlas av kammaren vid ett senare tillfälle. Jag skall därför inte nu gå in på någon argumentation för de konkreta förslag vi har när det gäller att utveckla den näringen, utan jag väntar med det till den debatt som skall föras i slutet av månaden.

Jag skall nu gå över till att säga några ord med anledning av min motion nr 2070, i vilken jag yrkar på nödvändiga åtgärder och förslag för ett industriellt och sysselsättningspolitiskt program för Söderhamns kommun. Jag har i motionen konkretiserat några åtgärder som bör ingå i ett sådant handlingsprogram, nämligen följande:

1. Sandarne bör utvecklas till ett träkemiskt centrum för tillverkning av olika kemiska produkter.
2. Produktionen av oblekt massa i Sandarne bör behållas och förädlingsidan byggas ut.
3. Söderhamnsregionen bör komma i fråga vid utlokalisering eller nylokalisering av statlig industri- och förvaltningsverksamhet.
4. Ericssonkoncernen bör åläggas att svara för ersättningsjobb till Söderhamn – jag vill tillägga också till Delsbo, där man nu tänker skära ned mycket kraftigt när det gäller arbetsstyrkan.
5. Skogsavfall bör tillvaratas för energiändamål.

Hela Gävleborgs län har, som jag sagt tidigare, stora arbetslöshetsproblem. I Söderhamn har nedläggningar av industrier skett i mycket stor omfattning under hela 1970-talet och hittills under 1980-talet. Dessutom har vi nya varsel om industrinedläggningar. Massaindustrin i Marmaverken är nedläggningshotad liksom massaindustrin i Sandarne. En av de värsta "industridödarna" i Söderhamns kommun är Stora Kopparberg. Dess bolagsherrar går fram med en hänsynslöshet mot de anställda, kommuninvånarna och länet som egentligen borde vara straffbar.

Vänsätersfabriken i Bergvik i Söderhamns kommun lades ned i slutet av 1970-talet. Stora Kopparberg lovade då att de flesta som blev utan arbete skulle få ett sådant i Sandarne, där bolaget skulle installera ett journalpappersbruk i anslutning till den befintliga massaindustrin. Ingenting av detta har blivit verklighet. Nu tänker man dessutom lägga ned massaindustrin i Sandarne och ställa ytterligare flera hundra personer i arbetslöshetsköerna.

Man säger från aktieägarnas sida att detta är nödvändigt för att upprätthålla ett livskraftigt näringsliv i kommunen. Det är naturligtvis struntprat. Vad det handlar om är att man lägger ned livskraftiga företagsenheter och koncentrerar produktionen till ett fåtal enheter för att ytterligare öka sina vinster. De som får betala detta kalas för ett fåtal är

kommuninvånarna i Söderhamn. Jag tycker att det är ett rimligt krav att låta de anställda ta över massaindustrin i Sandarne, om Stora Kopparberg inte vill driva den vidare. Det är nämligen en enhet som inte går med förlust. Då borde det vara en självklarhet för den nu sittande regeringen att vara med och underlätta detta löntagaräggande genom att garantera det ekonomiska underlaget under inkörsperioden.

Ericssonkoncernen är lönsam. Om nu vissa delar av produktionen plockas bort, skall företaget ha skyldighet att ersätta dessa med andra produkter. Det gäller bl. a. enheterna i Söderhamn och Delsbo. När det gäller Ericssonkoncernen så bör dess alltmer svällande utlandssektor bantas ner. Man bör ta hem en del av sin produktion i bl. a. Latinamerika, Sydafrika och Chile och förlägga den till Söderhamn och Delsbo.

Utskottet avvisar de fem konkreta förslag som vi har framställt i vår motion om Söderhamn. Jag tycker inte att Bo Nilssons argumentation gick utöver vad utskottet tidigare har sagt. Det finns ingen anledning för mig att acceptera era argument. Man kommer ju ändå inte ifrån att det måste vara regeringen och riksdagen som har det övergripande ansvaret för hur man skall industrialisera det här landet i fortsättningen och försöka motverka den avindustrialisering som storfinansen håller på med.

Att sedan länsstyrelsen sköter planeringen i länet och tilldelas medel härför är naturligtvis en självklarhet. Men regeringen och riksdagen kan ändå inte komma ifrån sitt ansvar. Det är vad de har gjort under alla dessa år, och det är också därför som den nuvarande situationen har uppkommit. Bo Nilsson och utskottet menar väl ändå inte att det är herr Hagnell och länsstyrelsen som skall stoppa utlandsinvesteringarna? Det måste nu, såvitt jag förstår, göras på riksplånet. Ni får framföra litet bättre argument för att vi skall kunna acceptera era skrivningar.

Låt mig också säga några ord om förslaget från socialdemokraterna i Gävleborgs län om att placera in Sandviken i stödområde C. Det är ett acceptabelt krav som också har ställts av centerpartiets representanter i Gävleborg. Gunnel Jonäng och Gunnar Björk i Gävle har väckt en motion därom. Men vad händer? Jo, efter att ha motionerat springer dessa herrar och damer ifrån sina krav. Utskottet har avstyrkt era yrkanden i motionen. Accepterar ni det? Tänker ni slåss för motionen och yrka bifall till den? Vad svarar ni, Wivi-Anne Cederqvist, Olle Westberg i Hofors, Gunnar Björk i Gävle och Gunnel Jonäng, Bollnäs? Hur tänker ni göra? Det kräver ett svar. Inte minst kräver länsinnevånarna det. Ni fick stor publicitet när ni motionerade i januari. Det är fult av er att först säga att vi skall slåss för att Sandviken, som har stora problem på grund av storfinansens härjningar, får möjligheter till ett utökat regionalt stöd, mer AMS-verksamhet osv., för att sedan i maj månad räkna med att länsinnevånarna har glömt vad ni gjorde i januari månad. Men vi skall påminna dem om att ni springer ifrån ert i och för sig vettiga förslag.

Till sist, herr talman, några ord om motion 1043 i vilken yrkas att riksdagen uttalar att inlandsovalen i Småland och Östergötland bör komma i fråga som ett regionalpolitiskt försöksprojekt och att riksdagen hos regeringen

hemställer att en statlig kommitté, vari bl. a. representanter för den fackliga rörelsen ingår, bör utses att följa och ta initiativ i anslutning till projektet.

Nu avvisar utskottet dessa förslag och säger att inlandsovalen har erhållit regionalpolitiskt stöd. Ja visst, men det vore ju märkligt om man inte fick detta stöd. Det är dock inte detta som motionen och reservation 19 handlar om. Här tar ett stort antal kommuner och län ett initiativ för att bättra samordna den industriella verksamheten i berörda regioner. Man vill trygga och utveckla befintlig industri, samordna handeln och finna nya verksamhetsområden. Man gör detta därför att arbetslösheten ökar och befolkningen minskar i berörda regioner. Detta med inlandsovalen är mig veterligen ett helt nytt grepp som borde intressera regering och riksdag. Därför bör också de två förslag som framförts i motionen på begäran av de berörda i inlandsovalen också bifallas av riksdagen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 16 och 19.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 38 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig kortfattat säga några ord till Bertil Måbrink. Det är visserligen riktigt att staten har det övergripande ansvaret för sysselsättningsplaneringen, men det kan inte vara rätt att staten skall behöva planera för varje enskild kommun. Regeringen och riksdagen skall, som Bertil Måbrink själv sade, ha det övergripande ansvaret. Idéer om utvecklingsmöjligheter och annat får sedan framföras av länen, regionerna och kommunerna själva. Därefter får staten ta ställning till vilka projekt den anser sig kunna stödja. Jag tror inte att staten vid sin planering kan gå in när det gäller de enskilda kommunerna.

Regeringen har skrivit till länsstyrelserna och tagit upp just frågan om intensifiering av länsplanarbetet. Jag tror att det är bra.

Till sist: Utlandsinvesteringarna är inga regionalpolitiska åtgärder, och jag finner ingen anledning att fortsätta den diskussionen här i dag.

Anf. 39 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Helt kort: Visst skall initiativ och förslag komma från kommunerna och länen. Det är vi helt överens om. Men det bör vara regeringens uppgift att se till att det blir någonting av de här konkreta och bra förslagen som kommer från kommunerna och länen. Men inte ens detta sker. Bl. a. detta påvisar jag i den motion som jag väckte i januari.

Beträffande utlandsinvesteringarna: Om man som i Gävleborgs län har flera stora multinationella svenska företag, som alltmer flyttar ut delar av produktionen från länet till Brasilien, påverkar det jobben och utkomstmöjligheterna för människorna. Om det inte är detta vi diskuterar här i dag, vad är det då vi diskuterar? Det är väl i allra högsta grad också en regionalt och

arbetsmarknadspolitiskt viktig fråga, om jobben skall ligga i Söderhamn, Sandviken, Gävle och Hofors eller i São Paulo i Brasilien.

Anf. 40 SVEN LUNDBERG (s):

Herr talman! Det har blivit min uppgift att företräda utskottet i de avsnitt som behandlar dels bidrag till oljetransporter i glesbygd, dels glesbygdstödet utformning. I proposition 1982/83:100, bil. 14, föreslår regeringen att det särskilda bidraget till oljetransporter i glesbygd skall avskaffas.

Regeringen motiverar detta med att bidragssystemet fått en allt mindre betydelse utifrån såväl regional- som fördelningspolitiska synpunkter. När bidragssystemet infördes var det främst motiverat utifrån regional- och fördelningspolitiska utgångspunkter.

De nuvarande bestämmelserna baseras på ett utredningsförslag från 1979. De remissinstanser som då avstyrkte förslaget hävdade att effekterna av bidraget blev alltför små för både företag och konsumenter och att utvecklingen av fast bränsle skulle komma att motverkas i vårt land.

Remissinstanserna ansåg också att åtgärder i stället borde vidtas inom ramen för regionalpolitiken i stort.

De ortstillägg som oljebolagen får tillämpa för att få sina transportkostnader täckta har fått en alltmer marginell betydelse. Detta har blivit ännu mer markerat genom den kraftiga devalveringen av den svenska kronans värde i oktober 1982 och genom dollarkursens uppgång.

Den maximala effekten av bidraget är f. n. 69 kr. per kubikmeter, och det gäller längst uppe i norr vid riksgränsen. Bidragen i Norrland är dock i allmänhet betydligt lägre. Som exempel kan man ta Kiruna, där bidraget är nere i 51 kr. per kubikmeter olja, och Östersund där bidraget är 11 kr. per kubikmeter.

För en östersundsbo med en årsförbrukning av 4 kubikmeter per år, som kan anses som en genomsnittlig förbrukning för en vanlig villa, blir således den ökade kostnaden endast 44 kr. per år, om man skulle avskaffa det här bidraget.

Det genomsnittliga ortstilläggets andel av oljepriset är nu nere i ca 2 %. År 1966 var andelen 38 %. Man ser alltså hur markant ortstilläggets betydelse har reducerats.

I en reservation från Karin Andersson och Arne Fransson från centerpartiet samt Alexander Chrisopoulos från vpk hävdar man att "det är oacceptabelt att dra in ett bidrag som --- har till syfte att minska bränslepriserna för människor i bygder där man på grund av klimatet och de långa avstånden har de högsta uppvärmningskostnaderna".

Till detta kan väl sägas – med hänvisning till den minskade betydelse som bidraget fått – att bostädernas och värmesystemens utformning påverkar hushållens uppvärmningskostnader betydligt mer än ett slopande av ortstilläggsreduceringen.

Genom att det här bidragssystemet avvecklas föreslås att bortfallet kompenseras genom en uppräkningsanslag till Regionala utvecklingsinsatser.

Utskottet delar regeringens uppfattning att effekterna för de enskilda konsumenterna är så begränsade att det inte är motiverat att upprätthålla det här särskilda bidragssystemet. Utskottet anser också att de medel som anvisats för bidragsgivningen på ett effektivare sätt kan komma glesbygden till godo och därmed också bättre främja en utveckling av glesbygden.

Jag kan också tillägga att administrationen av bidraget är en mycket besvärlig procedur – och dessutom relativt kostnadskrävande. Enligt en kostnadsbedömning som utförts av handelsdepartementet 1980 kostar administrationen av bidraget 400 000 kr. per år. En avveckling av detta bidragssystem innebär alltså en besparing av den här kostnaden för administration.

Herr talman! Därmed yrkar jag avslag på reservationerna 8 och 9 och bifall till utskottets hemställan.

Jag övergår nu till avsnittet om glesbygdstöddets utformning.

I reservation 10 yrkar Karin Andersson och Börje Hörnlund – i enlighet med centerns partimotion – att beloppsgränserna för bl. a. stöd till glesbygdsföretag skall höjas. Förslaget innebär en höjning av högsta beloppet för avskrivningslån från 200 000 kr. till 250 000 kr. och att det högsta beloppet för stöd till uthyrningsstugor räknas upp från 30 000 kr. till 40 000 kr. Dessutom föreslås i centerns reservation att det s. k. IKS-stödet höjs från 30 000 kr. till 40 000 kr. – när det gäller enskilda objekt.

Vid utskottsbehandlingen konstaterade vi att i samband med föregående års regionalpolitiska beslut höjdes de nämnda beloppsgränserna rätt väsentligt. Högsta beloppet för avskrivningslån höjdes då från 125 000 kr. till 200 000 kr., dvs. ett påslag med 75 000 kr., och högsta beloppet för stödet till uthyrningsstugor höjdes från 20 000 kr. till 30 000 kr., dvs. ett påslag med 10 000 kr.

Utskottet anser därför – med hänsyn till de betydande höjningarna av beloppsgränserna, som genomfördes så sent som förra året – att det inte i dagens finansiella läge är möjligt att redan nu överväga ytterligare uppräknings av beloppsgränserna.

Herr talman! Jag yrkar således avslag på reservation 10 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 41 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! Vi har nu i snart fyra timmar behandlat arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 om regionalpolitik. Det är en lång tid, men det är ett viktigt ämne. Bred enighet tycker jag råder i kammaren om den regionalpolitiska målsättningen, nämligen att skapa så likvärdiga förutsättningar som möjligt för människor och näringsliv i olika delar av vårt land. Vi vill alltså med hjälp av olika regionalpolitiska medel försöka överbygga handikapp av olika slag. Gotlands läge mitt ute i Östersjön, med långa avstånd till marknader och dyrbara transporter, är för människor och näringsliv hos oss ett stort handikapp. Att skapa förutsättningar för likvärdig konkurrens, att ta till vara olika regioners unika möjligheter, är en viktig regionalpolitisk målsättning för att i slutänden skapa nya arbetstillfällen.

I en stagnerande ekonomi, som vi har i dag, måste medlen självklart skilja sig en hel del från de medel man kunde nyttja i en ekonomi i tillväxt. Det verkar av gårdagens debatt som om socialdemokraterna också börjar inse detta. Industriministern uttryckte för en stund sedan samma sak.

Vi moderater framhåller i vår motion 1594 bl. a. att i dag är generella stödåtgärder att föredra framför en selektiv detaljstyrning. Vi har därför föreslagit att arbetsgivaravgiften skall sänkas generellt i stödområde A och B. Vidare anser vi att elenergiskatten bör tas bort i de här områdena. De generella åtgärderna måste naturligtvis kombineras med selektiva åtgärder de närmaste åren.

Ett annat viktigt regionalpolitiskt medel är stödområdesindelningen. Tanken med det stödet har varit att prioritera de områden som har de svåraste sysselsättningsproblemen. Våren 1982 fattade riksdagen beslut om en ny stödområdesindelning. Det nya systemet, som omfattar stödområdena A-C, ersatte det tidigare gällande systemet 1-6. I den moderata partimotionen våren 1982 yrkade moderaterna att Gotland i sin helhet skulle inplaceras i stödområde B. Detta yrkande var kopplat till en sänkning av arbetsgivaravgifterna för hela Gotland. Vårt förslag föll i voteringen, och Gotland blev, som dåvarande industriministern Åsling föreslagit, i sin helhet inplacerat i stödområde C. Den motionen är nu, tillsammans med hundratals andra motioner, överlämnad till den nya parlamentariska kommittén för beaktande. En av kommitténs många uppgifter är att bedöma effekterna av den nuvarande indelningen i stödområden.

Stödområdesindelningen är ett instrument för att nå regional balans, de differentierade arbetsgivaravgifterna, som jag tidigare talade om, ett annat. Den nya utredningen har så småningom också att bedöma transportstödet roll i regionalpolitiken. Gotland belastas med stora extra kostnader för både person- och godstransporter. I dag har vi höjda flygpriser, transportstödet har sänkts för linjesjöfarten, vi har problem med oljetransporterna, som kostar oss mycket pengar, och i budgetpropositionen föreslås nu ytterligare en minskning av stödet till linjesjöfarten med drygt 10 milj. kr. Det innebär ungefär 20 miljoner av 80 på två år. Dessutom kräver man ytterligare rationaliseringar. För Gotlands del har minskningen av stödet redan inneburit att turtätheten till fastlandet har minskat, att sommartidtabellen har avkortats och att förbindelserna med Öland har upphört. Turismen, som är en viktig näringsgren på Gotland, påverkas självklart negativt av de här inskränkningarna. Höjer socialdemokraterna dessutom energiskatterna blir det ett ytterligare problem för oss. Transportapparaten är oljeslukande. Skall målsättningen för regionalpolitiken gälla även för Gotland, får en försämring av transportstödet absolut inte ske.

Herr talman! Det viktigaste medlet för att uppnå regional balans för oss på Gotland är utan tvivel skatteutjämningsbidraget. Det gör för oss ca 12 kr. per skattekrona. I utskottsbetänkandet står det visserligen att läsa att situationen på arbetsmarknaden f. n. är bättre på Gotland än i de flesta andra län, men inkomsterna är avsevärt mycket sämre.

Utbildningen är också ett viktigt instrument. Vi håller just nu på att

förverkliga idén med en byggnadshytta för att tillvarata gammal hantverksskapskunskap och föra den vidare till kommande generationer, och därigenom kanske skapa många arbetstillfällen. Här kommer den av oss moderater förslagna lärlingsutbildningen väl till pass.

Bidrags- och lånemöjligheterna har tidigare berörts, och de är naturligtvis mycket viktiga för oss på Gotland. Men för oss är nog det sammanhållna länsanslaget särskilt viktigt. Det kan användas informellt och kommer framför allt glesbygden till del. Vår ekonomi tillåter inte att vi höjer det särskilt mycket, men vi har ändå plussat på det med några miljoner för att markera dess vikt. Det är viktigt för kombinationssysselsättningen, som är vanlig på Gotland: t. ex. jordbruk/turism och fiske/turism. Denna form av sysselsättning ger en mycket ojämn inkomst över året. Vintertid har man brist på arbete, och då kan man använda tiden till att bl. a. förbereda nästa sommar och nästa säsong. Då kommer glesbygdspengarna väl till pass. Det är alltid ont om pengar för människorna på vår landsbygd.

Till sist bara ytterligare några ord om det generella stödet, alltså de sänkta arbetsgivaravgifterna. Jag känner bäst till Gotland och kan därför som tidigare i mitt anförande ta Gotland som exempel också den här gången. Vi har i Visby ett slakteri som uppfyller EG-kraven, vilket är mycket viktigt i dag. Vi har en förädlingsindustri för fisk i absolut nya lokaler. Förädlingsindustrin för trädgårdsprodukter har fina lokaler, och mejerinäringen är under uppbyggnad. Det är nu viktigt att marknadsföringen förbättras för alla våra produkter, både i Sverige och utomlands. Det bör man kunna göra gemensamt för samtliga dessa industrier för att få det billigare. Dessutom kan man säkerligen på det sättet också anlita mer kvalificerad hjälp. Länsanslaget kan här också nyttjas.

Blir våra produkter attraktiva, då kan näringslivet på landsbygden utvecklas ytterligare, vilket är viktigt för att hålla vår landsbygd levande. Alla led är härvid betjänta av ett generellt verkande stöd – i början naturligtvis i kombination med ett selektivt stöd.

I dag gäller det ju att utveckla befintlig industri eller, som herr industriministern sade, att ta till vara det utvecklingsbara i befintliga företag. Det tycker jag är mycket viktigt, och vi har stora möjligheter att göra det på Gotland.

Industriministern talade också om devalveringen och dess positiva effekter. Men på Gotland har vi en mycket liten industrisektor och får alltså väldigt liten del av dessa effekter än så länge. För oss är sänkta arbetsgivaravgifter i dag kanske bättre.

Det finns många medel, många instrument, för att uppnå målet för regionalpolitiken. Det viktiga är att målet ligger fast, och detta har vår industriminister intygat i dag. Tack för det! Industriministern sade dessutom att 1980-talets problem inte kan lösas med 1960-talets politik. Det är ett nytänkande som vi tackar för.

Jag yrkar bifall till samtliga moderata reservationer i betänkandet.

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Anf. 42 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! I motion 1982/83:819, som arbetsmarknadsutskottet behandlat i det betänkande som nu debatteras, har vi socialdemokratiska ledamöter från Västmanland hemställt om att en särskild Bergslagskommission tillsätts i syfte att utarbeta ett långsiktigt program för en reindustrialisering av Bergslagen.

I motionen har vi försökt ge en koncentrerad bakgrund till den situation som Bergslagslänerna nu upplever – och det är en akut krissituation. Med detta menar vi att något måste göras nu.

Det vore kanske att överdriva, om jag säger att vad vi nu upplever i Bergslagen är jämförbart med de kända Norrlandsproblemen, som vi hade tillfälle att diskutera så sent som i går. Men nog ligger det nära till hands, när vi upplever hur bruksort efter bruksort runt om i Bergslagen drabbas av ständiga indragningar av arbetstillfällen, med en accelererande arbetslöshet, utflyttning, sociala och kommunalekonomiska problem som följd.

Arbetsmarknadsutskottet har i sitt betänkande lämnat en som jag tycker klar och riktig redogörelse för denna för Bergslagen så ödesdigra utveckling, varför jag endast kommer att ge en kort beskrivning av Bergslagskommunernas utveckling i Västmanlands län, ett av flera län som ingår i det bälte med bruksorter som sedan gammalt benämns Bergslagen.

Bruksorterna i Västmanlands län har bara under den senaste femårsperioden fått vidkännas flera omfattande nedläggningar. Några exempel:

I Norbergs kommun har all gruvhantering liksom verksamheten i Spännarhyttan lagts ned.

I Surahammars kommun har de metallurgiska enheterna upphört.

I Hallstahammars kommun finns av det gamla järnbruket Hallstahammars AB endast en axelfabrik med ett fåtal anställda kvar.

I Skinnskattebergs kommun har gruvverksamheten upphört och ASSI:s boardfabrik mer än halverats.

I Fagersta kommun har antalet sysselsättningstillfällen inom Fagersta AB minskat med över 1 000 på endast några år.

Detta tillsammans med de sidoeffekter dessa drastiska nedskärningar får på annan verksamhet, såsom servicesektorn och legoverksamheter, gör bilden för dessa drabbade kommuner mycket mörk.

Inom Västmanlands län står det helt klart att de hårdast drabbade orterna utgörs av Fagerstaregionen och Surahammars och Hallstahammars kommuner.

Detta har också medfört att regionala organ, länsstyrelse och utvecklingsfond har prioriterat sina insatser till denna del av länet.

Tyvärr har det hittills visat sig att tillgängliga resurser för dessa organ varit alltför knappa, för att man skall kunna åstadkomma några verkningfulla resultat. En ökad resurstilldelning till dessa organ är således önskvärd.

Likaså anser vi att arbetsmarknadsstyrelsen, som hittills haft att bedöma lokaliseringsstödsärenden, varit alltför restriktiv och även verklighetsfrämmande i sina bedömningar av de – tyvärr – fåtal ärenden vi haft att föra fram. Vi har bl. a. ett dagsaktuellt ärende som talar för detta.

Vi har också kunnat konstatera att arbetsförmedlingen, som nu överhettas av arbete, har för knappt tilltagna personalresurser, något som framför allt går ut över den stora skaran av arbetslösa ungdomar.

I en tidigare motion har vi påpekat detta och även fört fram krav om en annan och som vi ser det effektivare indelning av distriktsarbetsnämnderna, innebärande att Fagerstaregionen med kommunerna Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg skulle få egen distriktsarbetsnämnd.

Den här dystra bilden av våra Bergslagskommuner, med stänk av kritik mot vissa centrala myndigheter, har dock inte fått oss att tappa framtids-tron.

Nej, tvärtom! Det arbetas som aldrig förr i våra bygder med olika projekt och arbetsgrupper. Det är ett positivt arbete som också ger resultat, låt vara att de är små.

En god draghjälp när det gäller vår framtidstro har vi givetvis erhållit i den socialdemokratiska regeringspolitiken. Och helt klart förväntar vi att denna politik också skall bli resultatgivande för sysselsättningen i Bergslagskommunerna.

Redan nu har vi också kunnat konstatera effekter av framför allt höstens devalvering i form av ökad orderingång inom exportindustrin. På grund av den överkapacitet som råder inom berörda verksamheter har ännu inga påtagliga effekter i form av ökade arbetstillfällen noterats.

Pågående strukturförändringar inom stålindustrin gör det också sannolikt att antalet arbetsplatser kommer att minska ytterligare framöver. Vad som krävs för våra Bergslagskommuner, om de även i framtiden skall få vara levande bygder, är därför nya verksamheter. Och det är här som vi tror att den i vår motion föreslagna Bergslagskommissionen skulle kunna göra en verksam insats. Emellertid har arbetsmarknadsutskottet, som i sin skrivning helt delar vår oro för utvecklingen i Bergslagen, upplyst om att regeringen redan igångsatt ett beredningsarbete i syfte att få till stånd åtgärder, som kan bidra till att vända utvecklingen i Bergslagskommunerna.

Då utskottet dessutom utgår från att detta arbete kommer att bedrivas skyndsamt, anser vi oss f. n. ha fått väsentliga delar av våra krav tillgodosedda. Vi ser oss därför inte ha någon anledning att vidhålla vårt krav på en särskild kommission.

Givetvis kommer vi att aktivt och med största uppmärksamhet följa upp det arbete som regeringen nu har igångsatt. Skulle mot förmodan förslag till offensiva satsningar på Bergslagen dröja, återkommer vi naturligtvis till kammaren och förnyar våra krav.

Herr talman! I tro på och förhoppning om att regeringens pågående beredningsarbete kommer att resultera i positiva åtgärder för sysselsättningen i Bergslagen yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande nr 23.

I detta anförande instämde Margareta Hemmingsson, Thure Jadestig, Roland Sundgren och Berit Oscarsson (alla s).

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Anf. 43 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! I Värmland ökar arbetslösheten och slår nya dystra rekord. Länsarbetsnämnden i Värmland räknar inte med någon ökning av antalet anställda inom någon viktig gren av länets näringskällor. Regeringens "tredje väg" har heller inte på sin grundkapitalistiska bas någon förmåga till vändning mot en ljusare framtid i Värmland för värmlänningarna. Även om den skulle innebära en 20-procentig ökning av industrins produktionsmöjligheter, innebär den inga nya arbetstillfällen inom i dag befintlig industri.

Med den negativa utveckling som nu kan ses tenderar Värmland att alltmer bli en koloni i Sverige. Länets utvecklingsbara naturtillgångar ligger i träda, och dess befolkning kastas ut i arbetslöshet. I denna människoovänliga situation drabbas ungdomen särskilt hårt. Den mest skönjbara möjligheten till betalt arbete för Värmlands ungdom är i dag beredskapsarbete. Denna möjlighet skall framöver tydligen finnas endast för ungdomar som uppnått myndighetsåldern. Till denna fråga återkommer jag längre fram i debatten här i kammaren. Från 1980 till 1982 ökade den relativa arbetslösheten bland ungdomar i Värmland i åldrarna 16–24 år från 5 % till 8,5 % – en skrämmande utveckling. Totalt sett är i dag ca 15 000 värmlänningar arbetslösa. Denna katastrofala situation måste åtgärdas.

Herr talman! Två frågor som ofta kommer tillbaka här i kammaren och ställs av olika debattörer är: När kan vi räkna med att arbetslösheten är avskaffad? När skall människor ha rätt till egen försörjning genom eget arbete?

Frågorna är mer än välmotiverade för Värmlands del, men svaren uteblir oftast. Tyvärr får man väl konstatera att även i dag, i denna debatt om de regionalpolitiska krav som förs fram, kommer de fullödiga svaren på dessa frågor att utebli. Det saknas inte konkreta förslag för att söka undanröja arbetslöshetens gissel, men det finns tydligen inget större intresse i arbetsmarknadsutskottet att ta till vara dessa olika förslag och föra en konkret diskussion kring dem. Det är svårt att på annat sätt tolka det som förmodligen skall ses som behandling av förslagen till olika åtgärder för Värmlands del som genom motioner förelagts riksdagen.

När det i motioner förs fram konkreta förslag till åtgärder för att motverka arbetslösheten och vända utvecklingen, tycker man att dessa borde falla i en bättre jordmån och tas till vara på ett generöst sätt vid behandlingen i riksdagens olika utskott. Man kan också fråga sig varifrån förslagen skall komma för Värmlands del i Sveriges riksdag, om inte från de folkvalda som företräder en majoritet av befolkningen i Värmland. Det är på dessa förslag, anser jag, som beslut om åtgärder skall vila.

Mot bakgrund av detta är det naturligt att man hyser förhoppningar inför en riksdagsbehandling, då det står klart efter allmänna motionstidens slut att vänsterpartiet kommunisternas och socialdemokraternas värmlandsmotioner i stora delar sammanfaller. Jag vill därför deklarera att jag är beredd att också stödja den socialdemokratiska värmlandsmotionen, om de socialdemokratiska riksdagsledamöterna väljer att yrka bifall till sin motion, som

tyvärr avstyrkts av arbetsmarknadsutskottet.

15 000 människor är arbetslösa i Värmland. Det är som att ställa upp riksdagens ledamöter mer än 40 gånger – det kanske ger en uppfattning om hur många människor det är. Värmland är det län som efter Norrbotten är hårdast drabbat av arbetslöshet. I ett sådant läge kan inget vara naturligare i världen än att göra allt för att ta fram konkreta förslag till åtgärder som snabbt kan stävja den nedåtgående utvecklingen i länet. Det kan t. ex. vara, som har påpekats i motioner, tidigareläggning av vissa byggnadsarbeten.

Människan är en varelse som vill ha en strukturerad tillvaro. För att ge människor trygghet måste man också kunna visa på vad en framtid har i sitt sköte. Därför är det viktigt, anser vi, att man gör en samhällelig planering av den industriella utvecklingen i Värmland, en planering med siktet inställt på 1990-talets behov och tiden därefter.

Vad en sådan arbetsskapande industrialiseringsplan bl. a. bör innehålla kan vi peka på redan i dag, och det har också gjorts från arbetarrörelsens fackliga organisationer och politiska partier i Värmland. I vpk:s motion har vi nämnt några av de förslag som förts fram, t. ex. en grundlig översyn av Värmlands hårt nedslitna transportsystem och ett samhällsprojekt för understödjande av möjligheten att tillverka jordbrukstraktorer och jordbruksredskap i Arvika och Filipstad.

Herr talman! Värmland är ett rikt län – rikt på skogsråvara och mineraler men också på kunnande och idéer. Det får vi inte förlösa. Man har ett stort kunnande och många idéer kring olika projekt som kräver arbetsinsatser och ger jobb för framtiden. Det finns förutsättningar för att skapa ett Värmland i arbete och utveckling, men för att det skall ske krävs det en välvillig inställning och krafttag för en medveten samhällsplanering när det gäller en reindustrialisering av Värmland. Mot bakgrund av detta har vi föreslagit att man från statsmakternas sida skulle verka för en samordning av det arbetet via fackliga organisationer, politiska partier, forskare och konsulter.

Herr talman! Jag har stått här och talat i kanske 10 minuter. Under den tid som nu förrunnit har arbetslösheten i Värmland kostat samhället ungefär 20 000 kr. Med dessa avslutningsord vill jag yrka bifall till vpk:s reservationer vid arbetsmarknadsutskottets betänkande 23.

Anf. 44 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! I motion 1982/83:822, som undertecknats av 19 socialdemokrater, har vi hemställt att riksdagen hos regeringen begär tillsättande av en särskild kommission med uppgift att utarbeta ett långsiktigt program för industriuppbyggnad i Bergslagen. Meningen är ju att området skall kunna tillföras 45 000–65 000 nya arbetstillfällen under de närmaste tio åren som ersättning för det relativt sett största sysselsättningsbortfallet i landet – ett av de mest sargade områdena, som industriministern uttryckte det för en stund sedan. Det är som bekant i första hand gruvor och järnbruk som drabbats av nedläggningar och reduceringar.

Under den allmänpolitiska debatten den 2 februari i år redovisade jag en rad specificerade skäl för vår framställning. Bergslagen, dvs. tjugotalet

kommuner i Mellansverige med en sammanlagd befolkning på ca 380 000 personer, har stor arbetslöshet. Karin Flodström och Karl-Gustaf Mathsson har skildrat läget ingående tidigare, och jag behöver inte upprepa det. Det är likadant i samtliga län. Man tar f. n. inte till vara den samlade kunskap om teknik, organisation och ekonomi som finns inom området.

Emellertid har regeringsskiftet ändå betytt att det nödvändiga arbetet med en restaurering av Sveriges ekonomi har inletts. I hela landet kan konstateras att produktionen ökar och exporten växer. Hos företagen börjar förmärkas en ny tro på framtiden. Överkapaciteten är dock stor och sysselsättningskrisen är inte löst. Mitt hemlän t. ex. bär ännu bördan av 14 000 människor utanför arbetsmarknaden. Det är lika illa i de andra Bergslagslänen.

Det är därför nödvändigt att arbetet med att lösa strukturproblemen inom stålindustrin fortsätter. En framtida organisation måste garantera specialstålverkens ställning, fortsatt utveckling av pågående verksamhet i SSAB:s anläggningar och en tryggad tillvaro för de mindre handelstålverken.

Det är också viktigt att stålindustrins råvaruförsörjning – jag tänker då mest på skrot – kan ordnas.

Prospekteringsarbetet i Bergslagen måste ges den omfattning och det stöd som krävs för att området skall kunna bibehålla och helst öka gruvnäringen.

Arbetarrörelsen slår nu som tidigare vakt om industrisamhället. Det är från en framgångsrik industrisektor som vi skall hämta resurser till en utbyggnad av den offentliga sektorns servicearbete.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:23 heter det bl. a. att utskottet delar den oro för utvecklingen i Bergslagen som motionen ger uttryck för. Som framhålls måste insatser göras för att skapa förutsättningar för en reindustrialisering i regionen. "Problemen i Bergslagen är uppmärksammade i regeringens kansli, och enligt vad utskottet inhämtat pågår f. n. ett beredningsarbete i syfte att få till stånd åtgärder som kan bidra till att vända utvecklingen. Utskottet utgår från att arbetet bedrivs skyndsamt."

Industriministern betygade att detta arbete pågår. Utskottets majoritet har en god tilltro till regeringens framtida arbete, och den delar jag. Det är givet att Bergslagens representanter i denna kammare avser att noga följa de konkreta resultaten, och onödiga tidsutdräcker kommer inte att tolereras.

Herr talman! Med hänsyn till vad utskottet anfört finner jag inte nu anledning att ställa något särskilt yrkande, utan jag är tillfreds med utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Gunnar Thollander, Ingrid Andersson, Bengt-Ola Rytter och Iréne Vestlund (alla s).

Anf. 45 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! En regionalpolitisk debatt här i riksdagen handlar ju mycket om siffror, som redovisar hur läget är i regioner, län eller kanske orter – det hör till denna debatt.

Jag vill börja med att säga, att bakom dessa siffror döljer sig människor

med problem, som har förväntningar på oss politiker. Man förväntar sig att vi skall göra något åt den stora arbetslösheten. De utpräglade industriorterna har ju drabbats hårdast av de förändringar som skett inom näringslivet sedan mitten av 1970-talet. De människor som genom sina insatser i industrin har varit med och lagt en stabil grund att bygga välfärdssamhället på, genom hårt arbete, får också ta de stora stötarna i dag. Detta gäller i särskilt hög grad de anställda inom basnäringarna och de orter som har byggts upp kring basindustrierna, oavsett var de ligger i landet. Och man frågar sig: Var finns rättvisan i detta?

Bra och yrkeskunnig arbetskraft för att förädla våra råvaror tas inte till vara för att hjälpa till att förbättra landets dåliga ekonomi. Det är vad vi har upplevt sedan mitten av 1970-talet. Man upplever också hur förutsättningsarna för att kunna upprätthålla en bra samhällsservice på dessa orter försämrats, i takt med vikande befolkningsunderlag.

Jag kommer själv från en ort som har förlorat drygt 1 % av befolkningen varje år sedan tio år tillbaka, dvs. noga räknat 11 %. Prognosen för framtiden är ännu mörkare. Det stora beroendet av basnäringarna stål och skog samt företagskriser, utan möjligheter till alternativ sysselsättning inom pendlingsavstånd, är orsakerna.

Mycket höga arbetslöshetstal, tomma lägenheter och ungdom som i allt större utsträckning förlorat tron, i varje fall på att få ett arbete på hemorten, hör också till denna bild. Det finns en social sida av detta med många mörka inslag.

En del av det som skett har varit oundvikligt. Förändringar inom industrin har vi alltid varit utsatta för, men det skulle ha gått att lindra en del med ett större socialt ansvarstagande från företagsägarna.

Storbolagsdominansen är också ett oroande inslag i denna bild. Det som förr har upplevts som stabilt är i dag kanske föremål för spekulationer på börsen. Jag tänker då på Uddeholm, som i stort sett över en natt bytte ägare.

Det är mot bakgrund av denna korta redogörelse som jag hoppas att riksdagen förstår den stora oro inför framtiden som ligger bakom kravet på en speciell kommission för Bergslagen. Problemen är desamma, oavsett om orterna ligger i Värmland eller i andra delar av Bergslagen.

Utskottet hänvisar till det arbete som kommit i gång inom regeringens kansli för att bryta den negativa utvecklingen i Bergslagen. Det är bra att detta arbete har kommit i gång. En del åtgärder har ju också vidtagits av den nuvarande regeringen, och det tyder på förståelse för problemen. Jag tänker då speciellt på insatserna för Lesjöfors och Nyby-Uddeholm, som är mycket tillfredsställande inte minst för sysselsättningen i Värmland.

En del av våra strävanden måste vara att behålla så mycket som möjligt kvar av den sysselsättning vi har på bruksorterna. Arbetet kommer – det kan jag försäkra – att följas med stort intresse, och det blir kanske anledning att återkomma.

Utskottet behandlar också de andra delarna i den motion som vi väckt om speciella insatser för Värmland.

Att vi kräver speciella insatser för länet skall ses mot bakgrund av den svåra situation som har uppstått, inte enbart till följd av problemen på bruksorterna, som jag har uppehållit mig vid tidigare. Sysselsättningen har också drabbats hårt av andra orsaker, exempelvis Vänerskogskonkursen, som har fått till följd en mycket hög arbetslöshet bland skogsarbetarna. Man redovisar från fackligt håll att 30 % av Skogs medlemmar är i arbetslöshet eller beredskapsarbete i dag, samtidigt som det finns möjligheter att ta ut mera råvara ur skogen.

En annan sida av denna bild är också att industrier saknar råvara och får slå igen eller hotas av detta, medan andra importerar råvara för att upprätthålla driften. En såg i Västvärmland har redan varslat om nedläggning, och ytterligare en är hotad. Orsaken är råvarubrist. Även i detta sammanhang är det de anställda i skogen och i industrierna som drabbas, med ytterligare svårigheter för en förut hårt drabbad glesbygd som följd.

Insatser av regeringen på detta område för att få fram mera råvara är av yttersta vikt, även ur regionalpolitisk synpunkt.

Även byggbranschen har stora bekymmer och kommer att uppvisa en arbetslöshet på över 30 % kommande vinter om inte speciella insatser görs. Tidigareläggning av planerade landstingsbyggen skulle vara ett sätt att mildra detta.

Länet har visserligen tilldelats särskilt stora andelar av de sysselsättningspaket som presenterats, både under hösten och nu i vår, och det är vi givetvis tacksamma för. Men problemen är trots detta stora.

Ett högindustrialiserat län som Värmland drabbas mycket hårt av de förändringar som har skett inom industrin. Länet kommer tvåa efter Norrbotten när det gäller arbetslöshet. Vi har förlorat i runda tal 12 000 industriarbetsplatser sedan mitten av 1970-talet.

Allt som kan göras för att förbättra läget för industrin är av stor betydelse för länet. Devalveringen i höstas kan på mycket goda grunder antas ha haft en avgörande betydelse för att trenden i varje fall har planats ut. Varslen om avskedanden och permitteringar har reducerats.

Det finns projekt som skulle kunna skapa sysselsättning i länet, både på kort och på lång sikt. Sådana projekt har aktualiserats både genom motioner i riksdagen och genom uppvaktningar hos regeringen.

Ett av dessa projekt är kyanitfyndigheten i Hållsjöberg, som varit känd en längre tid. Försök att få till stånd brytning av denna fyndighet gjordes i början av 1970-talet men misslyckades på grund av den annalkande lågkonjunkturen. Nu ligger det ansökningar inne om pengar till både ytterligare prospektering och brytning av denna mycket intressanta fyndighet. Projektet kommer att skapa varaktig sysselsättning i Torsby och Filipstads kommuner, och vi hoppas att dessa ansökningar beviljas.

Turistnäringen är också en möjlighet till sysselsättning i framtiden som skall tas till vara. Det man närmast tänker på i detta sammanhang är Branäsprojektet, som skulle skapa sysselsättning i den del av länet som har den högsta arbetslösheten i dag, Torsby kommun. Detta projekt kommer att fordra statligt stöd om det skall förverkligas. Vi förutsätter att eventuella

framställningar härom också kommer att behandlas välvilligt.

Det finns även andra områden där möjligheterna till sysselsättning är stora. Jag tänker då närmast på energiområdet. Många företag i länet är med om satsningar som gäller nyheter på energiområdet, exempelvis värmepumpar och fastbränsleanläggningar. Stödet till dessa energislag är därför välkommet. Det finns också andra projekt inom energiområdet.

Läget är så pass svårt på arbetsmarknaden att man bör ta alla förslag till sysselsättning under allvarlig prövning. Detta gäller såväl i fråga om skogsråvara som i fråga om energi. Beträffande energin har det socialdemokratiska partidistriktet tillsatt en särskild utredningsgrupp.

Herr talman! Jag vill avsluta med att framhålla att ett bättre tillvaratagande av de resurser vi har i länet, mera hänsyn till sysselsättningen och gemensamma tag är nödvändigt för att vända den negativa utvecklingen. Och stöd från regering och riksdag för de projekt vi kan få fram räknar vi med.

I detta anförande instämde Elvy Nilsson och Sven Aspling (båda s).

Anf. 46 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag skall inte beskriva situationen i Bergslagen i mera utförliga ordalag – det har man ju gjort mer än väl i tidigare anföranden. Karl-Gustaf Mathsson använde en stor del av sitt anförande till att tala om hur det ser ut på de olika bruksorterna. Detta är ju faktiska förhållanden, så det är inte mycket mer att orda om.

Under åtta års tid har det försvunnit 9 000 jobb vid järnbruken i Bergslagen, och ytterligare 50 000 jobb väntas försvinna under ett decennium. Detta sammanfattas i utskottsbetänkandet genom att man skriver att den negativa utvecklingen väntas fortsätta.

För att försöka stoppa den negativa utvecklingen har vi från vpk redovisat en möjlig utvecklingsväg i flera olika motioner, som berör de olika länen i Bergslagen och Mellansverige. Med utgångspunkt från bl. a. situationen i Västmanland har jag motionerat om nödvändigheten av att en Bergslagsdelegation tillsätts som, med bestämd inriktning, skulle kunna arbeta för att möta den besvärliga situation som enligt vad alla vet kommer.

Jag behöver inte närmare gå in på de åtgärder som är nödvändiga i den här regionen. De sammanfattas ganska bra i reservation 17, som jag passar på att yrka bifall till. Det gäller sådana frågor som prospektering efter mineraler och metaller, införande av ny teknik i stålindustrin, öppnande av en väg bort från det importerade skrotet, ökning av förädlingsgraden i hela förädlingskedjan från malm till färdig produkt. Det är sådant som t. ex. Yngve Nyquist har berört här i dag. Vi talar om satsning på nya marknader, och vi talar om energins roll i en ny industriell utveckling i Bergslagen. Det har Bo Finnkvist talat om.

De krav som vi för fram som nödvändiga och som visar på vilken väg man måste gå i Bergslagen har alltså ett brett stöd långt utanför det kommunistiska partiet, och det finns stöd för detta även i det socialdemokratiska partiet.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

En Bergslagsdelegation löser inte ensam några som helst problem, tror vi, lika litet som mineralpolitiken för sig kan göra det eller industripolitiken i allmänhet. Det måste tas ett sammanfattande grepp över hela problematiken i Bergslagsområdet. Men vi menar att i så fall skulle en sådan här delegation ändå kunna börja ta i de problem som finns på ett konstruktivt sätt.

Nu har det skrivits en del socialdemokratiska motioner också i det här ärendet, där man använder benämningen Bergslagskommission. Det är ju en ordskillnad mera än en artskillnad, så vitt jag förstår. Det lär vara motion 1982/83:2048. Socialdemokratiska ledamöter har talat ganska mycket om den i dag. Man säger att det är 19 ledamöter som har skrivit under motionen för att visa hur allvarligt läget är i Bergslagen och hur viktigt det är att få en ny utveckling genom en sådan här kommission.

Men ingen har hittills yrkat bifall till sin motion. Då måste man fråga: Vad är de här motionerna till för? Är de till för den lokala pressen i januari månad, eller är de till för något verkligt syfte? Är det meningen att de någonsin skall stödjas eller bifallas eller arbetas för av de socialdemokratiska ledamöterna?

Det är ganska pinsamt att ni skriver motioner som ni inte stödjer. Vår motion om en Bergslagsdelegation har underskrivits av bara sex eller sju kommunister från regionen. Men vi tänker stödja den, hela riksdagsgruppen, i en votering senare.

Eftersom det är så mycket som sammanfaller i era motioner och våra reservationer och ni inte har yrkat bifall till era motioner, tycker jag ni skall stödja vår reservation. Ni får säkert inte majoritet här i kammaren, men ni kan visa hur allvarligt ni ser på utvecklingen i Bergslagen och visa att det finns en väg ut ur krisen. Det tycker jag politisk anständighet och hederlighet kräver, när man skriver motioner.

Nåväl, i betänkandet sägs det att regeringskansliet bereder frågan för att få till stånd åtgärder som kan bidra till att vända utvecklingen. Med detta backar socialdemokraterna från sin motion. Vi backar inte, för vi tycker att den formuleringen är mycket svag och till intet förpliktande.

För min del duger ett sådant här argument inte alls. Det är inte alls ett tillräckligt argument för att jag skall avstå från att fortsätta att i voteringen och senare driva frågan om Bergslagens utveckling.

Varför är jag då inte nöjd? Jo, för det första därför att jag vet att i regeringskansliet bereds inga initiativ som på något sätt skulle kunna rubba storfinansens grepp över Bergslagen. Detta är ju ett av problemen, det borde även socialdemokrater inse. För det andra kan man gå till kompletteringspropositionen och se vad regeringen har föreslagit för strategi mot kapitalismens kris, som Bergslagens kris ju är en del av. Där sägs t. ex. att man skall stimulera ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Jag vill arbeta för precis motsatt utveckling när det gäller Bergslagen.

Jag vill skydda bruksorterna och hindra att de avfolkas. Det är fint att leva i en bruksort, det är en lämplig social struktur. Det är bra att leva i dessa samhällen i Bergslagen. Därför vill jag kämpa för dem och bevara dem och inte befrämja en ökad flyttning – det är ju ingenting som jag kan lita till som

en krislösning. Därför kan jag inte nöja mig med att detta bereds inom regeringskansliet. Sådana ord är ganska tomma, när man tittar på vad som finns bakom regeringspolitiken.

Varför är det då så nödvändigt med en planeringsutveckling? Varför är det nödvändigt att bryta storfinansens makt över Bergslagen, varför går det inte ändå? I Bergslagen är några få finansfamiljer makthavare över ungefär 100 000 anställda – Wallenberg, Ax:son Johnson, Klingspor och några familjer till behärskar stora delar av Bergslagen. Nödvändigheten att bryta storfinansens makt kan ju belysas med vad som hände i måndags i Fagersta. K.-G. Mathssons hemort. På Fagerstas bolagsstämma kunde en enda person i familjen Stenbeck, kallad finansvärldens Greta Garbo därför att han inte vill visa sig för massmedia – han skäms tydligen för sin verksamhet – ensam behärska hela bolagsstämman. En enda person, bosatt i USA, långt från Bergslagen och dess problem, kunde genom att sträcka upp handen leverera 3 miljoner röster på bolagsstämman. Han fimpade hela den övriga stämman, som inte precis består av några progressiva personer. Genom att räcka upp handen bestämde han en så viktig sak som Fagerstas utveckling. Sedan, i andra hand, får kommunerna försöka höja skatterna för att med de ynka skattemedlen göra vad de kan för att lindra de sociala problemen. Det är därför som det är så viktigt att angripa storfinansens makt om man menar att man skall angripa problemen i Bergslagen.

Denna sorts demokrati, där man genom att sträcka upp en hand kan leverera tre miljoner röster och bestämma över en hel ords framtid, försvarar storfinans och borgare mot olika förslag av fonder – det må vara socialdemokratiska löntagarfonder eller kommunistiska samhällsfonder. Det är denna demokrati som de kämpar för, och de tycker att detta är höjden av frihet.

Varför angriper inte ni socialdemokrater detta? Varför står ni inte här och säger att vi måste bryta deras makt? Varför röstar ni inte på era motioner? Varför formulerar ni er inte skarpare, utan slätar ut er?

Det hävdas att det privata kapitalet måste ta sitt ansvar. Det sade bl. a. industriministern i går. Jag kan inte avgöra om det också har sagts i dag, för jag hade inte möjlighet att höra på industriministerns anförande då jag hade annat att göra. Men det gäller det privata kapital vars hemland är Plånboken och inte Bergslagen. De människorna kan ni väl inte ändå lita på!

Herr talman! Det är nödvändigt att stödja den kommunistiska reservationen nr 17.

I detta anförande instämde Björn Samuelson och Per Israelsson (båda vpk).

Anf. 47 KARL-GUSTAF MATHSSON (s) replik:

Herr talman! Det är mycket som förenar oss. Hans Petersson i Hallstahammar, när det gäller kampen för att bevara ett levande Bergslagen och levande bygder och för att få till stånd en ökad verksamhet och sysselsättning.

Nr 145

**Onsdagen den
11 maj 1983**

Regionalpolitik

Skälet till att jag i dag inte har yrkat bifall till vår motion framgick mycket klart av mitt anförande. Den skrivning i arbetsmarknadsutskottets betänkande där man hänvisar till en pågående beredning inom regeringen, som man också har utlovat skall komma med förslag till åtgärder för Bergslagskommunerna, räcker för mig. Jag tror att det kommer sådana åtgärder.

När det gäller nödvändigheten av att man bryter kapitalets makt över storföretagen är vi helt överens. I sinom tid kommer också ett förslag till löntagarfonder att presenteras för riksdagen.

Anf. 48 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag är, Karl-Gustaf Mathsson, säker på att det är mycket som förenar oss i kampen för Bergslagen, men det vore bra om vi kunde förena oss också i en votering till stöd för de krav som kan förändra situationen i Bergslagen. Det skall bli intressant att se hur ni gör vid voteringen om reservation 17.

Karl-Gustaf Mathsson förlitar sig på regeringens åtgärder. Ja, det kan man ju göra, om man väger in en mängd positiva förväntningar i de ord som står på två rader i betänkandet. Går man i stället till kompletteringspropositionen och tittar efter vad regeringen vill göra här och nu för att komma framåt när det gäller industri- och sysselsättningspolitiken och för att bryta storfinansens makt, finner man inga åtgärder i den riktning som är nödvändig. Därför kan inte jag förlita mig på dessa rader i betänkandet. Jag måste se till den faktiska verkligheten. Vilken politik för regeringen? För den en arbetarpolitik eller en underdånig politik mot storfinansens? Det är det senare. Därför måste jag fullfölja mina krav.

Anf. 49 KARL-GUSTAF MATHSSON (s) replik:

Herr talman! Trots att vi har haft en socialdemokratisk regering under bara sju månader, har redan mycket positiva resultat kunnat konstateras, framför allt som effekter av höstens devalvering. Den har gett ökade order till vår exportindustri. Vi kan också förvänta oss en fortsatt hög sysselsättning.

Till det kan vi lägga alla de beslut som nu har fattats om ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För Bergslagens del skall vi också räkna med de ökade satsningar som vi för några veckor sedan beslutade om, exempelvis för prospektering av nya legeringsmetaller. Allt detta har hänt på sju månader.

Anf. 50 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att man satsar på AMS och på ökade prospekteringar, men det är långt ifrån tillräckligt. Och det löser inte grundproblemen eller den kris som kommer att drabba Bergslagen under i första hand tio år framåt. Man har i undersökningar kunnat räkna fram att 50 000 jobb kommer att försvinna. Man lär få fylla på enorma mängder pengar i AMS kassor om man skall kunna stå emot en utveckling där 50 000 jobb försvinner. Då kommer ni att få se både budgetunderskottet och skatteuttaget öka. Man måste alltså göra något konstruktivt för att vända

utvecklingen, för att få till stånd en ny utveckling. Jag menar att de förslag som vi från vpk lagt fram är de riktiga. Därför framhårdar vi med våra förslag. Det räcker inte med att pytsa ut AMS-medel, även om detta är aldrig så nödvändigt och måste göras i ännu större utsträckning. Det måste till någonting annat, någonting mer grundläggande.

Sedan till devalveringseffekterna och allt det positiva som har hänt. Det finns tecken på en svag uppgång i den internationella konjunkturen. I USA har främst bostadsbyggandet och militära beställningar ökat. Men det är ju ingenting man kan bygga sin framtid på i vårt land. Framgångar som sker på bekostnad av andra i den internationella exporttävlan kan aldrig bli bestående, utan det blir en kortsiktig uppgång. Sedan står vi med fördjupade problem. Det behövs strukturella, radikala, grundläggande förändringar.

Talmannen anmälde att Karl-Gustaf Mathsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 51 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! I samband med riksdagens behandling av regionalpolitiken, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:23 med samma ämne, har vi fem socialdemokratiska ledamöter från Kalmar län i motion 1982/83:654 tagit upp frågan om åtgärder för en ökad sysselsättning i Kalmar län.

Bakgrunden är följande. Kalmar län har i dag ca 240 000 invånare, vilket är lika mycket som för 100 år sedan. I detta tidsperspektiv uppvisar endast Gotland en sämre befolkningsutveckling. Länets andel av rikets befolkning var då 5,6 % mot 2,9 % f. n. Denna befolkningsutveckling härleder sig från betydande utflyttning av yngre människor, vilket resulterat i en ålderspyramid med relativt stor andel i åldersgruppen över 65 år.

LO-distriktet i sydöstra Sverige bedriver, i samarbete med Lunds universitet och länsstyrelsen i Kalmar, ett projekt som skall undersöka bakgrunden till denna utveckling samt med utgångspunkt i denna utarbeta konkreta förslag till åtgärder.

Jag vill med detta fästa riksdagens och dess arbetsmarknadsutskotts uppmärksamhet på det arbete som där pågår.

Sysselsättningen i Kalmar län har under det senaste decenniet haft en mycket svag utveckling. Industriinvesteringarna har under flera år släpat efter och ligger långt under rikets genomsnitt. Detta har fått till följd att industrins byggnads- och maskinpark i länet är avsevärt äldre än rikets genomsnitt.

Kalmar län är det län som har landets lägsta andel i den statliga sysselsättningen: 28,6 sysselsatta per 1 000 invånare mot 53,2 för landets genomsnitt. Utöver mekaniska och övriga metallindustrier är jord- och skogsnäringarna länets viktigaste sysselsättningsgrenar. För skogsnäringens sysselsättning i framtiden är det därför av yttersta vikt att riksdag och regering tar sådana beslut som garanterar en framtida säker tillgång på träfiber. Byggnads- och underhållssektorn har för Kalmar län och dess näringsliv en mycket stor betydelse. En ökad satsning på dessa är därför av

mycket stor vikt. Ett ökat samarbete mellan trähusfabrikerna inom regionen, speciellt då för produktutveckling och marknadsföring, som LO-distrikten i Småland och Östergötland ägnar sig åt, behöver här allt det stöd det kan få.

Arbetslösheten i Kalmar län är hög, precis som på många andra platser i landet. I mars var 10 410 personer arbetslösa eller föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är dock en minskning med ca 350, och man kan även se en ökad efterfrågan på arbetskraft sedan februari.

Länsarbetsnämnden i Kalmar län har i mars 1983 intervjuat 62 av länets större företag, vilka tillsammans sysselsätter ca 60 % av länets industrisysselsatta. I jämförelse med motsvarande intervjuer i december 1982 kan nu redovisas förbättringar när det gäller såväl order som kapacitetsutnyttjande. Grunden för denna försiktiga optimism kan antas vara de växande förväntningarna på en kommande konjunkturuppgång samt regeringens olika politiska beslut, bl. a. devalveringsbeslutet.

Kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin är dock mycket lågt, i vissa fall lägre än 60 %. Varslen vid Oskarshamns varv samt det förhållandet att Simpevarp snart är färdigbyggt gör vidare att arbetslösheten kommer att öka kraftigt inom dessa sysselsättningsgrenar.

Herr talman! Rätten till arbete är ett berättigat krav. Vi här i riksdagen har till uppgift att skapa förutsättningar för att tillgodose detta.

Men sysselsättningsskapande förslag och idéer måste arbetas fram även regionalt och lokalt. Jag vill därför fästa uppmärksamheten på det arbete som pågår med att skapa ett Kalmar läns finans AB, till stöd för företagen inom länet. Stödet skall företrädesvis avse kapitalförsörjning, företagsledning och marknadsföring och utformas i samverkan mellan näringsliv, banker och organisationer i länet.

Avslutningsvis vill jag understryka vikten av en regional balans inom såväl sysselsättning, utbildning och service som övrig infrastruktur.

Jag har inget yrkande, men jag vill instämma i utskottets positiva syn på regionala försök, och jag hemställer enbart att riksdag och regering framdeles aktivt stöder åtgärder och aktiviteter för en ökad sysselsättning i Kalmar län.

Anf. 52 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Såvitt jag vet har det inte hört till vanligheten att Jönköpingsregionen har aktualiserats i arbetsmarknadsutskottets betänkanden om regionalpolitiken. När nu Nils Nordh och jag bryter den tystnaden genom att väcka en motion till årets riksmöte är det därför att vi känner en oro för de nedåtgående befolknings- och sysselsättningstalen i Jönköpings kommun. Vi har också med motionen velat framhålla att Jönköpingsregionen, till vilken jag räknar Jönköpings och Vaggeryds kommuner, inte uppvisar samma bild som t. ex. Gnosjö. Man kan alltså inte sätta likhetstecken mellan vår region och Gnosjö med omnejd.

I flera sammanhang anförts att den småländska företagsamheten har möjlighet att klara företagsnedläggningar. Vi känner detta som en av de

främsta anledningarna till att konfektionsföretaget Junex i Huskvarna sedan ett år tillbaka drivs av konkursförvaltare och att de anställda ännu inte fått några garantier beträffande fortsatt sysselsättning – det gäller ett sjuttioal mannskör. En av de främsta orsakerna till att detta ärende ännu inte är avslutat upplever vi vara att man anser att vi i Jönköping har alltför lätt att ordna nya arbeten. Det är naturligtvis helt riktigt att företagsamheten är stor inom länet, men jag vill med skärpa betona att expansionen inom industrin i huvudsak varit koncentrerad till vårt läns sydvästra delar. Jag vill gärna illustrera detta med den bild som nu visas på kammarens bildskärm.

Bilden visar sysselsättningsutvecklingen inom industrin i Jönköpings kommun, Jönköpings län och riket för företag med minst 5 anställda. Den period som redovisas är perioden 1970–1979. Horisontellt markeras index 100, som avser år 1970. Vi kan se att den kurva som ligger lägst och som pekar rakt nedåt är den som visar sysselsättningsutvecklingen för Jönköpings kommun. Däröver markeras kurvan avseende utvecklingen för riket, och något högre ligger sedan kurvan för Jönköpings län.

Jag ville med detta illustrera skillnaderna i sysselsättningsutveckling mellan Jönköpings kommun och länet som helhet. Därav kan man också utläsa att Jönköpings kommun på inget sätt utgör någon expansiv industri-kommun. I stället har utvecklingen under senare tid präglats av varsel och nedläggningar, konkurs- och nedläggningshot samt företagsförluster på annat sätt. Vi har inom vår region blivit av med ca 4 500 industriarbeten under perioden 1976–1981. Denna förändring har inte väckt någon större uppmärksamhet, möjligen med undantag för de uppvaktningar och liknande som gjordes angående Munksjö. Att förhållandena inte uppmärksammas beror naturligtvis på att samtliga arbetstillfällen inte försvunnit på en gång. Det har gått så sakta – några här och några där. Dessutom var det så att de människor som blev arbetslösa kunde få arbete inom det offentliga området eller inom övrig tjänstesektor i kommunen.

Det har troligen också varit en tillgång för oss att det har funnits och finns arbetsmarknadsutbildning inom kommunen. Det har säkert bidragit till att många människor fått möjlighet till ny sysselsättning inom vår kommun.

Som bekant har situationen förändrats när det gäller sysselsättningen inom såväl kommuner som landsting och även inom statens verksamhetsområde. Detta visar sig nu i statistiken över både arbetslösheten och befolkningsutvecklingen i Jönköpingsregionen.

Jag vill inom parentes påpeka att det i arbetsmarknadsutskottets betänkande finns en bilaga med tabeller och uppställningar för de olika länen. På s. B 38 redovisas Jönköpings län. Siffrorna för befolkningsutvecklingen 1982 är helt felaktiga för hela länet. För länet som helhet är siffran för 1982 felaktig på det sättet att den anger 2 869 personer för mycket. För Jönköpings kommun anges i den här tabellen 939 människor för mycket. Den 31 december 1982 hade vi i länet 301 439 och i kommunen 107 134 invånare.

Befolkningsutvecklingen i vår kommun har varit negativ sedan 1978. Under de första åren berodde befolkningsminskningen på en utflyttning till

närallgande kommuner. Jönköping blev därmed ledande i landet när det gällde inpendlande arbetsresor. Sedan hösten/vintern 1981–1982 har vi fått en utflyttning som är mycket mer oroande. De som sedan dess flyttat är till största delen ungdomar, som med arbetsmarknadsstyrelsens ekonomiska hjälp tvingats lämna vår region. Jag menar inte att det är ett tvång att få ekonomisk hjälp utan att man tvingas att flytta från vår kommun och i den situationen får hjälp av arbetsmarknadsstyrelsen.

För de människor som nu mister sina arbeten och för de ungdomar som slutar skolan saknas ofta möjlighet till sysselsättning inom Jönköpingsregionen. Detta är en utveckling som vi känner stor oro för.

Avslutningsvis vill jag säga att vi naturligtvis inte är pessimistiska när det gäller vår regions framtid. Inte heller är vi uppgivna eller handlingsförlamade inför den pågående utvecklingen. Tvärtom är Jönköpings kommunansvariga verksamma på flera plan för att stärka sysselsättningen, och vi riksdagsmän lämnar på det här sättet vårt lilla bidrag. Men inför det bortfall av arbetstillfällen som nedläggningen av Munksjös anläggning i Vaggeryd och nedläggningen av regementet A 6 i Jönköping för med sig känner vi att det är nödvändigt att redovisa problemen inom Jönköpingsregionen. Även om det är många arbetstillfällen som skall ersättas, är vi förvissade om att kommunen och staten i samverkan skall kunna nå goda resultat. Trots att vår motion nr 1515 inte har tillstyrkts av arbetsmarknadsutskottet hyser vi förhoppning om ett fruktbärande samarbete mellan kommunerna i Jönköpingsregionen och de statliga organ som kan bli berörda.

I detta anförande instämde Nils Nordh (s).

Anf. 53 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara ta upp frågan om befolkningssiffrorna. I mitt inledningsanförande på morgonen i dag sade jag att uppgifterna för 1982 var preliminära. Upplysningstjänsten hade grundat dem på länsstyrelsernas prognoser. När de definitiva siffrorna för 1982 är klara, sade jag, kommer bilagan att tryckas om, detta som en förklaring till vad Ingegerd Elm sade om befolkningssiffrorna.

Anf. 54 INGEGERD ELM (s) replik:

Herr talman! Jag ber Frida Berglund om ursäkt för att jag inte tillräckligt ingående lyssnade på hela hennes fina anförande. Jag tackar för det besked jag nu har fått.

Anf. 55 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Arbetsmarknadssituationen i Gävleborgs län är besvärlig och har så varit sedan mitten av 1970-talet. Utvecklingen under 1980-talet har inneburit att arbetslösheten har ökat drastiskt, och Gävleborgs län är nu det län som har den högsta arbetslöshetssiffran i vårt land, om man undantar Norrbottens län.

Gävleborgs län är också oerhört sårbart på grund av det starka beroendet

av våra basnäringar skogen och stålet.

Vi socialdemokrater från Gävleborgs län begär därför i motion 1582 en större andel av medlen till regionalt utvecklingsarbete och statliga medel för uppbyggnad av ett regionalt utvecklingsbolag.

Om Gävleborgs län skall kunna överleva och klara sysselsättningen för de 8 461 personer som i mars i år fortfarande var arbetslösa och de 8 454 som var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, för att inte tala om det stora antalet förtidspensionerade, krävs rejäla insatser för Gävleborgs läns del.

Gävleborgs län har i förhållande till andra län en mycket låg statlig sysselsättning. Den svarar för endast 8,2 % av den totala sysselsättningen, medan statens andel av sysselsättningen i riket är ca 10,4 %. För att komma upp i nivå med riksgenomsnittet behöver Gävleborgs län ytterligare 2 500 statliga jobb.

Vi har därför i motion 1582 yrkat att nya statliga verksamheter endast i undantagsfall skall lokaliseras till Stockholm. Vi är väl medvetna om att detta är den ståndpunkt som riksdag och regeringar intagit alltsedan den statliga verksamhetens omlokalisering började diskuteras.

Vi vill i motionen driva på den här utvecklingen och föreslår att denna regel skall gälla även när man sammanför befintlig statlig verksamhet i en ny organisation.

Jag noterar med tacksamhet den positiva skrivningen i utskottsbetänkandet och hoppas att inte bara motionens önskemål skall vara tillgodosett där utan att också Gävleborgs län skall bli tillgodosett med statlig verksamhet.

På s. 47 i betänkandet skriver utskottet att problemen är särskilt stora i kommunerna Hofors, Bollnäs och Ljusdal. Ja, det stämmer. Men det största problemet f. n. i Gävleborgs län är nog trots allt den akuta krisen i Sandvikens kommun. Sandviken är ett samhälle som har byggts upp och vuxit kring företaget Sandvik AB, tidigare Sandvikens Jernverk. Det är en helt s. k. *enföretagsdominerad kommun*. De små eller medelstora företag som finns har legotillverkning för Sandvik och är helt eller delvis också beroende av det stora företaget.

Av 41 956 invånare är antalet förvärvsarbetande drygt 18 500, varav 48 % arbetar inom industrisektorn. Kommunen domineras av Sandvik, vars anläggningar i Sandviken sysselsätter omkring 7 000 personer.

Under 1960-talet expanderade företaget, och därmed kommunen, mycket kraftigt. Folkmängden ökade med 4 000 personer. Men 1970-talet innebar en stagnation. Detta gäller särskilt 1970-talets senare år.

I dag är arbetsmarknadssituationen i Sandvikens kommun minst sagt besvärlig. Utvecklingen under perioden 1980–1982 har inneburit att kommunen förlorat omkring 1 500 arbetstillfällen inom industrisektorn. Omkring 1 000 av dessa står Sandviken AB för. Denna process har skett tyst och stilla genom s. k. naturlig avgång.

Under 1982 har Sandvik fattat beslut om att reducera arbetsstyrkan i Sandviken med ytterligare 1 000 personer. Detta sker genom förtida avgångar, dvs. människor i åldrarna 58 år och äldre pensioneras. Effekterna

av dessa åtgärder blir att åldersavgången skjuts fem sex år framåt i tiden, vilket skapar stora problem för de nytilträdande – våra ungdomar – på arbetsmarknaden. Sandvik tillhör de företag som kommer att beröras av specialstålsindustrins omstrukturering. Osäkerheten inför framtiden är mycket stor.

Nedskärningarna vid det företag som dominerar kommunen får naturligtvis återverkningar på ett flertal mindre och medelstora företag som är beroende av Sandvik. Vi kan också märka vissa problem för handeln och andra servicenäringar.

Situationen på arbetsmarknaden har naturligtvis påverkat befolkningsutvecklingen. Sedan 1980 har folkmängden minskat med 1 189 personer. Födelsetalen är låga. Vi har f. n. också 350 tomma lägenheter. Huvudorsaken till befolkningsminskningen är alltså en kraftigt ökande utflyttning.

Till detta kommer att Sandvik nu flyttar divisionen Sågar och verktyg, manufakturavdelningen, till andra delar av landet. Dessa struktureringsplaner har – innan beslutet fattades – varit föremål för centrala förhandlingar. Åtgärderna innebär att ytterligare drygt 200 arbetstillfällen försvinner i Sandviken. Dessutom har 175 tjänstemän i åldrarna 58 år och äldre erbjudits och accepterat pensionering. Samma erbjudande gick till de kollektivanställda, av vilka 416 accepterat denna lösning. 133 personer, de flesta i åldersgrupperna 20–22 år, har avskedats, och 74 personer har satts i utbildning. Om inte konjunkturen och därmed situationen i företaget förbättras, riskerar även den senare gruppen uppsägning.

De åtgärder som nu vidtagits av Sandvik AB har inneburit svåra påfrestningar för de mindre och medelstora företag som är helt eller delvis beroende av Sandvik.

I motionerna 1513 och 1582 yrkas att Sandvikens kommun temporärt inplaceras i stödområde C. Vi har inte tappat tron på framtiden för Sandvikens del. Det har startats utvecklingsgrupper, det kommer idéer och förslag på olika verksamheter och olika slags företagsamhet. Men det fattas pengar.

Om Sandvikens kommun under en övergångstid blev inplacerad i stödområde, skulle det ge goda möjligheter till regionalpolitiskt stöd.

Problemen i Sandviken nämns över huvud taget inte i utskottets skrivning, trots att företrädare för Sandvikens kommun uppvaktat och informerat utskottet. Jag beklagar detta.

Däremot är det glädjande att utskottet uppmärksammat problemet med bruksorterna i Bergslagen, där även Sandviken, Hofors och Forsbacka ingår. Karin Flodström m. fl. har tidigare i debatten belyst detta.

Problemen i Bergslagen utreds f. n. i regeringskansliet i syfte att få till stånd åtgärder som kan vända den negativa utvecklingen. Jag delar utskottets förhoppning om att arbetet skall bedrivas skyndsamt.

Utskottet avstyrker våra motioner. Men jag vill, herr talman, yrka bifall till motion 1513 och motion 1582, yrkande 1, om att Sandvikens kommun temporärt inplaceras i stödområde C. Jag vill också yrka bifall till motion 1512 om ett differentierat näringsliv på bruksorterna i Gästrikland

samt bifall till motion 1582, yrkandena 2 och 5, om medel till regionalt utvecklingsarbete och uppbyggnad av ett regionalt utvecklingscenter i Gävleborgs län.

Bertil Måbrink angrep mig i sitt tidigare inlägg. Jag ser att han inte är här nu, men jag vill ändå svara något. Jag skulle vilja säga: Sent skall syndaren vakna. Det är verkligen på tiden att Bertil Måbrink och vpk vaknar och förstår de problem som vi har i Sandviken. Men under allmänna motionstiden i januari i år sov Bertil Måbrink tydligen; det kom inte en enda motion om problemen i Sandviken från Bertil Måbrink.

Vpk:s representant i utskottet måste också ha sovit. Inte i en enda reservation nämns Sandvikens problem. Det finns ingen reservation för ett åtgärdsprogram för Gävleborgs län.

Nu har Bertil Måbrink väckts och tar till stora ord här i kammaren. Till vad nytta, Bertil Måbrink? Hur kan Bertil Måbrinks stora ord här i kammaren komma Gävleborgs län och Sandviken till godo? Han har inte en enda motion eller reservation att yrka bifall till. Möjligen tar han fram storsläggan bara inför lyssnarna på Radio Gävleborg.

Jag är, herr talman, medveten om att jag inte kan få majoritet för de förslag som jag har yrkat bifall till, men jag kan garantera mina väljare att vi socialdemokrater i länet skall fortsätta att kämpa för Gävleborgs län och för Sandviken.

I detta anförande instämde Olle Westberg och Axel Andersson (båda s).

Anf. 56 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I mitt inlägg kommer jag först att ta upp frågan om bidrag till oljetransporter i glesbygd och frågan om en utjämning av priserna på oljeprodukter i hela landet.

Om man reser på olika håll i landet kan man med blotta ögat se på bensinstationernas skyltar att bensinpriset är lägre i centrala regioner och högre i de perifera områdena, t. ex. i Norrlands inland. Detta innebär att i de regioner där avstånden till arbete och service är långa och bränsleförbrukningen därför större, där är också priset högre. Det brukar i affärslivet tillämpas s. k. kvantitetsrabatt för storförbrukare. Men här råder alltså det omvända förhållandet: den som köper mycket bensin eller bilbränsle får betala mer i stället för mindre per liter.

Samma sak gäller olja för uppvärmningsändamål. De delar av vårt land som har långa transportvägar har ofta också det hårdaste klimatet. Såväl transportavstånd som klimatförhållanden är ägnade att öka uppvärmningskostnaderna avsevärt i jämförelse med andra områden. Det finns exempel på att uppvärmningskostnaderna kan vara dubbelt så höga i Norrland som i Skåne för en likadan villa. Man kan också förstå Hyresgästernas riksförbund, som i sitt remissvar på 1979 års utredning om prisskillnaderna på olja och bensin sade följande: "Förbundet anser att konsumenter av olika oljeprodukter solidariskt skall bära kostnaderna för transporter inom landet av resp.

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

olja och oljeprodukt och förordar därför en fullständig utjämning av orts- och zontilläggen.”

Det var också något av denna syn som vägledde riksdagens majoritet då man 1980 beslöt om ett visst bidrag till oljetransporter i glesbygd, med syftet att minska de prisskillnader på olja som var betingade av fraktkostnaden och att försöka uppnå en begränsad utjämning. Nu anförs i propositionen och betänkandet att bidraget i fråga fått allt mindre vikt och därför skall bort. Sven Lundberg i Sollefteå hade fått till uppgift att från talarstolen framföra detta budskap från utskottet. Jag vill inte närmare gå in på det. Jag kan nöja mig med att säga att jag tycker att Sven Lundberg borde ha fått en tacksammare uppgift i sitt jungfrutal här i riksdagen. I fjol slogs ju socialdemokraterna för att få det här bidraget.

För oss i vpk är det dock fråga om en viktig fördelningspolitisk och regionalpolitisk princip om strävan till utjämning, solidaritet och rättvisa. Därför har vi motionerat om att bibehålla detta bidrag. I förlängningen ligger vår övertygelse om att det är fullt möjligt att utjämna priset på oljeprodukter i hela landet. Det är alltså en fråga om solidaritet, och när vi nu har ett parti i regeringsställning som gick till val bl. a. på temat om solidaritet, borde det inte vara främmande för det partiet att stödja ett uttalande för utjämning av priserna på oljeprodukter, även om en sådan utjämning naturligtvis inte kan ske i ett slag. Att kämpa för en sådan utjämning och ha den som målsättning borde vara rimligt. Jag yrkar bifall till reservationerna 8 och 9.

Herr talman! Det skall nu handla om Ådalen och Västernorrland en stund. Jag vill gärna läsa en kort dikt av Birger Norman – en dikt på ångermanländska ur samlingen Speleka. Jag tycker nämligen att den dikten har fångat ådalsbons känsla inför vad som skett och vad som sker på ett levande sätt. Jag vet inte om alla kan ångermanländska, men jag tror att det finns klanger som är lika i hela landet. Dikten heter Kalase.

Bolaga å koncärna
ha kalasa
på Ådalen.

Äte å kaste ätte sä.
Som äggskala
på en kas.

Slockneskorstena
å tomfabrika.
Färe å söderut.
Enen före
å´n annren ätte.

Dä å ådalsbona
som ha bjudd.
Ingen bju ijänn.

Ja, ingen bjuder igen sedan Ådalen "tömts". På ett par år har antalet arbetslösa, folk i beredskapsarbete och i AMS-utbildning stigit från 7 700 till 12 000, dvs. med 53 %. Industridöden – som Norman i sin dikt beskriver som tomfabriks och slockneskorstena – fortsätter att dra fram över Ådalen.

Nu senast gällde det NCB:s verksamhet i Köpmanholmen, Johannedal och vid Vejasågen. Massafabriken i Veja skulle byggas ut, har man lovat, men det verkar än så länge vara skrivet i stjärnorna. SCA:s stora utbyggnad i Östrand kan noteras som utveckling, men samtidigt försvinner i runt tal 400 jobb vid massaindustrin i Timrå kommun, som tidigare visat upp en relativt stabil bild, men som nu är ett nytt krisområde i vårt län.

Nerdragningen av byggsektorn i landet slår nu också mot industrierna i Söråker, där man tillverkar isoleringsmattor och spik vid Gullfiber och Gunnebo.

Timrå kommun kommer enligt länsstyrelsens prognoser att förlora netto 1 000 arbetstillfällen de närmaste åren. Det motsvarar 15 % av kommunens totalsysselsättning och måste betyda en dramatisk försämring. Vårt förslag att Timrå bör tillhöra stödområde C är därför väl motiverat. Utskottet hänvisar – som vanligt är i sådana här fall – till utredningar, men Timrå kommun är ändå beträffande arbetslöshet fullt jämförbar med kommuner som redan är placerade t. o. m. i stödområde B. Det kan man se om man studerar tabellerna i utskottsbetänkandet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 14.

Allt går vidare mot försämrat underlag i länet. Sedan 1960-talet har länet förlorat 7 000 arbetstillfällen enbart inom skogsindustrin. Eftersom denna också utgör basen för verkstadsindustrin drabbas även den sistnämnda.

Till den här redan dystra bilden kan man foga länsstyrelsens prognos som visar att ytterligare flera tusen arbetstillfällen försvinner under de närmaste åren. I spåren följer sociala och personliga tragedier. Socialhjälpkostnaderna har på fyra år ökat med ca 50 % i vårt län – från 20 miljoner till 29 miljoner. Länet sitter fast i det mer än sekelgamla koloniala mönster som kännetecknar utvecklingen i Norrland, där främmande avlägsna kapitalcentra exploaterat landsändans resurser av skog, malm, vattenkraft och arbetskraft. Då det var högkonjunktur och s. k. överhettning i söderut belägna centra blev det en tid intressant för vissa branscher, t. ex. textilbranschen, att ta till vara statens erbjudande om stimulansåtgärder för att få arbetskraft. Då skedde också en viss ökning av industrijobben, men den blev kortvarig.

Praktiskt taget alla Statsföretags lokaliseringar som skedde på den tiden har nu försvunnit – oavsett om det gällde träförädling, teko eller annat. Just nu är det kris för länets skoindustrier. Om inte flera av länets skoföretag snabbt kan få ytterligare statliga stödbeställningar finns det stor risk för att personal måste friställas redan i vår. Länets skofabriker är huvudsakligen lokaliserade till de svårast drabbade kommunerna, Kramfors och Sollefteå, där arbetslösheten redan är ett stort problem.

Det framstår nu som mer och mer angeläget att man prövar nya grepp i regionalpolitiken. Jörn Svensson har här tidigare redogjort för vpk:s grundsyn. Visst är det angeläget med bassatsningar via staten – ja, det är

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

enligt vår mening det angelägnaste. Men samtidigt finns det alla skäl att lokal och regional industri och annan produktion utvecklas av regionala och lokala organ i län och kommuner. Hur man än vrider och vänder på detta problem måste man så snart som möjligt skapa regionala resurser för regionala och lokala initiativ.

Ett frigörande av regionalpolitiken från fjärrstyrning och byråkrati, till mera av lokalt ansvar inkl. ansvar för de anställda, facket och företagen själva förutsätter också regionala resurser. Här kan man inte komma ifrån tanken på någon form av fonder även ute i regionerna. Men hela tiden måste det övergripande ansvaret ändå ligga hos staten, där man har överblicken över hela den nationella utvecklingen.

Utan tvivel finns det latent i kommuner och län ny aktivitet, nya initiativ och sociala krav – såväl eftersläpande som nya sådana. Det är i hög grad en fråga om att ställa resurser till förfogande. Fondfrågan-kapitalfrågan ligger verkligen i tiden också när det gäller regionalpolitiken. Vpk anser att spekulationsekonomin måste lämna plats för investeringsekonomin! Väster-norrland behöver ett fredligt JAS-projekt.

Det punktprogram som jag redovisat i motion 1982/83:658 är av konkret karaktär och kan startas med relativt kort varsel. Såväl industriutbyggnaden i Väja som byggandet av industrispår mellan Örnsköldsvik och Husum kunde ge upphov till storarbetsplatser som i sin tur stimulerar arbete inom andra sektorer.

Från länets sida har också presenterats program gällande såväl industri som offentlig sektor. Bl. a. vill jag nämna en offensiv för byggande av en rad sjukhem – jag tror det var fråga om elva stycken – och nio nya vårdcentraler med flera anläggningar som rör vården. Härtill fordras, herr talman, extra anslag. Ett omfattande skogsvårdsprogram skulle också kunna ge många arbeten.

Vi har naturligtvis också iakttagit att länets socialdemokrater i januari väckte en ambitiös motion som fick mycket beröm i pressen för att den var heltäckande och bra. Vi noterar också att man inte har yrkat bifall till den. Vi vill nöja oss med att nämna den som ett exempel på att det finns ambitioner att utveckla länet.

Att utskottet nu hänvisar till de 26,4 miljoner som länet får är ingen lösning. Det räcker inte långt. Man behöver bara ta ett samtal med de ansvariga länsorganen på det här området och få en beskrivning av situationen och de objekt man där har färdiga att starta om man får resurser för att förstå att detta är en resursfråga och att dessa 26,4 miljoner är helt otillräckliga.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att det nu för den nya regeringen gäller att leva upp till väljarnas stora förväntningar på förnyelse. Vi behöver alltså en plan för framtiden och en verklig målsättning för vårt läns framtida utveckling.

Jag yrkar härmed bifall till våra reservationer nr 8, 9, 14 och 16.

Onsdagen den
11 maj 1983

Regionalpolitik

Herr talman! I ett flertal motioner till årets riksmöte har vi socialdemokratiska riksdagsledamöter från Jämtlands län försökt beskriva den oro vi känner inför utvecklingen i vårt län. Vi har pekat på en del problem som vi anser vara speciella för vårt län och som vi också anser att det krävs speciella insatser för att klara.

Vi konstaterar vidare att den hittills förda regionalpolitiken har haft mycket begränsade positiva effekter i vårt län och inte förmått vända den negativa utvecklingen i länet som helhet.

Jag skall lämna några uppgifter som belyser länets situation.

– Läget på arbetsmarknaden är f. n. mycket besvärande. Antalet nyanmällda platser sjunker, medan antalet arbetssökande fortsätter att öka. I tre kommuner – Krokom, Strömsund och Berg – har antalet sökande per arbetsplats tredubblats de senaste två åren.

De öppet arbetslösa utgör f. n. 4,6 % av arbetskraften – en siffra som visserligen är hög men som också kan noteras i en del andra län. Om vi också lägger till dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag befinner sig dock hela 11,3 % av vår arbetskraft utanför den reguljära arbetsmarknaden. Det kan jämföras med motsvarande siffra för riksgenomsnittet, som är 6,3 %.

– Speciellt besvärligt är läget för Byggnadsarbetareförbundets medlemmar, där arbetslösheten uppgår till 25 %.

– Bilden av arbetsmarknaden i länet blir knappast komplett om man inte också tar hänsyn till det stora antalet förtidspensionerade, som utgör 7,1 % av åldersgruppen 16–64 år. Det är den största andelen i riket och 50 % högre andel än riksgenomsnittet.

Den höga andelen kan inte förklaras med att hälsoläget skulle vara så mycket sämre än i riket i övrigt utan har sin orsak i länets besvärliga arbetsmarknad.

Andelen personer sysselsatta i halv- och helskyddat arbete är nära dubbelt så hög som riksgenomsnittet. Antalet sysselsatta i Samhällsföretag utgör hela 10 % av den totala industrissysselsättningen i länet.

Härtill kan läggas att några av våra viktigaste företag sviktar. Exempelvis är Vaplans Mekaniska i Krokoms kommun försatt i konkurs, och Sandviks fabrik i Svegi Härjedalens kommun är nedläggningshotad, vilket kommer att få svåra konsekvenser på vår redan mycket besvärliga arbetsmarknad.

Vi har ett stort födelseunderskott i länet. Befolkningsfördelningen är unik med en enda egentlig tätort. Jämtlands län är det minst industrialiserade av alla län, och den totala sysselsättningen är bland de lägsta i landet, räknat på befolkningen i aktiv ålder.

Den negativa utveckling som jag här försökt beskriva har förmodligen skett mer odramatiskt än på många andra håll i landet. Den näringslivssammansättning länet har, med låg industriandel, för med sig att länet inte påverkas så starkt av konjunktursvängningar. Näringslivsutvecklingen och arbetsmarknaden genomgår därför sällan dramatiska och uppseendeväckande förändringar. Det allvarliga är i stället att utvecklingen sker genom

gradvisa och föga uppseendeväckande förändringar. Det sätt på vilket utvecklingen i länet sker är med sannolikhet en viktig förklaring till att den allvarliga situation länet befinner sig i inte uppmärksammas i högre grad.

Sex av våra åtta kommuner är bland de tio mest skattetyngda kommunerna i landet. Vi har en genomsnittlig utdebitering på 31:97 kr. Som jämförelse kan nämnas att A-länet har en genomsnittlig utdebitering på 30:00 kr., Malmöhus län 29:23 kr. samt Göteborgs och Bohus län 30:12 kr. Om man i dessa tre län höjde utdebiteringen till den nivå som gäller i Jämtlands län, skulle A-länet ha 1 300 miljoner mer att använda för gemensamma angelägenheter, Malmöhus län 770 miljoner och Göteborgs och Bohus län 500 miljoner mer.

Åre kommun har i utdebitering 33:72 kr. Danderyd har 26:00 kr. Om Danderyd höjde till Åres nivå, skulle man få 122 miljoner mer att använda i kommunala insatser. Skillnaden motsvaras inte till någon del av att innevånarna i Åre kommun skulle ha en motsvarande högre servicenivå än innevånarna i Danderyds kommun. Vi är långt ifrån det mål som sattes upp för skatteutjämnningssystemet, nämligen lika standard till lika pris.

Jag har velat understryka det här för att visa på de brister som finns i nuvarande skatteutjämnningssystem och nödvändigheten av att det sker förändringar i underlagsberäkningarna, så att de högre kostnaderna för kommunal verksamhet i Norrlandslänen fullt ut skall beaktas.

Nu skall det sägas att allt inte är nattsvart i vårt län – tvärtom. Förutsättningarna för jord- och skogsbruk är goda. Länet har t. ex. 12 % av landets skogsråvara. Endast 10 % av den avverkade volymen vidareförädlas emellertid i länet.

Länet är en av landets största vattenkraftsproducenter. Länet har ytterligare utbyggbar vattenkraft. Tillgången till andra energiråvaror som torv och flis är också god.

Länet är ett nyupptäckt minerallän. På senare tid har lovande fynd av metaller och mineraler gjorts på flera håll i länet.

Länet är en mycket stor turistregion. Turistnäringen ger i dag lika stor sysselsättningseffekt som vartdera jord- och skogsbruket.

Östersundsregionen är ett konkurrenskraftigt alternativ vid fortsatt decentralisering av statlig verksamhet från Stockholm.

Den ekonomiska expansionen i de angränsande Tröndelagsfylkerna i Norge kan ge länets näringsliv intressanta utvecklingsmöjligheter.

Den småskaliga näringslivs- och samhällsstruktur som dominerar länet kan också komma att vara en *positiv* utvecklingsfaktor i framtiden.

Vi har inom länet ansträngt oss för att utveckla det näringsliv vi har och i övrigt ta till vara de möjligheter som finns. Vi är dock medvetna om att om den negativa utvecklingen skall kunna vändas, räcker inte länets egna resurser till, utan då krävs statliga insatser av olika slag. Vi har i länsuppvaktningar till regeringen, i riksdagsmotioner och på andra sätt redovisat konkreta förslag till åtgärder, som med blygsamma statliga insatser på ett påtagligt sätt skulle förbättra vår situation.

Vi har – jag höll på att säga naturligtvis – inte fått några bifall till våra

motioner. Det går ju inte till så här i huset. Vi är dock medvetna om att förslag och idéer som vi på det sättet och på andra sätt har fört fram undersöks och bereds i regeringskansliet. Vi har stora förväntningar men ställer också stora krav på att den socialdemokratiska regeringen seriöst prövar våra förslag.

Jag har, herr talman, inget yrkande men har känt ett behov av att försöka ge en bild av vår situation. Jag har försökt förmedla den oro som människorna i vårt län känner nu, med fortsatt utarmning, vikande sysselsättning, ungdomar som flyttar osv., men också förmedla en optimism och framtidstro som vi känner, i vetskap om att vårt län inte bara har problem. Där finns också unika resurser av olika slag som, rätt utnyttjade, förutom att förbättra situationen i Jämtlands län också på ett påtagligt sätt skulle kunna bidra till att föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

I detta anförande instämde Marianne Stålberg och Margareta Winberg (båda s).

Anf. 58 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! En av hela 58 motioner som behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande 23 är nr 1068, som väckts av oss socialdemokrater på Skaraborgsbänken. Den motionen bygger på ett sysselsättningspolitiskt program som vi antog vid 1982 års distriktskongress. Dessutom har vi hemma i länet fem arbetsgrupper i gång som närmare bearbetar de olika avsnitten i programmet. Det handlar om byggande, byggnadsmaterial- och möbelindustri. Det handlar om energiplanering och utnyttjande av olika energislag. Det handlar om jordbruk, skogsbruk och livsmedelsindustri. Det handlar om verkstadsindustri och slutligen om trafik och turism.

På det sättet försöker vi själva, hemmavid så att säga, gå igenom länets olika möjligheter för att på sikt skapa en bättre arbetsmarknad. Jag tycker att det ligger i linje med vad industriministern sade här alldeles nyss, att man skall ta lokala initiativ för att se vad man kan göra själv. Sedan kan man då hoppas på regeringens stöd i olika sammanhang.

För att nu spara kammarens tid skall jag nöja mig med att med några ord kommentera byggandets betydelse för sysselsättningen.

Fram till mitten av 1970-talet hade vi en stabil arbetsmarknad i Skaraborgs län. Vi hade låg arbetslöshet, betydligt lägre än landet i genomsnitt. Den skaraborgska industrin gick bra, konkurser och nedläggningar var sällsynta. Den hemmamarknadsbaserade möbel-, inrednings- och byggmaterialindustrin körde för fullt. Fram till den tidpunkten utgjorde byggandet, såväl det privata som det offentliga, en betydande motor i landets ekonomi.

Som bekant har byggandet stora spridningseffekter av positiv art för andra näringsgrenar i samhället. Man räknar faktiskt med att varje byggnadsarbetare som står i produktion indirekt ger jobb åt fyra à fem anställda i andra branscher. På så sätt har byggandet positiva sysselsättningseffekter inom transportnäringen, byggmaterial-, metall- och möbelindustrin, för att nämna några sektorer. Under de senaste åren, särskilt under de borgerliga sex åren

1976–1982, har byggandet rasat i stor omfattning inom såväl privat som offentlig sektor. Detta har fört med sig stor arbetslöshet, inte bara inom byggnadsindustrin utan även i andra delar av näringslivet.

Neddragningen av byggande och investeringar är enligt vår uppfattning en av de största orsakerna till att vi har en så hög arbetslöshet i dag. Som vi framhåller i motion 1068 måste vi nu på nytt satsa på byggandet som en motor i ekonomin.

Särskilt i Skaraborgs län, där vi har en stark koncentration av byggmaterialindustri i form av cementtillverkning, isolermaterialframställning, inredningsindustri och möbeltillverkning har neddragningen på byggområdet därför haft mycket negativa konsekvenser. Arbetslösheten i Skaraborgs län ligger f. n. klart över riksgenomsnittet; det framgår av det tabellmaterial som finns i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Detta visar att ca 5 700 skaraborgare nu går utan jobb. Det innebär 3,42 % av den arbetsföra befolkningen, vilket är att jämföra med riksgenomsnittet på 3,07 %. Läger man därtill arbetslösa i beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning, så finner man att hela 8,62 % av länets arbetsföra befolkning står utanför den reguljära arbetsmarknaden. För riket i dess helhet är siffran 7,67 %.

Herr talman! Med dessa siffror har jag velat visa att det tidigare, som man ofta sade, välmående Skaraborgs län nu har börjat drabbas av betydande sysselsättningssvårigheter. Dess bättre har vi nu fått en socialdemokratisk regering, som tydligen är beredd att på nytt satsa på byggandet som draghjälp åt sysselsättningen.

Det är ju inte många ord som arbetsmarknadsutskottet kostar på sig i betänkandet med anledning av vår motion, och det är väl förståeligt, så många motioner som man hade att behandla. På s. 58 säger man emellertid att utskottet delar vår uppfattning att det är av stor betydelse att byggverksamheten åter kommer i gång. Man hänvisar i sammanhanget till regeringens ställningstagande härvidlag. Det finns anledning att notera att sedan den nya regeringen tillträdde för drygt sex månader sedan har det hänt en hel del på det här området, inte minst för Skaraborgs län.

I samband med det s. k. krispaketet i höstas fick vi i Skaraborgs län 32,5 milj. kr. till tidigare lagda statliga byggprojekt. I kompletteringspropositionen har länet fått ytterligare 29 milj. kr. för dessa ändamål. Det innebär att Skaraborgs län har fått 61,5 milj. kr. i tidigare lagda byggprojekt på sex månader.

Herr talman! Jag tillåter mig tvivla på att vi hade fått dessa sysselsättningsskapande åtgärder för länet, om vi fortfarande hade haft en borgerlig regering i kanslihuset.

I motion 1982/83:1946 föreslog vi socialdemokrater på Skaraborgsbänken att vägen Floby–Herrljunga från Snipebo till Stenunga mot länsgränsen till Älvsborgs län skulle byggas ut dels för att förbättra trafikförhållandena i dessa områden, dels för att skapa nya arbetstillfällen.

För några veckor sedan avlog riksdagen den motionen. Nu blir den emellertid av allt att döma bifallen i efterhand, eftersom den ligger med bland

de projekt som föreslås genomförda i vårt län enligt kompletteringspropositionen.

Vi tackar för detta och konstaterar att man ibland kan lita mera på regeringen än på riksdagen.

Även älvsborgarna kan i det här sammanhanget känna sig nöjda, eftersom de får 17,8 milj. kr. för 43:ans fortsättning till Stenunga.

Slutligen, herr talman, vill jag hänvisa till den redogörelse som länsarbetsnämnden i Skaraborgs län nyligen tillställde arbetsmarknadsstyrelsen då det gäller utsikterna på arbetsmarknaden i Skaraborg under våren 1983. Efter att bl. a. ha konstaterat att den offentliga sektorn nu anställer betydligt mindre personal än tidigare, befarar man att de senaste årens ökning nu kan förbytas till en reell nedgång i denna sektor. Sedan säger länsarbetsnämnden följande:

”Nämnden vill i det här sammanhanget betona att den i praktiken inte ser någon motsättning mellan å ena sidan en ökad sysselsättning i den offentliga sektorn och, å andra sidan, industrins möjlighet att vid en konjunkturuppgång kunna få erforderlig personal. I nuvarande läge i länet med 10 000–11 000 personer utanför den reguljära arbetsmarknaden finns, vad arbetskraften beträffar, utrymme för betydande ökning av sysselsättningen oavsett bransch eller samhällssektor.”

Såvitt jag har kunnat förstå står länsarbetsnämnden helt enig bakom detta principiellt viktiga uttalande. Såväl näringslivets företrädare som de borgerliga partiernas företrädare och även vissa moderater har skrivit under på det här. Detta bör vara en tankeställare för bl. a. moderater som tror sig lösa sysselsättningsproblemen och landets ekonomiska problem genom hårda nedskärningar inom den offentliga sektorn.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Sven-Gösta Signell, Birgitta Johansson, Jan Fransson och Anders Nilsson (alla s).

Anf. 59 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Det är inte lätt att koppla regionalpolitiska beslut till människors liv och vår vardag. Länkningarna mellan de politiska processerna och olika gruppers behov är otydliga och nästan omöjliga att urskilja. Efter att ha lyssnat på debatten här i dag är jag inte ens säker på att det är om oss människor, vårt liv och våra möjligheter som man har talat. Det har använts ord som selektiva och generella åtgärder, och man har talat om industrins strukturella krisbranscher. Jag måste erkänna att jag inte alltid har förstått innebörden av de här uttrycken – men det kanske inte spelar så stor roll, för jag tror inte att talaren själv alltid har varit helt klar över vad som har menats.

Som målen och riktlinjerna sammanfattas i den senaste regionalpolitiska propositionen, antagen 1982, skall regionalpolitiken även verka för en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Jag vill veta vilka regionalpolitiska

åtgärder som har vidtagits i Stockholms län i jämställdhetssyfte. Jag vill också veta om man försöker initiera forskning inom detta område.

I den regionalpolitiska planeringen görs beskrivningar av hur situationen i olika regioner ser ut i dagsläget och hur det kan komma att se ut framöver. Man försöker ringa in de områden som är regionens svaga punkter eller utvecklingsmöjligheter. Länsplaneringens regionala problembilder ägnar stort utrymme åt industribranschens utveckling i kvantitativa termer. Men kopplingen mellan befolkningens behov, eller välfärden, och industrins strukturförändring är tunn. Några djupare diskussioner ur ett socialt perspektiv görs knappast. Kvinnoperspektivet når bara fram till att fastställa yrkesverksamhetsgraden i olika åldersgrupper och till att särredovisa den kvinnliga arbetslösheten. Barnens villkor i samhället reduceras till antalet barnomsorgsplatser, kopplat till kvinnornas möjlighet att få arbete. Regionalpolitikens verkningar mäts i ekonomisk effektivitet. Ett värdefullare och intressantare mått borde vara den sociala effektiviteten.

Mätt med de traditionella ekonomiska måtten är Stockholms län en gynnad region. Den manligt traditionella synen på regionalpolitiken kan kanske förklara att inga Stockholmspolitiker anser det viktigt att i dag tala för sin region. Jag tyckte att Marianne Stålberg litet väl hastigt avfärdade Stockholmsregionens problem med en hänvisning till att problemen är av annan omfattning i landet i övrigt. Det är ju en helt uppgiven uppfattning. Om man utgick från den skulle vi hela tiden kunna avstå från åtgärder, för säkert är situationen värre någon annanstans.

Stockholms län har den högsta förvärvsfrekvensen, och här tjänar vi mest pengar. Vi har alltså den högsta ekonomiska välfärden. Men vi har också den högsta kriminaliteten, det största drogmissbruket och den värsta utslagningen. Vi har förmodligen också det största antalet skilsmässor, självmordsförsök osv. I Stockholms län finns den största arbetslösheten i absoluta tal. Stockholms län har drabbats hårdast av den industriella nedläggningen. Under 1970-talet försvann 40 000 industriarbetsplatser. Vi har här i Stockholm också den största boendesegregationen. Vissa områden som betraktas som exklusiva har också en god service och en bra miljö. Andra områden har sociala problem och dålig service. I ett storstadsområde som Stockholm är det plånboken som avgör var man bor. Det förhållandet tror jag inte är jämförbart med situationen på någon annan plats i landet. Här i Stockholm är det också plånboken som f. n. avgör om man över huvud taget har råd att bo. Vissa gynnade grupper kan utnyttja det bästa av välfärden, men för de sämst ställda är Stockholms välfärd inte tillgänglig. Klassklyftorna märks tydligast i ett storstadsområde, och de kommer att förstärkas i takt med en krympande arbetsmarknad och ökade besparingar inom den offentliga sektorn.

Vad kommer att hända på arbetsmarknaden i Stockholm under 1980-talet sett ur kvinnoperspektiv? Kvinnorna finns traditionellt inom handel, serviceyrken och offentlig sektor. Av de kommunal- och landstingsanställda är över 70 % kvinnor. Inom hälso- och sjukvården är de anställda kvinnor till 90 %.

Vi har en ensidig arbetsmarknad med dominans inom tjänstesektorn, där tre fjärdedelar av de sysselsatta arbetar. Det som nu händer på arbetsmarknaden är att handelssektorn minskar, och inom kommuner och landsting råder här i Storstockholmsområdet praktiskt taget anställningsstopp. Den nya teknik som gör intåg på kontorsidan, t. ex. i form av ordbehandlingsmaskiner, kommer ytterligare att minska tillgången på arbeten för kvinnor. Jag vill hävda att den nya tekniken till största delen kommer att bli ett storstadsproblem. Det är i storstäderna som kvinnorna främst kommer att förlora jobben på grund av den nya tekniken. På så sätt riskerar vår nya kvinnogeneration att ställas utan arbete. De unga kvinnor som nu utbildar sig finns till största delen inom vård-, kontors- och serviceinriktad utbildning. Arbetslösheten är allra högst bland flickor i åldern 18–19 år. Byggs därtill inte barnomsorgen ut, kommer vi kvinnor att drabbas dubbelt.

Den offentliga sektorn är ett av de få regionalpolitiska styrmedel som staten förfogar över. Då borde den användas, som vänsterpartiet kommunisterna förespråkar i motion 1117. Jag yrkar bifall till reservation 18.

Avslutningsvis efterlyser jag ett kvinnoperspektiv i regionalpolitiken. Kvinnor som bred grupp har speciella erfarenheter tillägnade genom de roller som kvinnor fortfarande har i samhället. Till viss del är de behov och önskningar som uppstår genom dessa erfarenheter okända, eller snarare osynliga, i den manliga beslutssfären eller har en låg prioritet.

Att planera innebär att föreställa sig framtiden. Prognoser över produktion och förvärvsarbete har ofta visat sig slå fel, trots att man har haft ett gott faktaunderlag. Om kvinnors och mäns skilda roller och erfarenheter skapar olika bilder av verkligheten, då finns det också fog för att tro att idéer och förslag till lösningar skulle se annorlunda ut om kvinnors erfarenheter och kunskaper förs in i samhällsplaneringen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

5 § Anmälades och bordlades

Förslag

1982/83:22 Riksdagens revisorers förslag angående riksdagen och försvarsplaneringen

6 § Anmälades och bordlades

Motion

1982/83:2436 av *Anders Svärd* och *Birgitta Hambræus*
Säkerhetsskyddet i riksdagen (förs. 1982/83:24)

7 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1982/83:49 Ändring i taxeringslagen (prop. 1982/83:105)

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

Meddelande om frågor

Justitieutskottets betänkanden

- 1982/83:34 Anslag till rättshjälp m. m. (prop. 1982/83:100 delvis)
1982/83:35 Anslag till brottsförebyggande rådet (prop. 1982/83:100 delvis)
1982/83:37 Ändringar i narkotikastrafflagen m. m. (prop. 1982/83:141)

Utrikesutskottets betänkanden

- 1982/83:21 Främjande av mänskliga rättigheter
1982/83:22 Nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1984 m. m.
(prop. 1982/83:169)
1982/83:23 Uppsköv med behandlingen av vissa ärenden

Kulturutskottets betänkanden

- 1982/83:27 Anslag på tilläggsbudget III (prop. 1982/83:125 delvis)
1982/83:28 Vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. (prop. 1982/83:160)
1982/83:29 Nordiskt kultursamarbete m. m. (prop. 1982/83:164)
1982/83:31 Uppsköv med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkande

- 1982/83:21 Anslag till gymnasiala skolor m. m. (prop. 1982/83:100 delvis och
prop. 1982/83:120 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

- 1982/83:36 Uppsköv med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade
ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

- 1982/83:22 Anslag till invandring m. m. (prop. 1982/83:100 delvis)
1982/83:28 Godkännande av en av internationella arbetskonferensen anta-
gen konvention (prop. 1982/83:124)

Civilutskottets betänkande

- 1982/83:30 Byggnadsforskning m. m. (prop. 1982/83:100 delvis och prop.
1982/83:151)

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 11 maj

1982/83:507 av *Rune Evensson* (s) till försvarsministern om försörjningsbe-
redskapen inom skoindustrin:

Den svenska läderskoindustrin har hittills uppfyllt de mål som riksdagen
uppställt om försörjningsberedskap. Efter att vissa stödformer upphört
fr. o. m. utgången av 1981 hotas nu branschen av omfattande produktions-

nedläggningar, som klart äventyrar målet för försörjningsberedskapen. Vissa varsel har redan lagts.

Mot denna bakgrund vill jag fråga försvarsministern:

Vilka åtgärder avser försvarsministern vidta för att vidmakthålla svensk skoindustri på den av regering och riksdag uttalade nivån?

1982/83:508 av *Sonja Rembo* (m) till kommunikationsministern om tilläggsavgiften för lotsning på obekvämtid:

Fr. o. m. den 1 januari i år gäller en ny förordning om uttagande av tilläggsavgift på 50 % vid anlitande av lotsnattetid, lördag och söndag. För trafiken på Göteborgs hamn innebär detta en uppskattad merkostnad på ca 2 milj. kr. per år. Det innebär också att Göteborgs hamn får bära en större andel av sjöfartsverkets kostnader för lotsning än tidigare.

För en hamn som betjänar internationell sjöfartstrafik av den omfattning som är fallet i fråga om Göteborg krävs att verksamheten bedrivs enligt internationell praxis. För att man skall kunna bibehålla den för vår varutrafik väsentliga direkttrafiken är det av avgörande betydelse att svenska hamnar kan konkurrera med hamnarna på kontinenten.

Anser kommunikationsministern att tilläggsavgiften för lotsning på obekvämtid är förenlig med strävandena att slå vakt om direkttrafiken på svensk hamn?

1982/83:509 av *Lars Ernestam* (fp) till bostadsministern om hyreshusavgiften:

Den av riksdagen beslutade hyreshusavgiften skulle belasta vissa fastigheter som inte har statliga lån. Många hyresvärdar har valt att omgående debitera hyreshusavgifterna direkt på de hyresgäster som har lokaler i fastigheterna. En detaljhandelskedja har hittills fått krav på hyreshusavgifter för 13 affärer med varierande belopp, genomsnittligt ca 6 000 kr. per affär. Många enskilda handelsidkare har fått motsvarande debiteringar.

Om fastighetsägarnas krav bifalls vid kommande prövning, innebär detta att hyreshusavgiften i stället för att drabba fastigheterna omedelbart övervältras till hyresgästerna och i slutändan på konsumenterna, som skall göra inköp i berörda affärer.

I anledning av det anförda vill jag fråga bostadsministern följande:

Överensstämmer här beskrivna förfarande med de intentioner som låg till grund för införandet av hyreshusavgift?

Avser bostadsministern vidta åtgärder i anledning av den snabba övervältring av hyreshusavgiften till hyresgästerna som sker enligt ovan beskrivna förfarande?

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
11 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

1982/83:510 av *Björn Molin* (fp) till utrikesministern om vissa utomlands placerade tjänstemäns deltagande i politiska aktiviteter:

Vill utrikesministern medverka till att svensk ambassadpersonal eller biståndspersonal inte deltar i politiska aktiviteter – typ demonstrationståg – i det land dit de är utsända?

1982/83:511 av *Bertil Jonasson* (c) till arbetsmarknadsministern om stamkvistning som beredskapsarbete:

Arbetslösheten är stor. Bristen på arbetstillfällen är speciellt markant i skogslänen. I skogen behövs arbetsinsatser för god skogsvård. Framtida kvalitetskrav får ej försummas. Stamkvistning är en åtgärd värd att satsa på men ger inte ersättning till ägaren på 60–70 år. En grov uppskattning visar att ca 2 500 sysselsättningstillfällen här skulle kunna skapas.

Med hänsyn härtill vill jag fråga arbetsmarknadsministern om hon är villig att igångsätta stamkvistning som beredskapsarbete.

1982/83:512 av *Rosa Östh* (c) till socialministern om behörigheten att utfärda intyg för beredande av slutna psykiatrisk vård:

I lag 1982:782 om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall föreskrivs i 6 § andra stycket, att vårdintyg ej får godtas för intagning på en klinik där den läkare som utfärdat intyget tjänstgör. Lagen, som trädde i kraft den 1 januari 1983, innebär en ändring jämfört med tidigare lag på så sätt att även läkare som tjänstgör endast inom den öppna vården omfattas av begränsningen i fråga om utfärdande av intyg. Stora praktiska svårigheter har härigenom uppkommit i flera landsting. Ett exempel är Uppsala läns landsting, där den psykiatriska vården är uppbyggd på så sätt att öppenvårds- lag finns utplacerade på olika platser i länet men med anknytning till moderkliniken Ulleråker, där den slutna vården bedrivs.

Vilka initiativ är regeringen beredd att ta för att komma till rätta med de problem för den psykiatriska vården som redovisats i skrivelse till socialdepartementet från Ulleråkers sjukhus?

1982/83:513 av *Rosa Östh* (c) till civilministern om handläggningen av ansökningar om tillstånd för vissa automatspel:

Sedan 1 september 1982 krävs tillstånd för anordnande av visst automatspel-flipperspel. Enligt 3 § i lagen om kontroll av visst automatspel föreskrivs att frågan om tillstånd skall prövas av den aktuella kommunens socialnämnd. Som skäl för avslag anges bl. a. bristande ordning och risk för olämplig miljö för barn eller ungdom. Uppgifter tyder nu på att anordnare i stället för flipperspel ansöker om automatspel med vinst. Om sådant spel beslutar polismyndighet eller länsstyrelse enligt lotteriförordningen § 1 a. En samordning av innebörden i nämnda lagparagrafer är önskvärd för att förhindra olämpliga barn- eller ungdomsmiljöer.

Jag vill därför fråga om statsrådet är beredd att ta initiativ till att

föreskrifter ges till polismyndighet och länsstyrelse om inhämtande av yttrande från socialnämnd huruvida ansökningen i fråga varit föremål för nämndens granskning.

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

1982/83:514 av *Stig Josefson* (c) till finansministern om utgiftsskattekommitténs arbete, m. m.:

*Meddelande om
frågor*

Vid 1980/81 års riksmöte lämnade vi från centern en motion med yrkande om en parlamentarisk utredning rörande progressiv utgiftsskatt. Motionen blev sedermera helt tillgodosedd genom regeringens beslut den 16 mars 1981 att tillkalla en kommitté med uppdrag att belysa konsekvenserna av att införa en utgiftsskatt som alternativ eller komplement till inkomstskatten.

Utredningen startade sitt arbete den 7 september 1981 och hade under återstoden av året tre sammanträden. Under 1982 har kommittén sammanträtt sju gånger. Det senaste sammanträdet i kommittén ägde rum den 26 januari i år. Sedan dess har det kallats till två sammanträden, vilka dock båda inställts.

Jag anser att detta är mycket beklagligt, eftersom det är angeläget att få till stånd den åsyftade belysningen. Det är på längre sikt inte tillräckligt med de förändringar av det nuvarande skattesystemet som beslutades förra året och som nu genomförs. Det kan komma att erfordras ännu mer genomgripande reformer och omläggningar. En modell för en sådan reform utgör enligt min uppfattning utgiftsskatten.

Jag vill mot bakgrund av vad som redovisats här framställa följande frågor till finansministern:

1. Vad är orsaken till att utgiftsskattekommittén inte har sammankallats på snart fyra månader?
2. Avser regeringen att vidta erforderliga åtgärder för att kommittén skall kunna slutföra sitt arbete?
3. Anser regeringen att de förändringar av skattereglerna som nu genomförts är tillräckliga för att långsiktigt upprätthålla rådande målsättningar om skatt efter bärkraft?

1982/83:515 av *Jan Hyttring* (c) till finansministern om utjämning av bensinpriserna:

De stora skillnader i pris för bensin som nu finns mellan olika landsdelar innebär att glesbygdens innevånare får betala det högsta priset.

Avser finansministern ta initiativ som möjliggör en utjämning av bensinpriserna genom differentierad energiskatt eller överläggningar med bensinbolagen för att uppnå minskade skillnader mellan olika landsdelar?

1982/83:516 av *Jan Hyttring* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om investeringsbidraget till fastbränsleanläggningar för torveldning:

Avser energiministern ta initiativ till att fastbränsleanläggningar lämpliga för torveldning och beställda under 1983 kan få del av det särskilda bidraget

Nr 145

Onsdagen den
11 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

på 25 % av investeringskostnaden, även om lämplig torv för eldning för närvarande ej finns tillgänglig?

9 § Kammaren åtskildes kl. 15.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert